

Zürjén népköltészeti mutatványok.

(Harmadik közlemény.)

3. diš dańe.

kor-ke olis krěstánin. silen kujim pi em: ivan, va síle i, dańe. dańe veli zev diš. bat šuue: «me aski šěssa kula: šěssa pe mort eti vojen vole pe užni gu vile.» dańe zev lubite gerd-kevoja keti. ivan šuue: «vetli-pe užni me píđđi gu vile; gerd-kevoja keti pe neba.» sije munis užni, voi-šer-kad loži bat-gu vilin. bat i šiuašas: «ivan pe te?» dańe šuue: «ivan píđđi pe me lokti.» — «te — šuue — kažtiv: sívko-burko, me šťšanskęi voronko.» sije kažtilis i lokte sívko-burko, me šťšanskęi voronko, geraiš gerae tšěttše. dańe eti pelas pivšis, med pelas pástášis. dańe gortšánis na kivlema, sar-nivlen tšuh-kitš vošema. dańe vev vilas puksas da tšuh-kitš korsni munas. šěssa silí tšuh-kitš i šure. šěssa munas gu vilad da veles ber-le,đžas.

med lunnas sije musa sar šuue: «kod-pe keni em, bidsen med volas, tšuh-kitš pe šurema nin kodli-ke.» jez sar orde tšukertšasni. settše munasni i va síle ijas. sar tšuh-kitš ne-kodliš oz addži. šěssa sar juualis: «kod-ke tian gorte koli, ez?» va síle ijas šuueni: «mian-pe vok em jez-kod, sije gorte koli.» — «se, tšemse pe i koli vaini.»

munisni para velen dańela. dańe pattšer vilas kuile. dańe pattšer vilis oz ledži. šěssa siješ ledžšedasni. lok dukes dańe pástalas da i petas, da vev vile puksas. vi,đžede, bazar viti nuueni. sije šuue: «suttle; tšěttšila.» tšěttšas da šir-vuzališjas dińe kotertlas da šir-betškęe píralas. ber dodđe kajas šires pás-kemnas. šěssa vi,đžede, gen-lavka tidale. jamšikjases surtedas. jamšikjas svutasni. sije ledžšilas da gen viti tupilltšas. šěssa

dodde ber-puksas. sésssa sar dine nuvasni. sar siliš juvale: «tšun-kijš pe ted šuri, ez?» da ñe šuue: «šuri pe.» sar šuue: «vot pe me te saje niles seta.»

kor-ke munalisni jez. da ñe liš šireš važ paš-kem šibialisni, vilis paštedisni i niles šetisni si saje.

da ñe es sar-žates kutisni šuni, ježi sar-žaten. sar kutis sijes mustemtini. torjen kutis vidžni, omela kutis verdni. sésssa verdni kutis pomejjasnas. da ñe lešedis, se, tšem sojan puktini, idžid betška. betškae kutis ledni sojan, a, tšis se, tšem sojan ez kut sojni.

sésssa kor-ke sarlen geštjas tšukertšeni. loktisni sar orde kik ozir sar-žat. ježi sar-žates geštiti ez korni. ozir sar-žatjas ošjišni kutisni: «mi pe vermam tattše vajni zev idžid, zev bur vev, ku, tšemes ti ñe-kod na ene addžile.» sar šuue: «vaje.» aski sar kik ozir žates mededis vevla. ježi sar-žat šuue babaisli: «vevla pe petav, va-kiskalan kebilate važi.» da ñe getir petas sar orde da šuue: «mužik pe taj kitše-ke mede da va-kiskalan kebilate tšektis korlini.» sar šetas. sésssa da ñe šireš paš-kem paštalas da munas. kajas muvas vile. veles po, tšes dore domalas. sésssa kaštilas: «šivko-burko, meštšanskeži voronko.» šivko-burko loktas. eli pelas da ñe pivsas, med pelas paštasas zev mi, šaa. sésssa vevliš kutas juvarni: «tead pe tevariš em, abu?» vev šuvas: «em pe, da sije pe ñe-kodli oz šed. vot — šuvas —, menam pelin em švinetš prut. sije prutse bošt da niras sije vev kuški.» da ñe sidž i ve, tšas. boštas švinetš prut, sije veles addžas da niras kuškas. sésssa šužiš: «važ dedli pe kidž služitlin, mem sidž-že služit.» da ñe vev vile pukas, gortlan mededšas.

ozir sar-žatjas muneni tui vivoti, addžasni da šuveni: «vevte pe on vuzav?» da ñe šuue: «taje pe abu vuzes. mišku-ku, tšik-nite-ke kulannid, taje vev pe seta.» nija dumažtasni da šuvasni: «kulam.» meda medišliš i kulasni veršek-pašta. da ñe eli žeptas šetasni vev vile. da ñe vev šetas, a, tšis munas va-kiskalan kebila berde. kebila vek-na po, tšes berdin sulalema, da ñe es vidtšisema. sésssa da ñe gorte voas. kor-ke ozir sar-žatjas i vev vajasni. askinas una gešt tšukertšasni. ozir žatjas bidsenli veles pet-keglasni.

sésssa bara kutasni ošjišni: «mi pe vermam zarniia-šura eš vajni.» sar šuvas: «kesjannid-ke, i vaje.» aski nije medisni. na berin i da ñe mededšis kebila vilin. zarniia-šura eš bara vajis

šivko-burko. dańe lokni kutis gortlání. kik ozir sar-žat panid loišni. naje šuveni: «vuzav pe ešte.» dańe šuve: «taje pe abu vuzes. kiknannid-ke pe pelte vundannid, si vile šeta.» kik žat vundasni, zarniia-šura eš vile peļjas šetasni.

kor-ke gortas voasni stavnis. sarlen bara una gešt tšu-kerťšasni. ozir sar-žatjas šuvasni: «mi pe vermam zarniia šťšeta porš vaini.» nije kor-ke ozir žatjas mededťšasni poršla. dańe sidž-že munas poršla. šivko-burko bara vajas dańeli zarniia-gena poršes. ozir žatjas panid loišni. bara šuveni: «te pe vuzav.» — «taje pe abu vuzes. idžid kok-tšunniťe-ke vundannid, seki porš šeta.» naje dumaitasni da vundasni. zarniia-gena porš vile kok-tšunjas šetasni.

kor-ke i gorte voasni. geļ sar-žat petas sar orde. sar šuvas: «te pe pivšan lomtj.» pivšan lomtasi da kor-ke i vaĩmas. sar žatjases medede pivšane. ozir žatjas oz ledžšini. kor-ke kiz-mirden sar ledžšedas. ledžšasni da pertťšišni kutasni. dańe tšetš ledžšas. jeĩ sar-žat kutas šuni: «tĩian pe ken mišku-kuťšikniđ? to pe meĩam žeptin mišku-kuťšikniđ.» ozir žatjas povžasni. «kiš pe taje (taja) boštis mišku-kuťšikse?» jeĩ sar-žat stavse nali puk-talas mestae.

askinas jeĩ sar-žat geštjases tšukertas. pizan saje pukšedis geštjases. zev idžid taštie ledis beťškaiš pomeĩ, pizan vile puktis. aťšis eđžes doras suvtis, tšer kiĩas boštis. «kodi pe oz kut šoini da ber kutas šointeg munnĩ, silis pe i jur šeta.» šesša kor-ke šoišas. pizan sajiš petasni, gorte mededťšasni. pos vilas petasni, eti vose, med vose.

jeĩ sar-žat eni oleni, medša bureš bĩdseniš.

Lusta Dani.

Élt egyszer egy parasztember. Neki három fia van: Iván, Vaszilyij, Dani. Dani nagyon lusta volt. Az atya mondja: «Én aztán holnap meghalok; jőjjetek azután egy-egy éjjelre az én siromra hálni». Dani nagyon szereti a piros-zsinóros cipőt. Iván mondja: «Menj ki helyettem a sírra hálni; piros-zsinóros cipőt veszek». Az elment meghálni. Éjjel ideje lett az atya sírján. Az atya megszólal: «Iván, te (vagy)?» Dani mondja: «Iván helyett én jöttem». — «Te — mondja — idézz (említsd): *šivko-burko, mešťšanskeĩ voronko* (sötétszürke-sötétpej, polgári

fekete ló?). Ő idézte és jön *šivko-burko, meššanskej voronko*, hegyről-hegyre ugrik. Dani az egyik fülében megfürdött, a másik fülében felöltözött. Dani még hazulról hallotta, hogy a czár leányának a gyűrűje elveszett. Dani lóra ül és megy, a gyűrűt keresni. Azután meg is találja a gyűrűt (tkp. a gyűrű meg is kerül neki). Azután a sírra megy és a lovat visszaereszti.

Másnap annak a földnek a czárja mondja: «A ki a hol van, mindenki hadd jöjjön, már valaki megtalálta a gyűrűt». A nép összegyülekezik a czárnál (tkp. a czárhoz). Vaszilyij és Iván is odamegy (tkp. odamennek Vaszilyijok, Vaszilyijék is). A czár nem találta meg a gyűrűt senkinél se. Ekkor kérdezte a czár: «Maradt-e valaki nálatok otthon, vagy nem?» Vaszilyijék mondják: «Van nekünk egy bolond testvérünk, az otthon maradt». — «Az olyat is el kellett (volna) hozni».

Két lóval mentek Daniért. Dani a kemenczén fekszik. Dani nem megy le a kemenczéről. Akkor lehozzák őt. Rossz kabátot ölt Dani magára és kimegy és lóra ül. Nézi, vásár mellett (tkp. vásáron) viszik el. Ő mondja: «Álljatok meg; leszállok». Leszáll (tkp. föláll) és a szurokkereskedőkhöz fut és beleugrik (tkp. bemeget) a szurok-hordóba. Megint fölszáll a szánra szurkos ruhájával. Azután körülnéz, tollas bódé látszik. Megállítja a kocsisokat. A kocsisok megállnak. Ő leszáll és meghengeredik a tollban (a tollon). Azután visszaül a szánba. Azután elviszik a czárhoz. A czár kérdezi tőle: «Megtaláltad-e a gyűrűt, vagy nem?» Dani mondja: «Megtaláltam». A czár mondja: «Lám, hozzád adom a leányomat».

Valamikor elment a nép. Daninak a szurkos régi ruháját eldobták, újból öltöztették és hozzá adták a leányt.

Danit czár-vejének kezdtek mondani, bolond czár-vejének. A czár gyűlölni kezdte őt. Elkülönítve kezdte őt tartani, rosszul kezdte táplálni. Azután moslékkal kezdte táplálni. Dani előkészített egy nagy hordót, hogy abba beletegye az afféle ételt. A hordóba kezdte rakni az ételt, ő maga nem ette meg az olyan ételt.

Azután egyszer a czárnak vendégei gyűltek össze. Jött a czárhoz két gazdag czár-vő. A bolond czár-vejét nem hitták meg vendégeskedni (vendégnek). A gazdag czár-vők elkezdtek dicsekedni: «Mi nagyon nagy, nagyon jó lovat tudunk ide hozni,

a melyet még senki közületek nem látott». A czár mondja: «Hozzatok». Másnap a czár a két gazdag vót elküldte a lóért. A bolond czár-vő mondja a feleségének: «Menj ki lóért, hozd ide a vizet hordó kanczát». Dani felesége kimegy a czárhoz és mondja: «Férjem valahová készül és megparancsolta, hogy elkérjem a vizet hordó kanczádat». A czár odaadja. Azután Dani felölti szurkos ruháját és elmegy. Megy a mezőkre. A lovát odaköti egy kerítéshez. Azután idéz: «*šivko-burko, meštšanskej voronko*». A *šivko-burko* jön. Egyik fülében Dani megfürdik, másik fülében nagyon szépen felöltözik. Azután kezdi a lótól kérdezni: «Van-e társad, vagy nincs?» A ló mondja: «Van, de azt senki se tudja megkapni (senkinek nem jut). Nézd — mondja —, az én fülemben van egy ólomvessző. Fogd azt a vesszőt és üsd (vele) azt a lovat orron (tkp. orrára)». Dani így is tesz. Fogja az ólomvesszőt, megtalálja azt a lovat és orrára üt. Azután mondotta: «A mint dédatyámnak szolgáltál,*) ép-úgy szolgálj nekem is». Dani felül a lóra, haza felé indul.

A gazdag czár-vők mennek az úton, meglátják és mondják: «Nem adod el a lovat?» Dani mondja: «Ez nem eladó. Ha hátatok bőrét lehúzzátok, odaadom ezt a lovat». Azok gondolkoznak és szólnak: «Lehúzzuk». Egyik a másikáról lehúzott versok-szélességű (bőrt). Daninak a zsebébe adják a lóért (tkp. a lóra). Dani odaadja a lovat, ő maga elmegy a vizet hordó kanczához. A kancza még mindig a kerítés mellett állott, Danit várta. Azután Dani haza jön. Valamikor a gazdag czár-vők hozzák a lovat. Másnapra sok vendég gyűl össze. A gazdag vők mindnek megmutatják a lovat.

Azután megint elkezdenek dicsekedni: «Mi tudunk arany-szarvú ökröt hozni». A czár mondja: «Ha ígértek, hát hozzatok is». Másnap elindultak. Utánuk Dani is elindult a kanczán. Megint arany-szarvú ökröt hozott *šivko-burko*. Dani haza felé kezdett jönni. A két gazdag czár-vő találkozott (tkp. találkoztak) vele. Ők mondják: «Add el az ökrödet». Dani szól: «Ez nem eladó. Ha mindketten fületeket levágljátok, azért oda-

*) Ez a részlet mutatja, hogy a mese eredetileg hosszabb volt; az elején szó lehetett Dani dédatyjáról és a *šivko-burko*-ról vagy ennek társáról.

adom». A két vő levágja, a füleket odaadják az aranyszarvú ökörért.

Valamikor haza jönnek mindnyájan. A csárnak megint sok vendége gyűl egybe. A gazdag csár-vők mondják: «Mi tudunk aranysörtéjű disznót hozni». A gazdag vők, ők egyszer elindulnak a disznóért. Dani szintén megy disznóért. *Sivko-burko* megint hoz Daninak aranyszőrű disznót. A gazdag vők találkoztak vele. Megint mondják: «Add el». — «Ez nem eladó. Ha a lábatok nagy újját (tkp. nagy láb-újjatokat) levágjátok, akkor odaadom a disznót». Ők gondolkoznak és levágják. Az aranysörtéjű disznóért odaadják a láb-újjakat.

Valamikor haza jönnek. A szegény csár-vő kimegy a csárhoz. A csár mondja: «Fűtsd be a fürdőkamrát». A fürdőkamrát befűtik és valamikor fűtve is van (forró a fürdőkamra). A csár a fürdőkamrába küldi a vőket. A gazdag vők nem mennek le. Egyszer erőszakkal viszi (öket) a csár. Oda mennek és kezdenek levetközni. Dani együtt megy (velük). A bolond csár-vő kezd szólni: «Hol van a hát-bőrötök? Ime az én zsebemben van a hátbőrötök». A gazdag vők megijednek: «Honnan vette ez a hátbőrüket?» A bolond csár-vő mindent a helyére tesz (nekik).

Másnap a bolond csár-vő összegyűjti a vendégeket. Asztalhoz ültette a vendégeket. Egy nagyon nagy tálba rakta a hordóból a moslékot, az asztalra helyezte. Ő maga az ajtó mellé állt, fejszét vett a kezébe. «A ki — mondja — nem fog enni és vissza fog menni úgy, hogy nem evett, annak leütöm a fejét». Azután valamikor vége van az ebédnek. Felállnak (kimennek) az asztal mellől (tkp. mögől), haza indulnak. Kimennek a lépcsőre, egyik hány, a másik hány.

A bolond csár-vő most él, mindenkivel jobban.

Jegyzetek: Ezt a mesét is egy *Маджа* falvából való ember előadása alapján írta le és közölte velem A. A. CZEMBER, a ki a mesének azt a címet adta, hogy «*diš daŋe jūliš*» («Lusta Daniról»).* *Ilyen* címmel (*Дыш Дана йлысь*) közölte is CZEMBER ezt a mesét, éppúgy mint az itt közölt 7. sz. mesénket is, néhány más mesével együtt a minap megjelent *Komi мойдан кывяс. Чукортис А. А. Цембер* (azaz: *komi moįdan*

*) Található cím lenne: *sivko-burko*.

kivjas. tsukertis A. A. CZEMBER 'Zürjén mesék. Gyűjtötte . . .' (Устьсысольск, 1913) cz. 40 lapos kis füzetében, orosz átírással, fordítás nélkül. Átírása, ha nem is pontos és megbízható és sokszor nem is következetes, mégis eléggé érthető. A mesén különben ú. l. néhány kisebb változtatást is tett.

mort eti vojen 'по одной ночи, поочередно, один человек на одну ночь' («egy-egy éjjelre, felváltva, egy ember egy éjjelre»); éppígy *mort eti tseren nebim* 'egy-egy fejszét vetünk' (mindegyik egyet). | *gerd-kevja keti* 'коты съ красными завязками' | *si(u)šas* 'заговорить' | *kaštiv* 'вспоминай; említsd'; az összefüggés mutatja, hogy itt az a jelentése, hogy 'idézz' (l. KSz. XII. 254) | *šivko* < orosz сивка; *burko* < orosz бурка (бурый 'sötétpej'); *meštšanskei* < orosz мѣщанскій; *voronko* < orosz воронко (вороной 'fekete, hollófekete') | *geraš gerae* 'съ горы на гору' | *gu vilad* 'a sírra' második személyű determinatio | *ber-le, džas* 'обратно пустить, распрягъ и отпустить'.

sar orde tsukertšasni 'къ царю собрален' | *vašileijas* 'V.-ék, V. és Iván'; más példák a többesszám ilyen használatára: *me batejasked* (vagy *batjasked*) *muna* 'я съ отцомъ, съ родителями иду; atyámékkal, szüleimmel megyek'; *matjasked* 'szüleimmel' vagy 'anyámmal és valamelyik családtaggal': 'anyámékkal' (de nem: atyámmal [v. anyámmal] és valamilyen idegennel) | *jeikod* 'глуповатый (какъ дикій)' | *se, tšemse pe i koli važni* 'такого и надо (было) привести'.

para velen 'на парѣ лошадей' | *lok dukes* 'худой зипунъ' | *bazar viti nueni* 'по базару везуть' | *tšettšila* 'встану; fölállok'; *me tšettšila dodžis* 'kiszállok a szánból'; *me ledžšila vev vilis* 'leszálok a lóról' | *šir* 'смола' | *betška* < orosz бочка | *lavka* < orosz лавка | *jamšik* < orosz ямщикъ | *gen viti tupiltšas* 'по пуху покаталя'.

munalisni jez 'ушелъ народъ, разошлись' | *šiblisni* 'побросали' | *vilis* 'снова'.

sar-žat 'царскій зять' | *mustemini* 'ненавидѣть, недолюблывать' | *torjen* 'отдѣльно' | *pomei* < orosz помой | *ledni* 'класть'.

geštiti ez korni 'въ гости не пригласили' | *ku, tšemes ti ne-kod na eng adžžile* 'какого вы никто еще не видали' | *kebila* < orosz кобыла | *kaštilas* 'произносить сталъ'; l. fönt | *tevariš em, abu* 'товарищъ есть (или) нѣтъ' | *ne-kodli oz sed* 'никому не дается въ руки, никто не можетъ поймать' («senkinek nem adódik a kezébe, nem tudja senki elfogni») | *švinetš prut* 'свинцовый пруть' | *važ dedli kidž služitlin* 'старому дѣду какъ служилъ' (*važ ded* 'старый дѣдъ; предокъ') | *sidž-že* 'также'.

taje abu vuzes 'это не продажный (конь)' | *mišku-ku, tšik-nite-ke kulanniđ* 'со спины кожу если снимете' | *veršek-pašta* 'съ вершокъ ширины' | *šetasni vev vile* 'отдали за коня'; vö.

u.džalemis šeta, u.džalem vile šeta 'a munkáért adok' | *petked-lasni* 'показали'.

kesjannid-ke i vaje 'общаете такъ и приведите' | *nije*:
Usztsziszolszokban *naje* | *štšet* (egyéb följegyzéseim szerint: *tšet**)
< orosz щеть, щетина | a CZEMBERTŐL mondott *lojini* helyett Cz.
szerint az ő közlöje *lojini*-t mondott. (Az említett füzetben is
ЛОВИНЫ van.)

vajmas 'истопилась' | *kiz mirden* 'силой' ('vastag erővel') |
pirtšisni 'раздваться'.

šojteg 'не поѣвши' | *jur šeta* 'голову отрублю' | *šoisas*
'съблосъ, ѣда окончится' | *pizan sajis petasni* 'изъ за стола
вышли' | *pos vilas* 'на лѣстницу'.

medša bureš bidseniš 'получше всѣхъ, лучше всѣхъ' (tkr.
'a legjobban mindnél, mindből').

4. *ketš da rutš.*

olisni-vilisni ketš da rutš. ketš veštšis pev-tšom a rutš veštšis
ji-tšom. vois gožem i rutšlen ji-tšomis sili. kutis rutš vezjisni
ketšli: «ke,tšež, tšojež! ledž-te mene pattšer vilad». — «og, og!
a,tšimes vetlan, pianes šojan». «ke,tšež, tšojež! ledž-te mene gebetš
vilad.» — «og, og! a,tšimes vetlan, pianes šojan». «ke,tšež,
tšojež! ledž-te mene porog dorad». dezmis ketš i le,džis ru,tšes
porog dore.

rutš kutis ovni-vivni i tedis, miž ketšlen em pos-vo,džas viž
i zev kutis kovni sili. so etšid kutis jirk,dni. ketš šue: «kodi
jirkedtše?» rutš šue: «mene pirtšisni koreni». petis i pos-vo,džis
viž šojis vilisse. šéssa piris. ketš juale: «miž-že nimis veža-
piidlen?» — «vel-dor, ke,tše, tšoje, vel-dor».

olisni-vilisni. bara rutš bežnas ko,tšedtše. ketš šue: «kodi-ke
bara jirkedtše.» rutš šue: «bara mene, tšojež, koreni pirtšisni.»
rutš petas, viž pos-vo,džis šojas džik šerše. šéssa piras. ketš
juale: «miž-že nimis veža piidlen?» — «šer-les, tšoje, šer-les.»

bara olisni-vilisni. rutš bežen zimgištas. ketš šue: «kodi,
tšoje, zimedtše?» rutš šue: «bara nin mene pirtšisni koreni.»
rutš petas pos-vo,dže i stav vižse ponalas ketšliš. piras. ketš
juale: «miž veža piidlen nimis?» — «kuras-karas, tšojež, kuras-
karas».

*) Az említett füzetben CZEMBER is ТИПӨТЯ (= *tšeta*)-t ír.

šéssa olasni-vilasni. ketšli vii kovmas. petas pos-vo,đžę, vidlas i vii űetik abu. pıras, berđni kutas. «mııla-žę te šojin, ru,tšęi, tšojei, mentšim vijes? ninemen menim pianęs verdni.» ruti sošęę: «me eg šoi, a,tšid ken-ke šojin. vai-žę, si,đži tedam, kodi šojis: lomtam patš i patšlan sitanen suvtam. kodnimlen vii voitištias, sinim i mižaęs loam.» patš lomtisni, a muđer ruti kolema i,tšętik vii-tor, ketšlis bež-uvše gušęnik mavtištias. patš lomtisni, bilan sitanen suvtisni i ketšlen kutis sitanšis vii voıtavni. ruti i šue: «a,tšid tai viite šojemid.» ketš i miža loi. šéssa muđer ruti ketšęs i kerkašis vetlis piannas, kongres. a,tšis si kerkaę ovmedtšis i eni ole-vile.

A nyúl és a róka.

Éltek-voltak egy nyúl és egy róka. A nyúl deszkakunyhót csinált, a róka meg jégkunyhót csinált. Jött a nyár és a rókának a jégkunyhója elolvadt. A róka kezdett a nyúlnak könyörögni: «Nyulam, húgom! eressz engem a kemenczédre.» — «Nem én, nem! engem magamat kiúzól, fiaimat megeszed.» «Nyulam, húgom! eressz engem a padlóaljadra.» — «Nem én, nem! engem magamat kiúzól, fiaimat megeszed!» «Nyulam, húgom, eressz engem a küszöbödhez (küszöböd mellé).» Megúnta (megharagudott) a nyúl és a küszöbhez eresztette a rókát.

A róka kezdett élni-lenni és megtudta, hogy a nyúlnak a pitvarban vaja van és nagyon megkívánta (tkp. és nagyon kezdett neki kelleni). Nos egyszer elkezdett kopogni. A nyúl mondja: «Ki kopog?» A róka mondja: «Engem keresztelni hínak.» Kiment és megette a pitvarbeli vaját, a felső részét. Azután bement. A nyúl kérdezi: «Mi a keresztfiad neve?» «Felső-rész, nyulam, húgom, felső-rész.»

Éltek-voltak. Megint kopog a róka a farkával. A nyúl mondja: «Megint zörget valaki.» A róka mondja: «Húgom, megint keresztelőbe híznak engem.» A róka kimegy, a pitvarból megeszi a vaját, éppen a közepét. Azután bemegegy. A nyúl kérdezi: «Mi a keresztfiad neve?» — «Közép, húgom, közép.»

Megint éltek-voltak. A róka kopogtat farkával. A nyúl mondja: «Ki kopog, húgom?» A róka mondja: «Már megint keresztelni hínak engem.» A róka kimegy a pitvarba és a nyúlnak az egész vaját megeszi (tkp. befejezi). Bemegegy. A nyúl kér-

dezi: «Mi a keresztfiad neve?» — «Összekapart maradék, húgom, összekapart maradék.»

Ezután élnek-vannak. A nyúlnek vaj kell. Kimegy a pitvarba, körülnéz, és nincs ott semmi vaj. Bemegy, sírni kezd. «Miért etted meg, rókám, testvérem, az én vajamat? Nincs mivel fiaimat tápláljam.» A róka tagadja: «Én nem ettem meg, bizonyára magad etted meg. Nos, úgy tudjuk meg, (hogy) ki ette meg: fűtsük be a kemenczét és álljunk farral a kemencze felé. A melyikünknel vaj fog csöpögni, az (tkp. azunk, értsd: közülünk az) lesz a bűnös.» Befűtötték a kemenczét, a ravasz róka azonban meghagyott egy kicsike darab vaját (és) a nyúl farka alját titokban bekeni (vele). A kemenczét befűtötték, farral álltak a tűz felé és a nyúl farából kezdett a vaj csöpögni. A róka mondja: «Magad etted meg hát a vajadat». A nyúl lett a bűnös. Ezután a ravasz róka a nyulat a házából is kiűzte fiaival együtt, szegényt. Ő maga megtelepedett abban a házban és most él-van.

Jegyzetek: Ezt a mesét Frolovné közölte velem. A *vel-dor* kifejezés *l*-jével a különben vicsegdai nyelvjárást feltüntető mesének sziszolai eredetére enged következtetni.

pev-tšom 'избушка изъ досокъ'; *tšom* 'erdei kunyhó' | *vez-išni* 'проситься' | *tšojei* 'сестрица' | *porog* < orosz пороги | *dez-mis* 'надоѣло, сердился'.

ponalas 'окончила' | *kuras-karas* 'остатокъ, сребанное'.

viž kovmas 'масло понадобилось' | *vidlas* 'посмотрѣть' | *ninemen menim pianeš verdni* 'нечѣмъ мнѣ дѣтей кормить' | *ken-ke* 'поди' | *vai-že* < orosz дай-же | *sitanen* 'задницей' | *bež-uvse mavtištias* 'подъ хвостомъ помазала' | *si kerkae ovmed-tšis* 'въ его избушку помѣстилась'.

5. *rutš, šokir da bele rum.*

vazen olisni-vilisni rutš, šokir da bele-rum. olisni-vilisni, nalen nánis biri. pudjášisni, kodli pud use. sijees natškinj i šoini. šokirli pud usi, sijees natškinj i šoini. bele-rum mededis ru,tšes tšade orde purtla. rutš kotertis da kotertis tšade orde.

«tšadej, tšadej, vai-te purtte, šokires natškinj, bele-rumked šerjen šoini.» — «menam purtid niž, mun-že, vetli jen orde zudla.»

kotertas jen orde.

«jenmei, jenmei, vai-te zudte, tsade-purt keshini, sokires natshkini, bele-rumked serjen soini.» — «menam ved zudjid zev sekid. a mun-te, vetli telis orde esla.»

munis telis orde.

«telisei, telisei, vai-te este, jen-zud kishini, tsade-purt keshini, sokires natshkini, bele-rumked serjen soini.» — «menam ved eskid nuedisteg oz mun. vetli sondi orde zonla.»

kotertis, kotertis sondi orde.

«sondiei, sondiei, vai-te zonte, telis-es nuedni, jen-zud kishini, tsade-purt keshini, sokires natshkini, bele-rumked serjen soini.» — «zonmid menam tsig. vetli kets orde jevla.»

munis, kotertis kets orde.

«ketsei, ketsei, vai-te jevte, sondi-zon verdni, telis-es nuedni, jen-zud kishini, tsade-purt keshini, sokires natshkini, bele-rumked serjen soini.» — «menam ed jelid listitem. vetli ze pi-pu orde pedentsala.»

kotertas, kotertas.

«pi-puei, pi-puei, vai-te pedentsate, kets-jev listini, sondi-zon verdni, telis-es nuedni, jen-zud kishini, tsade-purt keshini, sokires natshkini, bele-rumked serjen soini.» — «menam ed pedentsaid perjitem. mun-te, vetli kuzhets orde tserla.»

kotertas, kotertas.

«kuzhetsi, kuzhetsi, vai-te tserte, pi-pu pedentsa perjini, kets-jev listini, sondi-zon verdni, telis-es nuedni, jen-zud kishini, tsade-purt keshini, sokires natshkini, bele-rumked serjen soini.» — «menam ed tserid dortem, mun-te pelat dore, vodli, me sek kosti dorišta.»

rutš kajas i vodas pelatas. kivse dzo,dze,dzis nuvedas, se,tsema mu,dzas. kuzhets pes kleshsien topedas rutshlis kivse. kuzhetsli kuis i kolas.

A róka, herélt ló és a bele-rum.

Régen éltek egy róka, herélt ló és bele-rum. Éltek-voltak, a kenyerük elfogyott. Sorsot húztak, a kire a sors esik, azt (kell) levágni és megenni. A herélt lóra esett a sors, azt (kell) levágni és megenni. A bele-rum elküldte a rókát a tsade-hoz kéért. A róka futott és futott a tsade-hoz.

— «*tsadej, tsadej*, add ide a késedet, a lovat levágni, a *belg-rumm*al együtt felezve megenni». — «Az én késem tompa, eredj, menj az istenhez köszörűköért».

Fut az istenhez.

«Istenem, istenem, add ide a köszörűkövedet, a *tsadej* kését köszörülni, a lovat levágni, a *belg-rumm*al együtt felezve megenni». — «Az én köszörűkövem azonban nagyon nehéz. De eredj csak, menj a holdhoz ökörért».

Ment a holdhoz.

«Holdam, holdam, add ide az ökrödet, az isten köszörűkövét húzni, a *tsadej* kését köszörülni, a lovat levágni, a *belg-rumm*al együtt felezve megenni». — «Az én ökröm azonban nem megy vezető nélkül. Menj a naphoz legényért».

Futott, futott a naphoz.

«Napom, napom, add ide a legényedet, a hold ökrét hajtani, az isten köszörűkövét húzni, a *tsadej* kését köszörülni, a lovat levágni, a *belg-rumm*al együtt felezve megenni». — «Az én legényem éhes. Menj a nyúlhoz tejért».

Ment, futott a nyúlhoz.

«Nyulam, nyulam, add ide a tejedet, a nap legényét táplálni, a hold ökrét hajtani, az isten köszörűkövét húzni, a *tsadej* kését köszörülni, a lovat levágni, a *belg-rumm*al együtt felezve megenni». — «Az én tejem azonban nincs megfejeve. Menj a nyárfához fejő-dézsáért».

Fut, fut.

«Nyárfám, nyárfám, add ide a fejő-dézsádat, a nyúl tejét megfejni, a nap legényét táplálni, a hold ökrét hajtani, az isten köszörűkövét húzni, a *tsadej* kését köszörülni, a lovat levágni, a *belg-rumm*al együtt felezve megenni». — «Az én fejő-dézsám azonban nincs kivágva. Eredj, menj a kovácshoz fejszéért».

Fut, fut.

«Kovácsom, kovácsom, add ide a fejszédet, a nyárfa fejő-dézsáját kivágni, a nyúl tejét megfejni, a nap legényét táplálni, a hold ökrét hajtani, az isten köszörűkövét húzni, a *tsadej* kését köszörülni, a lovat levágni, a *belg-rumm*al együtt felezve megenni». — «Az én fejszém nincs megkovácsolva, menj az ágy-polecz szélére, feküdjél le, én azalatt megkovácsolom».

A róka fölmászik és lefekszik az ágypoleczra. Nyelvét egé-

szen a padlóig lógatja le (tkp. nyújtja ki), úgy elfáradt. A kovács az izzó harapófogóval becsípi a róka nyelvét. A kovácsnak a bőre (a róka bőre) is marad.

Jegyzetek. Egészen hasonló mesét közöl részben SZAVVAITOV nyelvtana alapján ЛУТКИН. A SZAVVAITOV meséje az Ugor Füzetekben is megjelent (II. 43—46). Ez a mese, melyet egy usztsziszolszki asszony közlése alapján Frolovné mondott el nekem, különösen abban különbözik a SZAVV-felétől, hogy 1. ott csak róka és ló szerepel, itt pedig még *belę-rum*; 2. ott másképen végződik a mese: «Azután a kovács fogót kovácsol, a hód fogát kihúzzák, a fejő-dézsát megcsinálják,». Egy másik változatát CZEMBER közli most (Коми мойдан кыбыяс cz. füzetében) Руч да Съокыр czímmel és megjegyzi, hogy: «Съокыр» рочен мерин (azaz: *šekir ro. tšen* меринь).

sokir jelentését Usztsz.-ban nem tudták megmondani. Egy öreg vadász is csak annyit tudott mondani, hogy a «*sokir* vagy *tšokir*» valami állat; vö. SZAVV. *sokir* (стар. слово) 'меринь, cantherius'; WIED. *sökyr, sökor* (U.) 'Wallach'; ЛУТК. *sokir* 'меринь', Ud. *šekor*; WICHEM. *sokir, šekir* 'Wallach' FUF. III. 125 (és KARJ. OL. 144). | *belę-rum*-ról csak annyit tudtam megállapítani, hogy «valamilyen állatnak a neve». | *puđjásisni* 'жребий бросили' | *naškinj* 'запязать' | *tšade*, ЛУТКИННÁL *pan* (*eksi, tun, tšade*) 'волхвъ', 'varázsló'. A főt említett öreg vadász a *tšade* szót úgy magyarázta, hogy ez tulajdonképpen a m. *tšard* 'молнія; villám', *tšardej* 'villámom' | *vaj-te purtte* 'дай ка, давай, дай' | *šerjen* 'пополамъ'; pl. *šerjen nebam* 'пополамъ купимъ' | *puđištęg* 'безъ жожака' | *ed, ved* < OROSZ ВЪДЬ | *pedęntšaid per-jitem* 'подойникъ не срубленъ' | *kužnetš* < OROSZ КУЗНЕЦЬ | *pelat* < OROSZ ПОЛАТИ | *nužedas* 'вытянула' | *se tšema mu, džas* 'такъ устала' | *peš kleššien topedas* 'горячими клещами притиснула'.

6. durivan.

olasni vilasni gozja. nalen kujim pi tšuzę. bidmasni da kutasni kiini-viini. i, džid vokis munas kiini-viini. i, tšetis saraj-plakase sijalas. mamš petas soedtsini da i šede. ivan pelatas mamš šibitas. i, džid vok loktas da juvalas: «miž-že te ta-lun, ivan, kiin?» — «me pe zev i, džid tšuktši kiji.» — «no-ko petkedli.» ivan mamš pelatšis šibitas. i, džid vok šuvas: «jei ivan, mamte pe tai kijemid-vijemid!»

bara i, džid vok munas kiini-viini. jei ivan karta-ę, džęs doras sijalas. batš mes juktavni petas da i šede. batšę mamšę

moz-že pelat-seregas šibitas. i.džid vok loktas. jei i v a n pelatšis batse džodž šeras grimgas da šuvas: «bara pe me zev i.džid tsuktši kiji.» — «taje pe ved abu tsuktši — šuvas i.džid vok — mamte da i batte vijin!»

i.džid vok bara munas kiñi-viñi. i.tšet vok kolttšas sur puni. sur puvas da izjalas. zev jona kutas puni. «miñ-ne taje šmekaiťšini kutis!» sije skermas da putkiľtas tšante, a.tšis vorjas pukas da telebñas sinñi kutas. i.džid vok loktas da i addžas pižen vetlišes. «miñ-ne te jei dureñ keran?» — «addžan ved pe, tedan, miñ kera. šmekaiťšini tsuž-vaid kutis da me putkiľti.»

séšša i.džid vok šuvas: «tagla vetli pe,tše orde.» pe,tše orde munas i v a n. pe,tšejs šuvas: «miľla loktin, i v a n?» — «tagla lokti.» tag šetas pe,tše. jei kutas munni gortas. tag pondas kiša-kaša kiñi. jei dezmas da stav tagse tev vile kištas. gortas loktas. «ken-ne tagjid?» — «šmekaiťšini, kiša-kaša kiñi kutis, da me tev vile le,dži.»

bara i.džid vok i v a nes mededni kutas. «mun-že, vetli pe,tše orde sovla.» sovla munas, piña tsuñ-ki,tšalas, pivšan šlapaalas. pe,tše orde voas. pe,tše juvalas: «miñ nin kole, jei dureñ?» — «sovla lokti.» «en tai ne mija en nu?» — «vunedí.» sov kutas nuni gortlañ. veľes addžas. veľes jukmes dorę nuvas da pondas juktavni. vev pettedž juvas da i dugdas. «miñ ne taje e,tša juve? tšas že solala.» jukmesse sov kištas da veľes bara kutas juktavni. vev bara oz ju. veľes enovtas, da gortas munas. vok kutas juvašni: «ken-ne solid?» — «tedan ved keni. velid ez kut juni da me jukmesse solali.» jejes vidasni da šuvasni: «velid pe ved petis da sijeen ez kut juni.»

bara jei durenes istasni pe,tše orde pañla. «mija ne pe loktin?» — «pañla.» «en tai ne pe mija en nu?» — «sek ez korni.» pañjas pe,tše šetas. jei munas gortlañ. pañjas kotškedťšini kutasni. jei dezmas, pañjases talalas da vokjasli vištalas.

séšša jejes geštajas koravni istasni. jei šuvas: «mužikjas lokte, babajas ene lokte.» mužikjas voasni. «ken-ne babajasid?» — «i v a n dureñid pe ez kor. sije pe šuiš babajasidli: 'ti pe ene lokte pop dine isjavni-surttavni'.»

jejes mededasni babajasla. jei šuvas: «babajas lokte, kagajaste ene vaje sitavni-ku,džavni.» babajas loktasni. «ken-ne kagajasid?» — «jejid pe ez kor.» jei séšša vetlas kagajasla. killšę

jur-jivšaniš šiblalas kagajases dodde. etilen juris pote, medlen kokis tšege, kodlen sojis tšege, kodlen šili-džirjis tšege. šéšša kagajases kiskas gortas. babajas addžasni aššiniš kagajas da jona kutasni berdni. «táš-pe munam, kiššedž ašnišes oz natškar jejid!»

šéšša bidšen vokjasisked tšetš povžasni da munasni. jež dureň kerka-e, džesge boštas da kutas na bersa vetššini. vetššas, vetššas da ber bergedžšas gortas, da eni ole-vile.

Bolond Iván.

El-van egy házaspár. Nekik három fiuk születik. Felnőnek és kezdenek vadászni (fogni-ölni). A legnagyobb (tkp. nagy) testvér megy vadászni. A legkisebbik (tkp. kicsiny) a csűr deszkájára tesz hurkot. Az anyja kimegy etetni és beleakad. Iván az ágypolczra dobja az anyját. A legidősebb testvér jön és kérdezi: «Hát mit fogtál te ma, Iván?» — «Én egy nagyon nagy fajdkakast fogtam.» «Nos hát mutasd.» Iván ledobja az anyját az ágypolczról. A legidősebb testvér mondja: «Bolond Iván, hiszen az anyádat fogtad meg — ölted meg!»

Megint elmegy a legidősebb testvér vadászni. Bolond Iván az istálló ajtaja mellé tesz hurkot. Az atyja kimegy a tehenet itatni és beleakad (a hurokba). Az atyját éppúgy mint az anyját az ágypolcz sarkába dobja. Jön a legidősebb testvér. Bolond Iván a polczról a padló közepére dobja az atyját és mondja: «Megint nagyon nagy fajdkakast fogtam.» — «Hiszen ez nem fajdkakas — mondja a legidősebb testvér — anyádat és atyádat is megölted!»

A legidősebb testvér megint elmegy vadászni. A legkisebb testvér (otthon) marad sört főzni. Sört főz és (izzó) köveket dob (a kádba). Nagyon erősen kezdi főzni. «Mit kezdett ez gúnnyolódni!» Megharagszik és feldönti a kádat, ő maga a teknőbe ül és a lapátocskával (kavarófával) elkezd evezni. A legidősebb testvér hazajön és meglátja, a mint az csónakázik (tkp. a csónakon menőt). «Hát mit csinálsz te esztelen bolond?» — «Hiszen látod, tudod, hogy mit csinálok. A sörmust elkezdett gúnnyolódni és én földöntöttem.»

Ezután a legidősebb testvér mondja: «Menj a nagyanyához komlóért.» Iván megy a nagyanyához. A nagyanya mondja:

«Miért jöttél, Iván?» — «Komlóért jöttem.» A nagyanya komlót ad (neki). A bolond kezd hazamenni. A komló elkezd zizegni. A bolond megharagszik és az egész komlót szélnek ereszti (szélre szórja). Haza jön. «Hát hol van a komló?» — «Gúnyolódni, zörögni kezdett, és én szélnek eresztettem.»

Megint elküldi a legidősebb testvér Ivánt. «Eredj, menj a nagyanyához sóért.» Sóért megy, a boronát újjára húzza (gyűrű helyett), a fürdőkamrárt fejére teszi (kalap helyett). A nagyanyához jön. A nagyanya kérdezi: «Mi kell már, esztelen bolond?» — «Sóért jöttem.» «Hát az imént mért nem vittél (sót)?» — «Elfelejtettem.» A sórt kezdi hazafelé vinni. Meglát egy lovat. A lovat a kúthoz viszi és kezdi itatni. A ló jóllakásig iszik és abbahagyja. «Mit iszik ez keveset? Rögtön megszódom.» A kútba önti a sót és megint kezdi a lovat itatni. A ló megint nem iszik. A lovat ott hagyja és haza megy. A bátyja kezdi kérdezni: «Hol van a só?» — «Hiszen tudod, hogy hol van. A ló nem akart inni és én megsóztam a kutat.» A bolondot megszidják és mondják: «A ló jóllakott és azért nem akart inni.»

Megint elküldik a bolond esztelent a nagyanyához kanálért. «Hát miért jöttél?» — «Kanálért.» «Hát az imént miért nem vittél?» — «Akkor nem kértek.» A nagyanya kanalakat ad neki. A bolond megy hazafelé. A kanalak elkezdenek csörögni. A bolond megharagszik, a kanalakat összetapossa és elmondja (ezt) bátyjainak.

Ezután küldik a bolondot vendégeket meghívni. A bolond mondja: «Emberek jöjjetek, asszonyok ne jöjjetek.» A férfiak jönnek. «Hát hol vannak az asszonyok?» — «Bolond Iván nem hitta őket. Ő azt mondotta az asszonyoknak: 'Ti ne jöjjetek a paphoz eresztetni, durrantani'.»

A bolondot elküldik az asszonyokért. A bolond mondja: «Asszonyok jöjjetek, a gyerekeiteket ne hozzátok szarni-húgyozni.» Az asszonyok jönnek. «Hát hol vannak a gyerekek?» «A bolond nem hitta őket.» A bolond ezután elmegy a gyerekekért. A lépcső tetejéről dobálja a gyerekeket a szánba. Az egyiknek a feje hasad meg, a másiknak a lába törik el, kinek a karja törik el, kinek a nyakszirtje törik el. Azután hazaviszi a gyerekeket. Az asszonyok meglátják a gyerekeiket és nagyon elkezdenek sírni. «Menjünk innen, a míg minket magunkat meg nem öl a bolond!»

Erre mind a testvérekkel együtt megfélemednek és elmennek. Az esztelen bolond fogja a ház ajtaját és utánuk kezd futni. Üldözi, üldözi és visszafordul haza, és most él-van.

Jegyzetek. Ezt a mesét Пезмогъ falvában (a Vicsegdamellett; 52 versztnyire Usztsziszolszktól észak-keletre) hallotta Czember. A mesét Czemberrel és Frolovval néztem át.

kijni-vijni 'ловить-убивать = охотничать'; *vini* 'убить', a permi nyelvjárásban (Rogov) *vijni* 'убить', *vijni mortes* 'убить человека', a votjákban is *vij*-, Sar. *vi*-, *vij*- (MUNKÁCSI), *vīnī*, G. *vijni*, *vini* J., *vijni* MU. (WICHMANN). Lehetséges tehát, hogy itt az eredetibb *i* őrződött meg, de nem lehetetlen, hogy csak a *kijni* hatása alatt lett ebben az ikerszóban *vini*-ből *vijni*. | *sarai-plaka* 'плаха въ сараѣ'; *plaka* 'плаха; толстая доска' | *šijalas* 'силокъ поставилъ' | *šogdtšini* 'сѣно дать; szénát adni' | *pelat-seregas* 'въ уголь пол.' | *grimgas* 'грохнулъ, бросилъ съ шумомъ'.

izjalas 'горячіе камни опустилъ въ чанъ' | *šmekaitšini* < orosz на-смѣхаться | *putkiltas* 'опрокинулъ' | *tšan* < чанъ | *vorjas* 'въ корыто' | *teleb* 'лопатка для приготоуления пива' | *dureñ* < orosz дурень | *tšuz-va* 'сусло; árpalé, sörlé, sörmust'.

kiša-kaša kijni 'шурпашъ, шумѣть' | *dezmas* 'ему не понравилось, надоѣло' | *tev vile kištas* 'на вѣтеръ пустилъ'.

piña tšun-kiššalas 'борону на палецъ надѣлъ (вмѣсто кольца)' | *pišsan šlapaalas* 'баню вмѣсто шляпы надѣлъ' | *pet-tedž* 'досыта' | *tšas* < orosz сей-часъ | *sijeen* 'потому' | *ez kut junj* 'перестала пить'.

koškedtšini 'постукивать, шумѣть' | *talalas* 'растопталъ'.

isjavni 'бздѣть безъ шумомъ' | *surttavni* 'пердѣть (громко)' | *sitavni* 'срать' | *ku,džavni* 'мочиться' | *killše jur-jivšaniš* 'съ верхней площадки крыльца, черезъ крыльцо' | *potę* 'раскололась'; *potni* 'лопнуть, сломаться' | *tšege* 'переломалась' | *kit-tšedž* 'пока'.

7. *ma mtem niv da mama niv.*

oleni-vileni gozja. nalen niv veli. mamis kule. batšis tetka vajas. tášti-paň miškem vaen verdni kutasni niles. etšid tetka istas šert-teb požavni niles. šert-teb požalas da šert-teb i veje. šert-teb veje, karnannas kruk alas da kruk alas, né-kidž oz šur. kaj as da tetkaišli višt alas. tetka šuvas: «me tentšid lovtę bošta, mun kidž gazid, šert-teb lepti.» niv ledžšas da vaad sungišas. sungišas da zev mi,tša uli,tša voas. munas da munas da ma-šor

voas. mate oz tšuništ, oz krukšt, vo,dže munas da nek-šor voas. nekte oz tšuništ, oz krukšt, vo,dže munas, da addžas, tev jilin i,tšetik kerka bergale. «kerka, kerka, suvtli!» kerka suvtas da pervoij jem vile tuvtšas da veliš pos vilas voas. šésša kerkag piras. kerkain tetka pukale. «tetka, tetka! menam šert-tebjej veji.» tetka šuvas: «mentsim-ke ekmis ki,tši-pi pivšedan, me tenid bur ve,tša da i šert-teb addža »

niv ki,tši-pi boštas, pivšane ledžšas, da zev lešida da nebida pivšedas. šésša kajas. v a s a-tetka silij i,tšetik jaššik šetas da šuvas: «taje jaššik gort dinad vez lug vile nu da voštij, šésša šert-tebjid šure.»

niv munas da bara nek-šorid volas, ma-šorid volas. šésša gort veštas voas da gortas kajas. vez lug vile munas, jaššik voštas. jaššikiš zev i,džid, zev mi,tša kerka petas. kerkag piras, kerkain šert-teb da zev una dobra.

tetkajas loktasni vidlinij da med lun aššis nivse mededasni šert-teb požjavni. niv ledžšas, šert-teb narošne veitas. mamli kajas vištavni. mam šuvas: «mun, bur niv, šert-tebjidla, suništli.» niv ledžšas da suništšas. uli,tša vile voas, šésša ma-šor voas. ma krukalas da tšunalas. šésša nek-šor voas. nek krukalas da tšunalas. šésša kerka voas. kerkag pirni kutas da oz list jem vile suvtlinij. kidž-ke diren piras da v a s a-tetkali vištalas: «menam šert-teb veji.» — «ekmis ki,tši-pi ke pivšanin pivšedan, šert-teb addžam.»

niv ki,tši-pi šerdine puktas da šerdjig tirji pivšane ledžšedas. pivšanin koreš-dinnas ekmisnansę švatškedas. tetka silij šetas bura i,džid jaššik da gortas tšektas nuni da voštini.

gortlan niv munas da ma-šor dinin da nek-šor dinin bara tšunalas da krukalas. gorte voas, jaššik voštas. jaššikiš bi petas da važ kerkajš soštšas.

A mostohalány és az édes lány (tkp. az anyátlan lány és az anyás lány).

Él-van egy házaspár. Nekik volt egy leányuk. Az anya meghal. Az atya mostohát hoz. Moslékkal (tálat-kanalat mosott vízzel) kezdik a leányt táplálni. Egyszer a mostoha elküldi a leányt fonalmatringot kimosni. A fonalmatringot mossa és a

fonalmatring alámerül. A fonalmatring alámerül, vederhordó rúdjaival halászsza és halászsza, semmiképpen nem kerül meg. Hazamegy (tkp. fölmege) és elmondja a mostohájának. A mostoha mondja: «Én lelkedet veszem (megöllek), menj, a hogy kedved (tartja), a fonalmatringot hozd fel». A leány lement (a partra) és a vízbe veti magát. Beleveti magát és egy nagyon szép utca jön. Megy és megy, és mézes patak jön. A mézből nem nyal újjával, nem nyúl bele újjával, előre megy és tejföls patak jön. A tejfölből nem nyal, nem nyúl bele újjával, előre megy és látja, a szélén egy kicsike ház forog. «Ház, ház, állj meg!» A ház megáll és először türe lép és éppen a lépcsőre jut. Azután bemegy a házba. A házban egy asszony ül. «Néni, néni, az én fonalmatringom alámerült.» Az asszony mondja: «Ha az én kilencz kutyakölyköt megfüröszted (gőzöltetted a fürdőkamrában), én jót teszek veled (tkp. neked) és megtalálom a fonalmatringot.»

A leány fogja a kutyakölyköket, lemege a fürdőkamrába és nagyon jól és gyöngéden megfüröszti. Azután fölmege (a házba). A vízi asszony egy kicsike ládát ad neki és mondja: «Ezt a ládát vidd házadhoz a zöld rétre és nyisd ki, azután megkerül a fonalmatringod.»

A leány megy és megint jön a tejföls patak, jön a mézes patak. Azután a ház elé jön és haza megy. A zöld rétre megy, kinyitja a ládát. A ládából egy nagyon nagy, nagyon szép ház jön ki. Bemegy a házba, a házban (ott van) a fonalmatring és nagyon sok jó.

A mostoháék jönnek nézni és másnap a saját leányukat küldik fonalmatringot mosni. A leány lemege, a fonalmatringot szándékosan (a vízbe) alámeríti. Hazamegy az anyjának elmondani. Az anya mondja: «Menj, jó leányom, a fonalmatringodért, merülj alá.» A leány lemege és alámerül. Egy utcára jön, azután mézes patak jön. A mézbe belenyúl az újjával és nyal belőle. Azután tejföls patak jön. A tejfölbe belenyúl az újjával és nyal belőle. Azután egy ház jön. Kezd bemenni a házba, de nem mer a türe lépni. Valahogyan idővel (hosszú idő mulva) bemegy és a vízi asszonynak elmondja: »Az én fonalmatringom alámerült.« «Ha a kilencz kutyakölyköt a fürdőkamrában gőzöltetted, megtaláljuk a fonalmatringot.»

A leány kosárba teszi a kutyakölyköket és rázva (fel-dobálva) viszi le a fürdőkamrába. A gőzfürdőben mind a kilenczüket a fürdősöprű nyelével csapkodja. Az asszony egy elég (tkp. jól) nagy ládát ad neki és megparancsolja, hogy vigye haza és (ott) nyissa ki.

A leány hazafelé megy és a mézes pataknál és a tejfölös pataknál megint nyal és belenyúl az újjával. Haza jön, kinyitja a ládát. A ládából tűz jön ki és a régi ház odaég.

Jegyzetek: Ezt a mesét is Czember közölte velem, a ki egy Vicsesda-menti faluban hallotta egy leánytól. L. még a 3. mese jegyzeteit.

tetka < orosz *тетка*; jelentése 'тетка; мачиха' | *šert-téb* 'мотокъ нитокъ' | *krukakas* 'ловила, доставала' | *sungišni* 'нырнуть въ воду, броситься въ воду, окунуться' | *ul'i-tša* < orosz *улица* | *oz tšuništ* 'не отвѣдала, ковырнула'; *oz krukışt* 'не колупнула'; *tšuništni* 'egyenesen tartva az újját nyúl bele', *kruk-kištni* pedig 'meghajlitott újjal nyúl bele, turkál benne' (vö. orosz *крюкъ* 'horog') | *pervoŭ* < orosz *первый* | *ki-tši-pi* (vagy *ki-tši-pianes* v. *ki-tšan-pianes*) 'kutyakölyköket'.

jaššik < orosz *ящикъ* | *vasa-tetka* 'водяная тетка' (l. FUCHS, KSz. XII. 234) | *gort veštaz* 'къ дому'; *vešte* 'elé, szembe', pl. *me vešte puktisni samevar* 'противъ меня, передо мной поставили самоваръ; elém, velem szembe tették a szamovárt' | *dobra* < orosz *добра*. A Komi мойдан кывъяс-*ban* CZEMBER a *dobra* szót a zürjén *эмбур* (= *em-bur*) szóval helyettesíti.

tetkajas 'мачиха съ отцомъ'; a többszám ilyen használatára nézve vö. a 3. mese jegyzeteit. | *narošne* < orosz *нарочно* | *suništaz* 'нырнула' | *koreš-dinnas* 'ручкой вѣника'.

8. pipiristi sekel.

gozja oleni-vileni. nalen kujim niv vijim. batiz bazare munas da i.džid nivliš juvalas: «tenid ku-tšem sarapan kole?» — «mem kole agliškeŭ sarapan.» šer-kost nivliš juvalas: «ten ku-tšem kole?» — «mem kole lez sarapan.» džola nivliš juvalas: «ten ku-tšem kole?» — «mem kole pipiristi sekel.»

batiz bazare munas. i.džid nivli nebas agliškeŭ sarapan. šéšša šer-kost nivli nebas lez sarapan. i.tšet nivli koršas da koršas; pipiristi sekel oz jugdi. ber gortas loktas. i.džid nivli šetas agliškeŭ sarapan. šer-kostli šetas lezes. džola nivli nem-tor oz lo.

batiz med bazare mededšas. i.džid nivliš juvalas. i.džid

niv koras garusnei sarapan. šer-kos niv koras rud sarapan. džola niv koras bara pipiristi sekel. bat nebas i džid nivli garusnei sarapan, šer-kosli rudes. džola nivli koršas da koršas, da oz jugdi. bara bat bazariš loktas. i džid nivli šetas garusnei sarapan, šer-kostli rudes. med i tšetli ninem ez sed.

i tšet niv askinas koštas nán. sija šéšša nopjšas da munas. munas da munas, da preskurňa orde voas. «preskurňa matuška, pipiristi sekeles on-e ted?» — «teda esken, da tenid ved oz šed.» šéšša preskurňa veledas. «te munan da munan, da vez lug voas. te settše šavknit kos sukarte, settše uskedšasni da te seki i bošt. šéšša te lok. lokni pondan da vetššini ke pondasni, te vilis šavknit.»

niv si dži keras, ki dž tšetkas preskurňa. ber voas preskurňa orde užni, preskurňa ordyn užas-šoittšas. askinas munas gortas. gortas voas. askinas vitškoje petasni. džola niv pipiristi sekel paštalas da vitškoje tšetš petas. vitškoje petas, vitško šeras suvtas. bid-en si vile pop i dak ilaleni. šéšša sije šivšite džis ber petas, med ne-kod oz addživ. tšojjas šivšem beras vitškois voasni, kutasni vištavni: «atte divē! te vek etare gort-olan, vitkoad on petav, a ku tšem jugid-páškema niv volis! aski petav da vi džedli.»

askinas bara vitškoje zveňitasni. bara stavnis vitškoje petasni, batš, tšojjasis i mamis. džola niv bara paštalas da vitškoje petas. vitško-šere suvtas. bara pop i dak ilaleni: se tšem sije jugid. sije šéšša ber loktas šivšite džid. petas da silen tšojid vetššas: kittše taje munas? džola niv kulas da puktas patš-kolaste. sije tšoi vi džedas, mamjasli vištalas: «mi orde piris jugid-páškemaid.» mamjas loktasni, kutasni juavni: «mi orde ne-kod ez voli?»

askinas bara vitškoje mamijas munasni. džola niv kvatitšas, pás-kem abu! šéšša berdas da berdas.

šéšša sija bara nán koštas da mededšas pipiristi sekel koršni. bara munas preskurňa orde. preskurňali vištalas. preskurňa šuyas: «et-pirte ke en kuž vidžni, medište oz nin šed. te bara settše mun da bara kos nánte šavknit.» munas da šavknitas. pipiristi sekel boštas da munas. munnj pondas, si-berša stavnis vetššasni. kos nánte bara kojštas, šéšša kos nán vilad uskedšasni. sije bara kutas munnj. kos nániđ silen bire. bara stavis kutas vetššini, mate voas, pás-kem bidsen košavlasni, pipiristi sekel mirđdasni.

sije munas ber preskurňa orde. preskurňaked berdasnĭ da berdasnĭ. gortas munas preskurňa ordiš. bat i mam gortanis. gortas bara berdás da berdás. sésśa zev šoga pondas ovni. sésśa mamis kulę. viłškoę nuvasni da šilędasni da džebasnĭ. sésśa ber voasnĭ gortas da eni oleni-vileni.

pipiristi sekel.

Egy házaspár él-van. Nekik három leányuk van. Az atya vásárra megy és a legidősebb leánytól kérdezi: «Milyen ruha kell neked?» — «Nekem angol ruha kell.» A középső leánytól kérdezi: «Neked milyen kell?» — «Nekem kék ruha kell.» A legkisebb leánytól kérdezi: «Neked milyen kell?» — «Nekem *pipiristi sekel* kell.»

Az atya elmegy a vásárra. A legidősebb leánynak angol ruhát vesz. Azután a középső leánynak kék ruhát vesz. A legkisebb leány számára keres meg keres; *pipiristi sekel* nem található. Visszajön haza. A legidősebb leánynak odaadja az angol ruhát. A középsőnek odaadja a kékét. A legkisebb leánynak semmi se jut.

Az atya másik vásárba készül. A legidősebb leányt megkérdezi. A legidősebb leány teveször-ruhát kér. A középső leány szürke ruhát kér. A legkisebb leány megint *pipiristi sekel*-t kér. Az atya vesz a legidősebb leánynak teveször-ruhát, a középsőnek szürkét. A legkisebb leány számára keres meg keres, de nem akad (nem található). Megint jön az atya a vásárból. A legidősebb leánynak odaadja a teveször-ruhát, a középsőnek a szürkét. A legkisebbnek semmi se jutott.

A legkisebb leány másnap kenyeret szárít. Azután hátára veszi a zsákot és elmegy. Megy, megy, és elérkezik az ostyasütő asszonyhoz. «Ostyasütő anyuskám, nem ismered-e a *pipiristi sekel*-t?» «Ismerném, de neked nem jut (te nem tudod megszeretni)». Azután az ostyasütő asszony tanítja: «Te mész, mész, és zöld rét jön. Te szórd oda (szórd el ott) a száraz kétszersültedet. Oda (arra) rávetik magukat és te akkor vedd. Azután gyere (vissza). Jönni fogsz és ha üldözni kezdenek, újból szórj (nekik).»

A leány úgy tett, a hogy az ostyasütő asszony megparan-

csolta. Visszajön az ostyasütő asszonyhoz meghálni. Az ostyasütő asszonynál meghál-megpihen. Másnap haza megy. Haza jön. Másnap templomba mennek. A legkisebb leány felölti a *pipiristi seket*-t és szintén elmegy a templomba. A templomba megy, a templom közepére áll. Mind rábámulnak a pap és a kántor. Azután az istentisztelet végére (az éneklés végére) visszamegy, hogy senki se lássa. A néneji az éneklés (istentisztelet) után jönnek a templomból, kezdik mesélni: «Csodák csodája! Te egyre csak otthon ülsz, nem mész a templomba, pedig milyen fényes-ruhájú leány jött! Holnap menj ki és nézd meg.»

Másnap megint templomba harangoznak. Megint mindnyájan templomba mennek, az atyja, néneji és az anyja. A legkisebb leány megint felöltözik és elmegy a templomba. A templom közepére áll. Megint (rá) bámulnak a pap és a kántor: olyan fényes ő. Azután visszamegy az istentisztelet végére. Kimegy és az ő néneje utána megy: hová megy ez? A legkisebb leány leveti (a ruháját) és a kemencze és a fal közé (tkp. a kemenczeközbe) dugja. Ezt látja a néneje, elmondja az anyjáéknak: «Mi hozzánk ment be a fényes-ruhájú.» Az anyjáék jönnek, kezdik kérdezni: «Mi hozzánk nem jött senki sem?»

Másnap megint templomba mennek az anyjáék. A legkisebb leány odanyúl — nincs ruha! Ezután sír meg sír.

Azután megint kenyeret szárít és elindul a *pipiristi seket*-t keresni. Megint az ostyasütő asszonyhoz megy. Az ostyasütő asszonynak elmeséli. Az ostyasütő asszony mondja: «Ha egyszer nem tudad megőrizni, már másodszor nem tudod megkapni (nem kerül kezedbe). Menj megint oda és szórd el megint a száraz kenyeredet». Megy és elszórja. A *pipiristi seket* t fogja és megy. Kezd menni, mind utána rohannak. Megint elszórja a kétszersült (tkp. száraz) kenyeret, erre rávetik magukat a kétszersült kenyérre. Ő megint kezd menni. A száraz kenyere kifogy. Megint mind kezdi őt üldözni, szükségbe jut (azaz nem tehetett semmit se), a ruhát egészen széttépik, a *pipiristi seket*-t elragadják.

Ő visszamegy az ostyasütő asszonyhoz. Az ostyasütő asszonynyal együtt sírnak meg sírnak. Hazamegy az ostyasütő asszonytól. Atyja és anyja otthon (vannak). Otthon megint sír meg sír. Azután nagyon szomorkodva kezd élni. Azután meg-

hal az anyja. A templomba viszik és elkántálják és eltemetik. Azután megint hazajönnek és most élnek-vannak.

Jegyzetek. Ezt a mesét Палевицы faluban hallotta A. A. Czember (több mint 50 versztnyire Usztsziszolszktól nyugatra a jarenszki kerületben a Vicsegda mellett). A *sekel* orosz szó < соколъ 'sólyom'. A *pipiristi* vagy *pipiriski* vagy *pipilisti sekel* (? tüzes sólyom, tűzsólyom)-ról úgy látszik többféle mese járja. Ebben az itt közölt mesében valami szép ruhát jelent (esetleg valami ruhadísz, tollat, a mely fényessé teszi az ember alakját). Egy öreg asszony szerint a *pipiriski sekel* madárnak a neve (*sekel* 'sólyom'). Egy usztsziszolszki öreg ember pedig azt felelte kérdésemre, hogy *pipiriski sekel* egy embernek a neve, a ki a mese szerint másodszor nősült meg és akkor eljön az első felesége, a kivel *pipiriski sekel* azután elmegy. Mikor az első felesége megtalálja, ezt éneklí az ablaka alatt:

*pipiriski sekeléi, sekeléi,
važ babaid me voi, me voi
kujim-ekmís va saje, va saje,
kujim-ekmís mu saje, mu saje.*

«*pipiriski sekel-om, sekel-om,
régí feleséged én eljöttem, eljöttem
három-kilencz folyón át, folyón át (tkp. mögé),
három-kilencz országon át, országon át.*»*)

Itt megint embernek a neve vagy talán csak becéző neve, kedveskedő megszólítás. A *sekel kod* («mint a sólyom») *mi, tša* («szép») értelemben is használatos; pl. *sekel-kod detina* 'szép fiú'. *vijim*, Usztsziszolszokban *em 'van'* | *sarapan* < orosz capa-фанъ | *aglitskei* < orosz англицкiй | *šer-kost niv* vagy *šer-kos niv* 'középső leány' | *ten*, Usztsziszolszokban *tenid, ted 'neked'* | *oz jugdi* 'не находится'.

garusnei < orosz гарусный 'teveszörfonalból való' | *nojásni* 'положить котомку на плечи' (vászonból való zacskónak, kisebb zsáknak négy csücskére zsinórt erősítenek és úgy viszik mint a katona a bornyúját) | *preskurňa* < orosz просоурня, az az asszony, a ki a szent ostyát süti, rendszeren a legokosabb asszony a faluban | *savknit* 'брось, разбрось' | *sukar* < orosz сухарь 'kétszersült'; ezt jelentí a *kos nán* is 'száraz, szárított kenyér',

*) Vö. a következő mesét, a hol az asszony szintén utána megy a férjének, a ki *ekmís mu saje, ekmís va saje* 'kilencz országon túlra, kilencz folyón túlra ment'.

kisebb kenyéradarabok, a melyeket másodszer tesznek a kemen-
czébe szárítani.

núzas-šoittšás 'поспнть-отдохнетъ' | *tšetš* rendszeren 'együtt',
itt 'szintén' | *dak* < OROSZ ДЯКЪ, ДЯЧЕКЪ | *ilaleni* 'забъаютса' |
šivšite, džis 'до окончанія службы'; *šivše* 'кончается служба' |
atte dīve 'ахъ диво!' (I. KALIMA. Die russischen Lehnwörter im
Syrjänischen; SUS. Toim. XXIX. 37) | *etare* 'въ одну сторону,
одно и тоже'; pl. *me etare vek etik tor ve, tša* 'я цѣлый день
одно и тоже все дѣлаю' | *gort-ovni* 'домовничать'; *me gort-ola*
'я домовничаю, живу дома'.

zveñitasni 'позвонять' | *kulas* 'сниметь' | *patš-kolaste* 'между
печкой и стѣной въ щель'.

kojštas 'выбросить' | *mate voni* 'попасть въ бѣду, въ
нужду'; *mate voas* 'ничего не можетъ дѣлать' | *košavlasni*
'разорвуть' | *mirdđasni* 'отнимуть'.

šiledasni 'отпують'.

9.

*olisni-vilisni kor-ke zev nin važen mu-u, džališ gozja. nalen
veli pi. lunnas sije veli pon, voinas zev mi, tša tom mort. etšid
pinis eñse istis korášni sar orde. eñ vellis, gortas vois, šue:*
'šeta nišes, med pon saje-ke. kuš med etik vojen ve, tšas menam
kerkašan, olan-inšan gorte, džis kert-pos', — šuiš sar.» — «eñe,
en šogši!» šuiš pi. stav jezse tšukertis, etik vojen ve, tšis kert-
pos. sar šenže.

*eñ bara munis sar orde. «ki, džine pon saje niv šeta?» šue
sar pon-eñli. «med nin, šeta, ve, tšas-ke etik vojen menam ešin
ule pu-tšuker, med stavis kajjasis šileni pu-tšukeras' — šuiš pe
sar» loktem-mišť vištale eñ pili, zev šoga. «eñe, en šogši» šue pi.
bidsen vodisni, uženi. pon jezses tšukertis, stavse ve, tšis.*

*eñis bara munis sar orde korášni. «eni loe nin šetni nivte
pi saje» šue. «og ted, ki džine pon saje šeta niv!» šue sar. «šeta
ine, etik vojen ke ve, tšas mem vištško šilišjasen, stav kelujen»
šuiš sar. eñ viti šoga loktis gorte, vištalis pili. «en šogši, eñgi!»
vodisni užni. asiv kežlas sar-ešin ulin vištško, šileni, bid-tor em,
zev gaža, mi, tša.*

*eñ bara munis korášni. sar šue: «miš keran? loe ine šetni.»
sar-niv pon saje munis veres saje. vodtedisni užni. sar-geťir ber-
das, kerka-berdas rožedis rož, vi, džede: niv uže zev mi, tša tom*

morked. asivnas tséttšeni. sar-getir nivlís juale: «kodiké uzin?» — «ponked.» med voi bara sidž, šésša kojmed. sar-getir pir kijede, nivlís etí-peles juale, niv pir šue: «uži ponked.»

enís, sar-getir, legášis, ponjes vetlis. sije pišjis ekmis mu saje, ekmis va saje, j o m a-eñ orde. ponlen getiris, sar-niv, pondis sijes koršni. med vodž (med voider) vetlis tedís orde juavni, kidž vereses koršni. tedís šuiis: «voas kuš-in, stavis ošken tirema, nali bošt jüj. munan, munan, voas kuš-in, stavis sen kačša, nali bošt ankitš. kačšaa kušedž volas jemés kuš-in, — bošt kert-torjas. voas kor-ke kuš, stavis lomžge-sottše, — bošt va.»

sar-niv, pon-getir munis, munis, dir munis. «voas j o m a-len kerka. sen-pe tenad veresid» vištalis tedís.

oška kuš-inin šiblalis jüj-torjas, kačšaes kuš-inin ankitš, jemés kuš-inin kert-torjas, kod kuža tuvttšalis; biija, lomžana kuš-inti kiškalis va.

j o m a eših doras nébid šabdi pešške, bur sinanen sinale, rektale. pon-getir uéni vezjísis. j o m a leđžis, vodtedis veresisked, vajis kurid-tor juni, tom gozja juisni, onmovšisni. etšid, medís. kojmedšis kidž-ke veres kurid tor kištis volisedis. j o m a ledžšis vala. veres tsuksalis getirse, pondisni pišjini. getir sidž-ne veššis, kidž etaras. j o m a vetedni, adžže: abueš. ez su. itš-moñ gozja ne eni oleni-vileni zev bura, lešida.

Élt egyszer már nagyon régen egy földműves és a felesége (tkp. földműves-házaspár). Nekik volt egy fiuk. Az nappal kutya volt, éjjel nagyon szép fiatal ember. Egyszer a fiuk a csárhoz küldte az anyját a (czár) leányát megkérni. Az anya elment, hazajött, mondja: «Hozzá adom a leányomat, akár kutyához is. Csak egy éjtszaka alatt csináljon az én házamtól, lakásomtól az ő házáig vashidat» — mondotta a czár.» — «Anyám, ne bánkódjál!» mondotta a fiú. Egész népét összegyűjtötte, egy éjtszaka alatt vashidat csinált. A czár elesodálkozik.

Az anya megint elment a csárhoz. «Hogyan adjam a leányomat kutyához?» mondja a czár a kutya anyjának. «Nos, hozzá adom, ha egy éjjel alatt az én ablakom alá kertet (facsoportot) csinál, az összes madarak hadd énekeljenek a kertben» — mondotta a czár», jelenti visszaérkezése után az anya a fiának, nagyon szomorúan. «Anyám, ne szomorkodjál» mondja

a fiú. Mind lefeküdtek, alszanak. A kutya összegyűjtötte a népet, mindent megcsinált (az egészszet megcsinálta).

Az anya megint elment a csárhoz a leányát megkérni. «Most már hozzá kell adnod a leányodat a fiamhoz» mondja. «Nem tudom, hogy adjam a leányomat kutyához!» mondja a czár. «Odaadom, ha egy éjjel alatt templomot csinál nekem énekesekkel, minden edénnyel (fölszereléssel)» mondotta a czár. Az anya nagyon búsan jött haza, elmondotta a fiának. «Ne búsulj, anyám!» Lefeküdtek aludni. Reggelre a czár ablaka alatt templom van, énekelnek, minden megvan, nagyon vígan, szépen.

Az anya megint elment a (czár) leányát megkérni. A czár mondja: «Mit lehet csinálni (tkp. mit csinálsz)? Oda kell már adni.» A czár leánya a kutyához ment feleségül. Lefektették aludni. A czár felesége a falba, a ház falába lyukat fúrt, nézi: a leány nagyon szép fiatal emberrel hál. Reggel felkelnek. A czár felesége kérdezi a leánytól: «Kivel háltál?» — «Kutyával.» Másik éjjel megint úgy (volt), azután harmadik (éjjel). A czár felesége mindig meglesi, a leánytól egy és ugyanazt kérdezi, a leány egyre mondja: «Kutyával háltam».

Az anyja, a czár felesége, megharagudott, elkergette a kutyát. Az elfutott kilencz országon túra (tkp. mögé), kilencz folyón túra, a *joma*-asszonyhoz (azaz a boszorkányhoz). A kutyának a felesége, a czár leánya, keresni kezdte őt. Legelőszőr elment a varázslóhoz megkérdezni, hogyan keresse a férjét. A varázsló mondotta: «Jön majd egy puszta hely (rét, tisztás), az egész tele van medvével, ezeknek vigy húst. Mész, mész, jön majd egy rét, csupa szarka van ott, ezeknek vigy borsót. A szarkás rétig (rét előtt) jön majd egy tús rét, — vigy vasdarabokat. Jön majd egyszer egy rét, az egész ég-lobog, — vigy vizet.»

A czár leánya, a kutya felesége ment, ment, sokáig ment. «Jön majd a *joma* háza. Ott van a te férjed» mondotta a varázsló.

A medvés réten húsdarabokat szórt el, a szarkás réten borsót, a tús réten vasdarabokat, a melyekre lépett (a min végiglépett); a tüzes, égő rét hosszában vizet öntött ki.

A *joma* az ablak mellett puha lent fon, jó gerebennel meggerbenezi, fölgombolyítja. A kutya felesége éjjeli szállást

kért (hálni kéredezkedett). A *joma* beeresztette, lefektette férjével együtt, hozott pálinkát inni. A fiatal házaspár ivott, elaludt. Egyszer, másodszer. Harmadszor a férj valahogyan (inge) gallérján öntötte be a pálinkát. A *joma* lement (a folyóhoz) vízért. A férj fölkelte a feleségét, elkezdtek futni. A felesége úgy csinált, mint először. A *joma* üldözőbe veszi, látja: nincsenek (ott). Nem érte utól. A menyecske és férje pedig nagyon jól, kellemesen élnek most.

Jegyzetek: E mese közlője, a *viľ-gort* falvából való Cseuszov, lehetőleg került az orosz szavakat; ezért van a mesében a rendes *kréšťánin* helyett *mu-u.đžalís*, a rendes *sad* helyett *pu-tšuker*, a rendes *šten* helyett *berđ*.

med pon saje-ke 'пусть хотя и за собаку' | *šenže* 'удивляется'.

med nin 'пусть ужъ' | *gni log nin šetni nivetę pi saje* 'теперь придется ужъ отдать дочь за сына' | *kelui* 'утварь, убранство, вещи; đisz, edény, dolgok, kellékek' | *asiv kezlas* 'къ утру'.

mij keran 'что подѣлаешь', második személyű általános alanyural: 'mit tehet az ember' | *rožedni* 'átlyukaszt, átfúr (prodnyavít, просверлит)' | *kijede* 'подсматривает' | *eti-peles juale* 'все одно и тоже спрашивает'.

med vodž, med voider 'сначала, сперва' | *tedis* 'знахарь' (l. KSz. XII. 245) | *kuš in* 'пустое мѣсто, поляна' | *kušedž* 'до пустого мѣста' | *lomđže-sottše* 'пылаетъ-горитъ'.

kod kuža twtšsalis 'по которымъ ступала' | *lomđžana in* 'пылающее, горящее мѣсто'.

šabdi 'лень' | *šinan* 'гребень' | *šinarvi* 'чесать, расчесывать' | *rektarvi* 'наматывать нитки, пряжу' | *užni vezjisis* 'попросилась ночевать' | *volis* 'a nyak köré tett szij v. kötél, a melylyel valamit visznek v. húznak, hordókötel (лямка); gallér, ingnyulás (воротъ)'; WIED. 'Hosenträger, Tragband (bei Lasten)'; *volisedis* 'по вороту' | *tšuksalis* 'разбудилъ' | *etaras v. etare* 'въ одну сторону; egyik oldalra' (úgy tett most is, mint mikor odament, mint a hogyan először tett) | *joma vetedni* 'j. гнаться' | *abuš* 'ихъ нѣтъ'.

10.

važen olis-vilis pop. silen veli etik pi. pi silen veledžsis zev šusa. tomen sije vožis pope. až silen veli peris nin. vajedis sije piše as pidđis as inas. pi pondis poparvi. zev loži musa peris pop-gozjali, kuš regid naje tšetšeniťšisni pinas. pinisje

boštis višem, sije kulis. peris pop ne bara vil-pev pondis popavni. pop boštis aslis ottsásišes-u.džališes. šušisni naje so gegiliš set-tšedž, kittšedž pop-getir oz velav nemets kile.

pop-getir dine ne pondis volivni đakis. ottsásiš ettsid volsalis kartase i.džasen, piris, zev šoga pukale. pop sili šue: «mii se.tšema šogsan!» — «kidž-ne on šogši — šue u.džališ — šute vartemaes kuš džinse, kole vartni vil-pev.» popli zev musa, mii šuris sili zev bur u.džališ.

u.džališ pirtis i.džas pattšere koštini. ettsid-ne pop kittše-ke munis, đak-ne laktis pop orde, pop-getir dine. u.džališ addžis, kijedlše. pondis goledtšini. pop-getir povzis. «kittše-ne džebšan?» đakes istis pattšer vilas, i.džas piže, sijes šebialis, tebis. u.džališ piris pop-getir orde. šue: «kole i.džasse vartni.» pop-getir šue: «ez-na košmi.» — «kidž ez košmi!» šuiš u.džališ. šéssa i.džas-tšuker boštis, ivlae kiskis, pondis vartni.

đak pondis gorziñi: «oz, en vart, kiž kud šeta.» u.džališ šue: «kiž kud vartem doris, vai inē le.dža.» đak gortas koteren munis, u.džališ nopjasen beršais vetšis, đak berša. đak u.džališli dáš vartem náñ kiž kud šetis.

«so ed, ajanej. etik pattšersis usi kiž kud, mukedse ne džik sidž karta vilanid volsalinnid, koli eske stavse vil-pev vartni.» pop šenzē, mii u.džališ zev bur šuri: «atte šenzana, ku.tšem bur u.džališ mem šuri!»

ettsid pop kittše-ke bara munis. đak addžilis, koteren pop-getir dine laktis. u.džališ ne sijes bara kijede. u.džališ bara pondis pirni. pop-getir bara povzis: «kittše-ne loe tene džebni?» ivlain i.džid pelsa. pelsans va so.tšsem poniš. pop-getir đakes pelsae šujas, pedlalas, tupkas. «gizan-torjiš mate voemaes», u.džališ šue. saiš pelsaas u.džališ pondis vetšni gizan-tor. gizan-tor gud-ralis, vev-dodde puktis, nujis settše, keni veli dona.

panid loji das-kik dodđa vuzásiš-ñebásiš. «keže, omelēs nua!» vuzásiš-ñebásiš šue: «petkedli, ku.tšem sije. šurs gegil šeta.»

«as vilad vermemen, as-dor vi.džemen» u.džališ šue. voštis, omel vere pišje.

vuzásiš-ñebásiš povzis, med-berja dođ sajas munis. «kut-kut, kut-kut» u.džališ šue. «en nin mijanes vered, stav das-kik dodse nin šeta» šue vuzásiš-ñebásiš.

u.đžališ gortas loktis. ošjiše: «vaji das-kik dođ. dona kadin-ke šetisni kiž-kik dođ.»

đak gortas pivšis, miššis.

pop bara munis. đak bara kotertis, goleđtše. u.đžališ pop-getir pidđi nebid šien pos-vo.đžas šornite: «og ted, og ted, voštıla og, u.đžališid jona nin pesleđlis, voštıla, og nin?» pos-vo.đžas ištset roz. u.đžališ šue (pop-getir pidđi): «vaili kuzte kiskiv, mališta kuš.» đak mištšis, u.đžališ purten švutš setis.

đak koteren gortas. višni pondis. pop-getir kivlis. vidle đakes, juale, kore torjedtšini: «torjedtšam.» đak šue: «torjedtšam. kivte vome šui.» pop-getir kiv vomas šujis. đak kurttšis, torjjs vomas koli.

pop-getir pondis šornitni nemets-nogen. pop šai-pai muni, ninem oz geger-vo. u.đžališ šue: «so ed eg-ke nemets-nognad veled getirte tentšid šornitni.» u.đžališ šo gegil popliš boštis, gortas munis. pop-gozja kolini šemestem, šornitni abu kodked. eni-na oleni-vileni.

Régen élt egy pap. Neki egy fia volt. A fia nagyon értelmesen tanult. Fiatalon lett pappá. Az ő atyja már öreg volt. A fiát maga helyett a saját helyére hozta. A fia kezdett paposkodni. Nagyon jól érezte magát az öreg pap-házaspár (tkp. nagyon kedves lett az öreg pap-házaspárnak), csakhogy nem sokáig örvendhettek fiuknak. Fiuk megbetegedett (tkp. fiukat betegség fogta el), meghalt. Az öreg pap megint újból kezdett paposkodni. A pap vett maga mellé (tkp. magának) segítőbérést. Megállapodtak száz rübelben addig, a meddig a pap felesége nem tanul meg németül.

A pap feleségéhez kezdett a kántor járni. A segítő-béres a kántort meg akarja lepni, rajta akarja csipni (tkp. gondolja elérni, rátaposni). A segítő egyszer szalmával hintette be az istállót, bement (a házba), nagyon szomorúan ül. A pap mondja neki: «Mit bánkódol úgy?» — «Hogyne bánkódnék az ember — mondja a munkás — a te rozsodat csak félig (tkp. felét) csépeltek ki, újra kell csépelni.» A papnak nagyon kedves (nagyon örült), hogy nagyon jó munkásra akadt (tkp. munkás akadt neki).

A munkás bevitte a szalmát a kemenczére szárítani.

Egyszer a pap elment valahová, a kántor meg eljött a paphoz, a pap feleségéhez. A munkás meglátta, leskelődik. Elkezdett kopogtatni. A pap felesége megijedt. «Hová bújsz el?» A kántort felküldte a kemenczére, a szalma közé (a szalmába), betakarta, lefödte őt. A munkás bement a papnéhoz. Mondja: «A szalmát ki kell csépelni.» A papné mondja: «Még nem száradt meg.» — «Hogyne száradt (volna) meg!» mondotta a munkás. Ezután fogta a szalmacsomót, kihúzta az utczára, elkezdte csépelni.

A kántor elkezdett ordítani: «Jaj, ne üss, húsz kosár (gabonát) adok (neked).» A munkás mondja: «Húsz kosarat cséplés helyett, add ide, eleresztlek.» A kántor futva (tkp. futással) ment haza, a munkás zsákokkal futott utána, a kántor után. A kántor a munkásnak kész kicsépelte gabonát húsz kosarat adott.

«Itt van hát, atyám. Egy kemenczére való rakásból (tkp. egy kemenczéből, egy kemenczényiből) húsz kosár jutott, a többi meg egészen így hintettétek el az istállótokban, mind újból kellett volna kicsépelni.» A pap csodálkozik, hogy nagyon jó munkása akadt: «Ejnye, csodálatos, milyen jó munkásom akadt!»

Egyszer a pap megint elment valahová. A kántor meglátta ezt, futva jött a papnéhoz. A munkás meg megint meglesi őt. A munkás megint kezdett bemenni. A papné megint megijedt: «Hová rejtselek téged?» Az udvaron nagy kád van. A kádban víz van tűz ellen. A papné a kántort a kádba dugja, letakarja, lefödi. «Ténta miatt szorultságba jutottak», mondja a munkás. Koromból kezdett a munkás a kádban téntát csinálni. A téntát megkavarta, szánra tette, elvitte oda, a hol drága volt.

Találkozott vele egy 12-szánú kereskedő (tkp. eladó-vevő). «Térjetez ki, ördögöt viszek!» A kereskedő mondja: «Mutasd meg, milyen az. Ezer rúbelt adok.»

«Ha bízol magadban, ha védeni tudod magadat» (azaz: ha bízol magadban, hogy védekezni tudsz az ördög ellen), mondja a munkás. Kinyitotta, az ördög az erdőbe fut.

A kereskedő megijedt, a legutolsó szánja mögé ment. «*kut-kut, kut-kut*», mondja a munkás. «Ne bánts minket, mind a tizenkét szánt odaadom», mondja a kereskedő.

A munkás haza jött. Dicsekszik: «Tizenkét fuvart (szánt) hoztam. Drágaság idején (tkp. drága időben) huszonkét szánt adtak volna!»

A kántor otthon megfürdött, megmosakodott.

A pap megint elment. A kántor megint odafutott, kopogtat. A munkás a papné helyett lány hangon a pitvarban beszél: «Nem tudom, nem tudom, kinyissak-e vagy ne; a munkás már erősen megkínzott, kinyissak-e vagy ne?» A pitvarban kis lyuk van. A munkás mondja (a papné helyett): «. . . *), csak megsimogatom». A kántor odadugta, a munkás késsel egyszerre levágta.

A kántor haza futott. Beteg lett. A papné meghallotta. Meglátogatja a kántort, kérdezi, kéri, hogy váljanak el egymástól: «Váljunk el egymástól.» A kántor mondja: «Váljunk el. Dugd a nyelvedet a számba.» A papné a szájába dugta a nyelvét. A kántor beleharapott, egy darabja a szájában maradt.

A papné elkezdett németül (azaz érthetetlenül) beszélni. A pap elcsodálkozott, semmit sem ért. A munkás mondja: «Lám hát, nem tanítottam-e meg a feleségedet németül beszélni!» A munkás száz rübelt kapott a paptól, hazament. A pap és a felesége megzavarodottan maradtak, nincs a kivel beszélgethetnének. Még most is élnek-vannak.

Jegyzetek: *zev loji musa peris pop-gozjali* 'очень стало приятно старикамъ, попу съ женой' | *regid naje tse,tseñittsisi pinas* 'недолго они любовались, любили, ласкали сына' | *pinise boštis višem* 'сына взяла болѣзнь' | *ottsásiš* 'помощникъ', *u,džališ* 'работникъ' | *šušisni naje šo gegiliš* 'уговорились они за 100 рублей' | *kittšedž pop-getir oz velav nemets kile* 'покуда попадья не научится нѣмецкому языку' olyan értelemben, hogy örökre, halálukig fogadja föl a munkást. | *melpale* l. a 12. sz. mese jegyzeteit. | *suedni* 'догнать, застать', *talavni* 'истоптатъ' | *volšalis kartase i,džasen* 'устлалъ хлѣвъ соломою'.

kijedttse 'подкарауливаетъ' | *šebralis* 'укутала', *tebis* 'закрыла' | *i,džas-tšuker* 'пукъ соломы, охапка, кучка'.

kiz kud vartem doris, vai ine le,dža '20 коробовъ чѣмъ молотить (вмѣсто молотѣбы), давай, отпущу' | *koteren munis* 'бѣгомъ пошелъ'.

*) Extrahé membrum (penem).

so ed 'вотъ вѣдь' | *etik pattšersis* 'съ одной клады, сколько входило на печку' | *šenžana* 'удивительно, диво!'

pelsa 'кадка' | *sottšem poniš* 'отъ пожара' | *pedlalas* 'закрыла', *tupkas* 'затворила (rátette a fedelét)' | *gizan-tor* 'чернила' | *gudralis* 'намѣшалъ'.

keže 'сторонитесь' | *omeles nua* 'черта везу' | *as-vilad vermeten, as-dor vi džemen* 'на себя надѣясь, себя (свою сторону) оберегая'; értelme: én megmutatom az ördögöt, ha bizol magadban, hogy védekezni tudsz ellene, hogy ne ártson neked. | *kut-kut* 'тю, тю' (igy hívogatják a madarat. A kereskedő azt hiszi, hogy a munkás ezzel [és füttyüléssel] visszahívja az ördögöt). | *veredni* 'трогать' | *das-kik dodže* '12 воевъ'.

pesledlis 'намялъ' | *kuz* 'penis' | *mališta* 'поглажу' | *mittšis* 'выдвинулъ, подсунулъ' | *švutš setis* 'чикъ' отрубиль'.

kurtšis 'откусиль; leharapta' | *šai-raj muni* 'изумился, удивился' | *boštis* 'взялъ, получилъ' | *šemetem* 'ошеломленный, удивленный'.

11. kujim girniš.

važen olisni-vilisni zev periš gozja. nalen niv-pi ez vev; kus veli kujim zev i.džid girniš. kor-ke olisni, olisni naje dir, kičž džadžšis šed i.džid girniš (girnišis) ušis džo.džas. šéssa šue girniš: «musa mortei, mene vi.džišei, ledž mene ozirmedtšini, tšukertni.» girnišes vi.džiš šue: «le.dža, mem zev musa, vetli, mun, jen teked.» girniš medis tupiltšini, bigiltšini. gegiltšis-ke gegiltšis girniš, šor dore suvtis. addže: šorin kik niv požjášeni. girniš vi.džedis, po.tšes dore suvtis, lañtis, kivže nališ šorñise girniš, mi šorñiteni nivas. kik niv požjášisni, požjášisni. etik požjášisšis šue: «kittšé bara keluįjaste puktam, kittšé bara keluįte puktini?» medis šue: «to tai girniš po.tšes doras ku.tšem-ke em, mun vetli, vai tattšé. šéssa settšé ledam.» vajisni girniš, pondisni settšé ledni nopjalem keluįse. ledisni, ledisni keluį. med berjja vilas pondisni girnišes nopjavni. girniš jumirtšis, medis girniš bigiltšini, tupiltšini. požjášisšjas vetšini, vetšisni, vetšisni, ez suni, girnišes sidž loi enovtni.

gorte girniš vois. «mene vi.džišei, vošti, ledž», girniš jona pondis gorzini. girnišes vi.džiš petis, voštis, girniš piris, šuis: «so tianli vaji me em-bur.» em-bur periš gozjali vivti šelem vilanis vois. keluį girnišisš naje perjalisni, pattšere keluįes koštini šégdalisni. kor-ke keluį košmis, kudje ledisni.

olisni, olisni peris gozja. sed girnits usi ser-kostsis bara dzo.dze dzadzsanis. sessa bara sue ser-kostsa girnits: «mene vi.dzisei, musa mortei, mortanei, mene tsete ledz ozirmedtsini, tsukertni, so tai idzid tsojei menam vetlis, una em-bur tianli vajis. sidz-ne me vetla ozirmedtsini, tsukertni.» girnitses vi.dzis suis: «vetli, vetli, ozirmedtsi, tsukert.» girnits-vi.dzis girnitses le.dzis kerka-e.dzesed, pos-vo.dzed, ivlae. girnits mededtsis, medis bigilttsini, tupilttsini. girnits bigilttsis, bigilttsis, sessa ke addze: kik vuzasis-nebasis verin sem (dennga) jukeni. etikis ke sue: «vošale kušad, kušem-ke eske doz kole.» medis ke sue: «to tai girnits pu dinas, vetli, mun, tattse sijeas kiski, vai, settse pondam ledni.» vetlisni, vajisni girnitses, girnitsse sem (dennga) pondisni ledni. ledisni, ledisni, girnits pondis tirni. girnits ke nezjenika jumirttsis-ke jumirttsis. sessa tai medis bigilttsini. nebasisjas-vuzasisjas vettisni, vettisni, ez suni. sidz girnitses enovtisni. girnits gorte vois. «vošte», pondis jirkedtsini. vostisni, girnits piris kerkae. «so vaji sem (dennga) miudem!» suis. peris gozja ozirmisni.

olisni-ke olisni. koimed girnits usis dzadzjasis. «tšas me vetla ozirmedtsini, tsukertni», sue med itset girnits. peris ai sue: «vetli bara, mi-ke kors, tsukert.» girnitses le.dzisni ivlae e.dzesed, pos-vo.dzed. girnits bara medis bigilttsini. bigilttsis-ke bigilttsis, vois, addze: kik tom mort, mitša tom jez, muneni tui kuža. etikis sue: «menam kudž pete, kittse bara ku.džas, lešid-džik in matin abu.» medis sue: «to tai girnits, settse mun te, ku.džas. sen tai so inis, lešid inis.» tom mort munis, ku.džasni pondis. girnits jumirttsis-ke jumirttsis, kolkjedis topedis, sessa aida mededtsis, tom mortes kiskini-ke kiskini. kiskis, kiskis, gorte vajis. voisni. «vošte, vi.dzisei, mene vi.dzisei, musa peris mortanei, mortei, verdis-pu vaji tianli, pirtan-tor.» girnitsli vostisni, addzisni: girnits verdis-tor, pirtan-tor vajema. tom mortes kerkae pirtisni. peris gozja tom mortes getralisni. eni oleni-vileni zev lešida, jona em-buraeš.

A három fazék.

Régen élt egy nagyon öreg házaspár. Nekik nem volt gyermekük; csak három nagy fazekuk volt. Egyszer — éltek ők sokáig — a mikor a polczdeszkről a fekete legnagyobb

(tkp. nagy) fazék leesett a padlóra. Akkor mondja a fazék: «Kedves emberem, gazdám (tkp. engem tartó, őrző), eressz engem meggazdagodni, (pénzt) szerezni.» A fazék gazdája mondja: «Eresztlek, kedvesem (tkp. nekem nagyon kedves), eredj, menj, isten veled!» A fazék elkezdett odébb hengeredni, gurulni. Gurult, gurult a fazék, egy patak mellett állt meg. Látja: a patakban két leány (ruhát) öblít. A fazék nézte, egy sövény mellé állt, megnyugodott. Hallgatja a fazék az ő beszélgetésüket, mit beszélnek a leányok. A két leány öblögetett, öblögetett. Az egyik öblögető (leány) mondja: «Hová fogjuk megint a ruhát tenni, hová tehetjük megint a ruhát?» A másik mondja: «Nézd csak, a sövény mellett valami fazék van, eredj, menj, hozd ide; azután oda rakjuk (a ruhát).» Elhozták a fazekat, kezdték bele rakni a csomóba kötött ruhát. Rakták, rakták beléje a ruhát. A végén vállukra akarták (tkp. kezdték) venni a fazekat. A fazék összehúzódott (szűknylásúvá lett), a fazék elkezdett odébb hengeredni, gurulni. Az öblögető leányok utána futottak. Utána futottak, nem érték utól, így ott kellett hagyniok a fazekat.

A fazék haza jött. «Gazdám, nyiss ki, eressz be!» kezdte a fazék erősen kiáltani. A fazék gazdája kiment, kinyitott, a fazék bement, mondotta: «Nézzétek, vagyont hoztam nektek.» A vagyonnak az öreg házaspár mód nélkül megörült (tkp. szívükre jött, megtetszett nekik). A ruhát a fazékból kivették, a kemenczére aggatták a ruhát szárítani. Valamikor a ruha megszáradt, kosárba rakták.

Élt, élt az öreg házaspár. Megint közéről esett le egy fekete fazék (azaz: a középső fekete fazék) a padlóra a polcra. Azután megint mondja a középső fazék: «Én gazdám, kedves emberkém, eressz engem is meggazdagodni, pénzt szerezni. Lám, a néném (idősebb nővérem) elment, sok vagyont hozott nektek. Én szintén elmegyek meggazdagodni, pénzt szerezni.» A fazék gazdája mondotta: «Menj, menj, gazdagodjál meg, szerezz pénzt.» A fazék gazdája kieresztette a fazekat a ház ajtaján, a pítvaron keresztül az utcára. A fazék elindult, elkezdett odébb hengeredni, gurulni. A fazék gurult, gurult, azután látja: két kereskedő az erdőben pénzen osztzkodnak (tkp. pénzt osztanak fel, t. i. maguk között). Az egyik mondja: «Elvész, ha szabadon visszük a pénzt (tkp. elvész szabadon), valamiféle edény

kellene.» A másik mondja: «Nézd csak, fazék van ott a fa mellett, eredj, menj, hozd ide, oda fogjuk (a pénzt) rakni.» Oda mentek, elhozták a fazekat, a pénzt a fazékba kezdték rakni. Beléje rakták, rakták, a fazék kezdett megtelni. A fazék lassan összehúzódott, szűknyílású lett. Azután elkezdett odébb hengeredni. A kereskedők utána futottak, utána futottak, nem érték utól. Így elhagyták a fazekat. A fazék haza jött. «Nyissatok ki!», kezdett kopogtatni. Kinyitottak, a fazék bement a házba. «Nézzétek, mennyi pénzt hoztam!» mondotta. Az öreg házaspár meggazdagodott.

Éltek, éltek. A harmadik fazék esett le a polczdeszkákról. «Mindjárt én megyek meggazdagodni, pénzt szerezni», mondja a legkisebbik fazék. Az öreg mondja: «Eredj megint, keress valamit, szerezz pénzt.» A fazekat kieresztették az utcára, az ajtón, a pitvaron keresztül. A fazék megint elkezdett odébb hengeredni. Gurult, gurult, odajött, látja: két fiatal ember, szép fiatal emberek mennek az úton. Az egyik mondja: «Hügyozhatnám, hová hügyozzak megint, nincs a közelben megfelelő hely.» A másik mondja: «Ott van egy fazék, oda menj, hügyozzál. Ott van, nézd csak, az a hely, megfelelő hely.» A fiatal ember odament, hügyozni kezdett. A fazék összehúzódott, összehúzódott, monyánál fogva becsípte, azután ucczu! elindult, a fiatal embert húzta meg húzta (magával). Húzta, húzta, haza hozta. Megjöttek. «Nyissatok ki, gazdám, én gazdám, kedves öreg emberkém, emberem, leendő eltartót hoztam nektek, fogadott fiút.» A fazéknak kinyitottak, látták: a fazék eltartót, fogadott fiút hozott. A fiatal embert bevezették a házukba. Az öreg házaspár megházásította a fiatal embert. Most nagyon jól, nagyon gazdagon élnek-vannak.

Jegyzetek: *olisni naje dir, kidž . . . girniš usis* 'жили они долго, какъ горшокъ выпаль' | *vi.džis* 'tartó, őrző, gazda; держатель, хозяинъ' | *tšukertni* 'собирать добро, искать добро' | *lanšis* 'притихъ' | *keluž* 'бѣлье' | *porjavni* 'собрать въ узель, свернуть въ узель; нести, взять на плечо' | *jumirtšis* 'сѣузился'; *vom jumirtni* 'a száját összehúzni; arczókat vág'; *jumirtvoma girniš* 'szükszájú fazék' | *sidž loi enovtni* 'тагъ пришло оставитъ'.

em-bur 'добро' | *em-bur periš gozjalj viti šelem vilanis* (v.

vilas) *vois* vagy: ...*zev jona sélem vilanis vois* 'добро старикамъ очень понравилосъ' | *vivti* 'очень, сильно, черезъ чуръ'.

tšetš 'вмѣстѣ; тоже' | *šem jukeni* 'дѣлать барышъ (a *puereséget*)' | *kušad*: *kušin* 'szabadon, nyiltan (nem kendőben v. edényben)' | *ńezženika* v. *ńezženik* 'тихопъко' | *miidem* v. *miidtem* 'сколько'.

tšas < orosz [сей-]часъ | *tui kuža* 'по дорогѣ' | *menam kudž pete* 'мочиться охота' vö. v otják: *šiamä, juämä potä* 'szeretnék enni, inni', *ummä potä* 'alhatnám' Munkácsi, VotjSz. 573. | *kolkjedis topedis* 'за яйца прижалъ, стиснулъ ему яйца' | *aida* < orosz айда (I. KALIMA, SUS. Toim. XXIX. 35) | *verdis-pu* 'кормилецъ, будущій кормилецъ; leendő eltartó, fenntartó'; I. a 2. mesében *ńevesta-pu* 'leendő menyasszony' | *pirtan-tor* szószerint 'olyan dolog, a mit bevezetnek, bevisznek, befogadnak': 'a mit v. a kit befogadnak a családba; fogadott fiú (приемышъ)' | *getralisni* 'женили, поженили' | *jona em-buraeš* 'съ большимъ добромъ и богатствомъ'.

12. *kinmem gozja.*

važen olisni-vilisni kinmem gozja. kinmemlen ehis (getiris) kuli. kinmem mort medis gort-ve.tšišes korsni, šéssa kulem jézes miškisés korsni. munis, munis, kinmem mortli panidásis rutš. rutš kinmem mortes surtedis, šorńitedni pondis. juavni pondis rutš kinmem mortliš: «kittše munan?» kinmem mort šue rutšli: «tšev nin, ru.tšanej, ru.tšej! enej (getirei) kulis, so muna gort-ve.tšišes korsni, so muna miškalisés korsni.» rutš šue: «me lokta.» — «tšev nin, tšev, ru.tšej, ru.tšanej», kinmem mort šue rutšli, «te ponis ne mi loe?» rutš šue: «loe. lokta; mukedes en kors, bergedłši, lešidika munam meked.» kinmem mort melpalis, melpalis, šuis: «munam; mi nin keran, korsisem doriš, mi-ke ton loe; kužan-g, on-g, addžam.»

medisni kinmem mort rutšked. munisni-ke munisni, voisni kerka dine. rutš šue kinmem mortli: «te gortse vetš, me-ne pira, ponda miškavni, šéssa berdni. te-ne vetš gort, kivzi te mentšim berdemse.»

kidž šorńitisni, sidž ve.tšisni. kinmem mort pondis gort vetšni, rutš-ne pondis miškini, šéssa berdni zev norinika: «kinmem mortlen getiris kuli, miškisís-tšiškísís ez lo, vuris-ve.tšisís biri, puis-pežalisís biri!»

rutš dugdis berdemis. kinmem mort šue rutšli: «ru.tšanej,

ru,tszej, dugdin tai ne te berdemšid?» rutš šue kinmem mortli: «mortej, mortanej, musa mortej, tsas regidik, me šoitšišta.» sek rutš noň-pevse šojis kinmem mort-getirliš.

šéssa bara berdni pondis rutš: «kinmem mortlen getiris kuli. tseskid nánnas verdišis biri, mi,tsa vuriš-ve,tsišis biri!» šéssa bara rutš lańtis. kinmem mort šue: «bara tai ne dugdin, ru,tsanej, ru,tszej, berdemšid.» rutš šue: «tsas, mu,dži, šoitšišta.» sek rutš med noň-pevse šojis kulem mortliš.

šéssa bara berdni pondis rutš: «kinmem mortlen getiris kuli, bur olemis biri, sijegs vi,džišis biri, idrašišis ez lo.» rutš-ke bara lańtis. sek ki-pevse šojis. kinmem mort, zivgiš, šue: «unaiš tai, edje tai, ru,tszej, ru,tsanej, dugdilan!» — «tsas, tsas», šue rutš, «pir bara berdni ponda.» sek med ki-pevse šojis.

šéssa pondis bara rutš berdni: «zivgišlen kemediš-pástedišis biri, tseskid šojan-juan pezalíšis-puišis biri!» rutš ne bara dugdis berdemš. sek kok-pevse šojis zivgana mort-getirliš.

zivgiš šue: «bara tai ne dugdin berdemšid, ru,tszej, ru,tszej!» rutš šue: «tsas, džik regidika kuš šoitšišta.»

bara berdni pondis rutš zivgiš mortli. zivgišlen ne e,tsa nán koli gort-ve,tsan. rutš bara dugdis berdemš. sek med kok-pevse šojni pondis.

zivgišlen gort eštis, kerkae piris. buretš rutš šoje getirliš, zivgiš-getirliš med kok-pevse. zivgiš loktis, legášis rutš vile. goršedis kabirtis, tsabirtis. zivgiš šéssa šert-kitš ve,tsiš, šorjas širtištis. ru,tses džagedis. kušis juras novlan-tor ve,tsiš. zivgiš getires gualis rutšliš kolem mišesse. vil-pev getrašis, rutš-ku novlan torjen vil getir vajis. eni ole-vile, oleni-vileni, nán šojeni, va jueni.

A fagyos ember és a felesége.

Régen élt-volt egy fagyos ember meg a felesége. A fagyos embernek a felesége meghalt. A fagyos ember elindult koporsócsinálót keresni, azután halottakat mosó embert keresni. Ment, ment, a fagyos emberrel szembe került egy róka. A róka megállította a fagyos embert, beszélgetni kezdett vele (tkp. beszélgetni kezdte). A róka kérdezni kezdte a fagyos embertől: «Hová mész?» A fagyos ember mondja a rókának: «Hallgass már rókácskám, rókám! A feleségem meghalt, íme, megyek koporsó-

csinálót keresni, megyek halottmosót keresni.» A róka mondja: «Én jövök.» — «Hallgass már, hallgass, rókám, rókácskám», mondja a fagyos ember a rókának, «mi várható (tkp. lesz) tétőled?» A róka mondja: «Várható (tkp. lesz). Jövök; ne keress mást, fordulj vissza, szépecskén megyünk magammal.» A fagyos ember gondolkozott, gondolkozott, (azután) mondotta: «Menjünk; mit csináljak (tkp. mit csinálsz), semhogy keressek, valami lesz; értesz-e hozzá vagy nem, meglátjuk.»

Elindult (tkp. elindultak) a fagyos ember a rókával. Mentek, mentek, a a házhoz jöttek. A róka mondja a fagyos embernek: «Te csináld meg a koporsót, én meg bemegyek, hozzáfogok a mosáshoz, azután a siratáshoz. Te csináld meg a koporsót, hallgasd az én siratásomat.»

A hogy mondották, úgy tettek. A fagyos ember kezdett koporsót csinálni, a róka meg kezdett mosni, azután nagyon szánalmasan siratni: «A fagyos embernek meghalt a felesége, mosója-törlője (söprője) meghalt (tkp. nem lett), varrója-dolgozója megszűnt, főzője-sütője megszűnt!»

A róka abbahagyta a siratást. A fagyos ember mondja a rókának: «Rókácskám, rókám, hát abbahagytad a siratásodat?» A róka mondja a fagyos embernek: «Emberem, emberkém, kedves emberem, rögtön, mindjárt, én kissé kipihenem magam.» Akkor a róka a fél csecsét ette meg a fagyos ember feleségének.

Azután megint siratni kezdett a róka. «A fagyos embernek a felesége meghalt. A ki ízletes kenyérral táplálta, megszűnt, szép varrója-dolgozója megszűnt!» Akkor megint elhallgatott a róka. A fagyos ember mondja: «Hiszen megint abbahagytad, rókácskám, rókám, a siratásodat!» A róka mondja: «Rögtön, elfáradtam, megpihenek.» Akkor a róka a másik csecsét ette meg a halott asszonynak.

Azután megint siratni kezdett a róka: «A fagyos embernek a felesége meghalt, jó életének vége, a ki őt őrizte, megszűnt, gazdasszonyának (tkp. takarítójának) vége.» A róka megint elhallgatott. Ekkor a fél kezét ette meg. A fagyos ember, a beteges, mondja: «Sokszor, hamar abbahagyod, rókám, rókácskám!» — «Rögtön, rögtön», mondja a róka, «mindjárt megint kezdem a siratást.» Ekkor a másik (fél) kezét ette meg.

Azután megint siratni kezdett a róka. «A beteges ember-

nek czipót és ruhát szerzője megszűnt, izletes ételt-italt sütője-főzője megszűnt!» A róka megint abbahagyta a sírást. Akkor a fél lábát ette meg a beteges ember feleségének.

A beteges ember mondja: «Megint abbahagytad a siratásodat, rókám, rókám!» A róka mondja: «Rögtön, csak egészen rövid ideig (nagyon hamar) pihenek.»

Megint kezdett a róka a beteges embernek sírni. A beteges embernek már csak kevés maradt a koporsócsinálásból. A róka megint abbahagyta a siratást. Akkor a másik (fél) lábát kezdte megenni.

A beteges embernek elkészült a koporsója, bement a házba. Éppen akkor eszi a róka a feleségének, a beteges ember feleségének a másik (fél) lábát. A beteges ember odajött, megharagudott a rókára. Torkánál fogva megfojtotta. A beteges ember azután fonalból hurkot csinált, a gerendára kötötte a hurkot. A rókát megfojtotta. A bőreből fejére való sapkát (szósz szerint: viselő dolgot) csinált. A beteges ember eltemette a feleségét, a rókától meghagyott maradékát. Újból megnősült, a rókabőrből készült sapkával új feleséget vett el. Most él-van, élnek-vannak, kenyeret esznek, vizet isznak.

Jegyzetek: *kinnem* 'простудившийся; мерзлый; meghűlt, fagyos; megfagyott' | *šorñitedni* 'ввести въ разговоръ' | *te poujš ne miĵ log?* 'отъ тебя что же будетъ?' 'mi várható tőled? nem értesz hozzá' | *melpalis* 'сомнѣвался, думалъ, раздумывалъ; gondolkozott, habozott'; SZAVVAITOV: S. *melpalni*, V. *mevpravni* 'воображать, вообразить', ЛУТКИН: *melpalni*, *mevpravni* 'воображать, предполагать, думать', WIED. *mölpalny* (*möv-pavny*) 'vermuten, sich vorstellen, durchschauen'. Közlöm, CSEUSZOV, itt — éppúgy mint a 10. mesében — bizonyára sziszolai nyelvjárásbeli alakot használt. A *m.* szó Usztsziszolszkban ú. l. már nem is használatos. Fordítóm, FROLOV, nem ismerte a szót. Mikor pedig utasításomra másoknál kérdezősködött, azt a feleletet hozta, hogy ismerik a szót *mevavni* alakban. Úgy látszik tehát, hogy a szót már nem ismerik Usztsziszolszkban, és a ki még emlékszik rá, talán már csak hibásan tudja. — Vö. még függelék, VI. dal 4. sorát. | *koršišem doris* 'чѣмъ искать дальше' | *miĵ-ke ton log* 'что-то будетъ'; *kod-ke ton u džalas* 'valaki dolgozik'. *berdni* 'плакать, причитывать по покойникѣ' | *norjnika* 'жалобно, печально, заунывно' | *miškis-šiškišis ez lo* 'стиральницы-мытницы не стало.'

tšas, regidik 'сейчас, погоди немного, скоро' | *šoitšišta* 'поотдохну' | *noň-pevse* 'одну грудь'.

mu,dži 'устала' | *bur olemis biri* 'хорошей жизни ему не стало; jó élete megszűnt, rosszra fordult a sorsa' | *idrásis* 'обряжательница; a ki rendet csinál, mindent rendbe hoz, takarító, gazdasszony.'

zivgís 'хилый, больной, слабый' | *kemedis* 'обувальщица', *paštedis* 'одёвальщица'.

džik regidika 'совсем немножко' | *veššan* 'дѣланіе'.

buretš 'как раз, в пору' | *kabirtni, gabirtni, tsabirtni* 'сжать' | *širtišni* 'затянуть петлю' | *kušis juras novlan-tor veššis* 'изъ шкуры на голову носильную вещь сдѣлалъ' | *rutšlis ko-lem mivesse* 'у лисы остатки-обѣдки'.

13. *šus-lun komilen.*

«šed eškes moįdam, oge?» — ,moįd!‘ «te šuin ,moįd‘, me šua ,moįda‘.»

«gerd eškes moįdam, oge?» — ,moįd!‘ «te šuin ,moįd‘, me šua ,moįda‘.»

«je,džid eškes moįdam, oge?» — ,moįd!‘ «te šuin ,moįd‘, me šui ,moįda‘.»

«šera eškes moįdam, oge?» — ,en!‘ «te šuin ,en‘, me šua ,og‘.»

«šéšša kuššem eškes moįdam?» — ,oge!‘ «te šuin ,oge‘, me šua ,oge‘.»

ta-lun keže (kežle) šaň, aski bara taje.

A zürjén okossága (szellemessége).

«Meséljünk-e a fekete ökörről, (vagy) ne?» — ,Mesélj!‘
«Te azt mondtad ,mesélj‘, én azt mondom ,mesélek‘.»

«Meséljünk-e a vörös ökörről, (vagy) ne?» — ,Mesélj!‘
«Te azt mondtad ,mesélj‘, én azt mondom ,mesélek‘.»

«Meséljünk-e a fehér ökörről, (vagy) ne?» — ,Mesélj!‘
«Te azt mondtad ,mesélj‘, én azt mondtam ,mesélek‘.»

«Meséljünk-e a tarka ökörről, (vagy) ne?» — ,Ne (mesélj)!‘
«Te azt mondtad ,ne (mesélj)‘, én azt mondom ,nem (mesélek)‘.»

«Aztán milyen ökörről meséljünk?» — ,Ne (meséljünk)!‘, «Te azt mondtad ,ne (meséljünk)‘, én azt mondom ,nem (mesélünk)‘.»

Mára elég, holnap megint ez (ugyanaz).

Jegyzet: Közlöm még ezt a közmondást füzte a mese címéhez: *va voləm inę va volas-na* 'olyan helyre, a hol volt víz (a hová jött víz, a hol szokott lenni), még oda jön víz' ('ГДѢ БЫВАЕТЪ ВОДА, ТАМЪ БУДЕТЬ ЕЩЕ КОГДА-НИБУДЬ').

14.

važen olis-vilis mort. olis-ke olis, olis, sésša jona-na dir olis, olis (mianli vištavni regid, sili ovni veli dir). mort kor-ke medis tuje. munis, munis, jona dir munis. vois šila. mort pukšis šila vile, tšinedtšan pondis veštši. pondis-ke veštšis, veštšis tšinedtšan-tor. veštšis-ke veštšis, jona dir veštšis. kor-ke dir-mišť artmis. mort tšinedtšini pondis. tšinedtšis-ke tšinedtšis, jona dir tšinedtšis. kor-ke medis vo, dže munnj. munis-ke munis, jona dir munis, kole-ke kole-ke kištšedž (mianli vištavni regid), sije pir-na mung. kole-ke eni mung, ole-vile, vetle-mung, abu kodi tediš.

Régen élt-volt egy ember. Élt meg élt, élt, azután még nagyon sokáig élt, élt (nekünk elmondani hamar [lehet], neki élni sokáig tartott). Az ember egyszer útnak indult. Ment, ment, nagyon sokáig ment. Jött egy kidölt fa. Az ember a kidölt fára ült, füstölő farakást kezdett csinálni. Kezdte és csinálta, csinált füstölő farakást (tkp. dolgot). Csinálta meg csinálta, nagyon sokáig csinálta. Egyszer sok idő múlva meglett (elkészült). Az ember elkezdett füstöt csinálni. Füstöt csinált meg füstöt csinált, nagyon sokáig csinált füstöt. Egyszer elindult előre. Ment meg ment, nagyon sokáig ment, ki tudja (tkp. lehet) meddig (nekünk hamar el [lehet azt] mondanunk), ő még mindig megy. Lehet, hogy most (is) megy, él-van, vándorol (tkp. jár-megy), nincs (senki) a ki tudja (senki se tudja).

Jegyzetek: *šila* 'öregségtől kidölt fa' | *tšinedtšini* 'дымить, дѣлать дымъ; дымиться'; *tšinedtšan* 'костеръ (для дыма)' | *kole-ke kištšedž* 'можетъ быть до куда' | *kole-ke eni mung* 'talán most (is) megy' | *vetle-mung* 'путешествуетъ'.

15.

zev važen olis-vilis periš mort. sije mededtšis tuje. munis-ke munis, periš mortlen kokis tšegi. pu kok puktas — pu-kok šismas; i, džas-kok puktas — i, džas kok sottšas; kert-kok puktas — kert-

kok simas. etare-ke vi,džedlas — gut-gag, medare-ke vi,džedlas — viž-kaptana, kojmedlag-ke vi,džedlas — preñik-viřsko. preñik-viřsko dinas mumas — viřsko kelatř-tomana. kelatř-toman kurtřřas, preñik-e,džes vořřas: teř-pop sulale, ul viđ jura, baka-matř kimeřa, kartupel-geggja, koreř-kor pela, řumed gerđđzem koska, kos sukar beđđa, kuřman-tuřa.

Nagyon régen élt-volt egy öreg ember. Ő útnak indult. Ment, ment, az öreg embernek a lába eltört. Falábat tesz oda — a faláb elkorhad; szalmalábat tesz oda — a szalmaláb elég; vaslábat tesz oda — a vasláb megrozsdásodik. Az egyik oldal felé néz — repülő rovarok (légy-rovar), a másik oldal felé néz — sárga kaftános (ember), harmadik oldal felé néz — mézeskalácsból való templom. A mézeskalácsos templomhoz megy — a templomnak a lakatja perez (tkp. a templom perez-lakatú). A perezből való lakatot leharapja, a mézeskalácsból való ajtó kinyílik: szárított zablisztból való pap áll (ott), írósvajból való fejjel, pöfeteg gomba homlokkal, burgonya-köldökkel, fürdősprű leveléből való füllel, nyírfakéreggel átkötött derékkal, száraz kétszersültből való bottal, retek penis-szel (tkp. írósvaj-fejű, -homlokú stb.).

Jegyzetek: A mesének néhány kifejezésére nézve vö. ЛУТКИН 160 (SUS. Aik. X. 21). — *preñik* < or. пряникъ | *teř* 'толокно' | *ul viđ* 'не топленое масло' | *baka-matř* 'дождевикъ'.

16. *veraliř pi.*

vazen olis-vilis veraliř mort. silen veli kujim pi zev joneř. naje nolen kajisni ilę vere veralni, řela da ur kiñi. nali premis kutis jona ředni. naniř biri. gorte ledřřini zev ilin, da i lim uři bidra veřt. bať juvalni kutis piñaliř: «miř-ře eni kutam veřřni? kodi gorte ledřřilas naniřa?» med i,třet pi i řuue: «baťe, naniř pondaid miñanli gortad nemiř ledřřinid, kutam jai vilin olni. jaiđ tani una em, a naniře gortad loę nebnı.» bať pięř ořkas: «vot, te telka, si,dži leřid i em.» naje kutisni kuř jai vilin olni. premis vek zev jona řede. naje oleni das lun da i dirđřik nin naniře, a kajemřaniř kujim telis nin.

nalen i istegis biri i biřisni nemen lois. naje velis džug-

sisni. povodda ke, džiá, lédžsini ilin i sojni nem. jaž una em, a puni nemen i náň abu. bat pjanli suni kutis: «vai pud ve, tsam, kodli náňla da bila vetlini.» med i, tsset pi suni kutis: «vai-že me etaje med i, džid koz jilas kajla da vi, džedla, abu-e ken-ke matin oliš. mija gorte si ilaedž vetlini? i seki pudjalam, kodli use.»

naje si, dži i ve, tsisni, med i, tsset pi kajis koz jile i kutis vi, džedni i tidale ken-ke zev ilin kejin-bugil kod bi i suni kutis: «vot taje veškida tidale bi i oliš em seni.» vokjas oz veritni i asnis kajisni i kutisni vi, džedni, i tidale džuzgan kod (zev i, tsset) bi. naje zev radeš lojini i lédžsisni koz jilis i kutisni telkuinini, kodli vetlini settse. bat kutis suni, mi i, džid pi med jon i sije med regid volas. i, džid pi kesjis. kišan pišša' boštis, mededžsis bila da náňla.

mededžsis veškida bi vešte, ki, dži veli tidale, tuiteg. munas bidsa lun i ritja doris kutis tidavni bi. sije zev rad loji i edjen-džik kutis vošlavni i regid vois i, tsilik kerka dine, keni lomtise bi, a bi vilin ešale i, tsilik pert, a bi doras nekod abu. sije kesjis bi bošni lomtisan pesnas i ber munnj. kerkašnis kod-ke goredis zev lokis, sije ušedž povzis. šessa tssetšis da vi, džedlis. si dinin sulale zev i, džid peris džor mort i silj šuue: «miła te juvastege vištastege gušasan i kesjan veli bi nuni? vai tattse pukšj i vištás, te kodi i kišan voin.» i, džid pi pukšis i kutis vištavni: «vot me seš, mijan kujim lun nin náň ni bi abu. me lokti tattse bila da náňla.» džor mort i kutis suni: «te kužan-ke, vištalli vellitem tor, lube zev jona perjasni, me seki ted šeta bi i náň. on-ke vermi, tasma-pašta špinašid ku, tsikte bošta.»

i, džid pi kutis sijes perjedlini. perjedlis dir bid-nog, šessa efik kiv i ilali. seki džor mort skermis da boštis i, džid pies juršedis, gabirtis da kok kostas topedis, špinašis (miškušis) tasma-pašta ku, tsikse boštis.

i, džid pi edva mezdisis, da mijen mini, edjen pišjis. vois da vištavni kutis batli da vokjasli, mi «seni ole omel. mene taz-ke sojas, edva mini a bise kesji pišjedni da sije mirddis i mene jona neitis».

bat dezmis si vile i šuue med pilj: «mun regid vetli, vai ket bise.» med pi munis, sidž-že loktis bi dore da kesjis nuni. i, džid džor mort silis veškid kok-tšunse vundis. ber gorte vois da batli norasni kutis, mi seni ole omel!

i. tšet vok kutis vidtšini: «miša ti jez, one verme sijes perjalni da asse neite.» vokjas šeravni kutisni i šuveni: «vetli, vidli, oz-e i ted tšetš šur.» i. tšet vok šuve: «tattše ne-že tšigjen kulni, da ke džiden kinmini!»

boštis tšer da pištšal da mededštis. voiš džor mort dine. sije kerkaas kuže. etar pelesas juris, medaras kokis. verališ pi šili šuiš: «ola'n vila'n, bur mort, on-e užni ledž?» džor mort šuiš: «lok už, tolke gor bokas vod i mem te moid-kiv vištal, da med abi velem tor.» verališ pi šuvas: «tolke kivzi da en šias. šiasan-ke, tenšid das pleten jur-šite ne-tšištni.» džor mort šuve: «a te-ke on vermi, tenšid kikanan vodž tšunte keravni.»

i vot naje veštisni sidž. verališ pi zavoditis vištavni, miš «važen olis mort, sije ležšis kujim vo i voiš nebesae a seni jezis stavis vetleni vivilni koken. sije juvalni kutis nališ: «miša tije ta, dži vetlannid?» naje šuveni, miš, mišan kem-kot abu i vurni nekodli. sije kutis vurni nali sapegjas, a sapeg vuran tšefina vilas jur-šise džor mortjasiš kutis ektini». džor starik, kodli veli premištaitiš-pi vištale moid-kiv, aknitis da i šuiš: «sidž — šuvas — oz pož.» verališ pi seki traknitis jur-šise džor starikliš, miš šedi kirimas, ješše šuiš: «en šias!»

džor mort laitis. verališ pi bara zavoditis: «vot — šuvas — etik mort mung tui viti i vi, džede, telže zev una zer-kil. sije davaž kutalni. sije kutalis da kutalis, šessa una tšukermis. setiš sije davaž gez kinj. kiiš sije zev kuža, miš silen gezjis sudžšis zev i, džid ti vomen. sije davaž ses tšertjasse keltni. stav tšertse kevtis. vi, džedli — šuvas — stav tšertse vaje.» džor mort bara aknitis i uskedštis e, džesas i šuiš: «abu nekod, te — šuvas — perjasan.» verališ pi šuve: «me perjasem vilas i ola, a te miža šiuasan?» džor mortliš bara jur-šise tšelej lestuk ne-tšištis i šuiš: «bara-ke šiasan, seki me tene stavnas kušta.»

džor mort povzis i vodis. bara kivzini kutis. verališ pi bara zavoditis. «sidž — šuvas — kor-ke muni etikiš veravni. šeris bošti pištšal da tšer i addži: pu jilin turi pukateni zev una. me davaž najes kutavni. kutali zev una i stavse suiš jile domavli, a tšim suiš ponas kullšiši da najes išniti. naje kutisni ležžini i mene tšetš lebedni. lebedisni dir pu ver jiljasedis, kimer kostjasedis i vajisni zev i, džid ti vile i lebedni kutisni sije vomen. šeras kimin voišni i meam suišid ori, me tiad uši i vejni kuti,

a varťšini og kuž. seni zev una utkajas pukaleni. me etikes ko-
kedis kuti. sije mene bereg dore dźid vajis. šessa beregad peti i
dumajtni kuti: kiťše munni? i keni sije? a zev jona kinma, i
isteg ketásema a biđásni nemen. miđ vetšni? vi dźeda: oš lokte ti
pelen. me pišťšal bošti i ližni kesja. oš i šuue: «te mene en liž,
a miđ ted kole, vištal.» a me vek-na melita, a sije vek matišše i
vojšis dźik dinedž. me pišťšal pukti i šuua: «vai biđás, me kinma.»
sije šuue: «mejam bi abu, a vai kole-ke pukši, me tene nuua,
keni bi em.» me pukši oš vile i sije davai mene nunj veredis,
nuredis i jujas vomenis i vajis tattše, a te on kesji bi šetni.»
verališ pi zev jona goredis: «miška, šuuas, piral, džagedam
tajes, džor mortse!» džor mort zev jona povžis i aknitis i šuišis:
«na miđ kole, sijes i šeta, tolke en džagede!» a verališ pi šuue:
«džageda, mediš kežle veledťši, en jert nekodes.»

džor mort šuue: «miđ kole, sije i bošt. bošt i bite — vot
ted tiv-kert i biža iz; vot ted kožnala pišťšal, kodi biđ lijemjn
inme. vot ted biža, miđ taš biđ ližšan tor oz biravli.» verališ pi
boštalis stavse, miđ džor mort šetis, i šuišis: «a ješše keni meam
vokjaslen i dźid kok-tšunšis i špinašis kuťšikis, sijes vai i nánte
vai. on-ke šet, pir i džageda.»

džor mort sijes nujšis med žire i settše verališ pi vi dźedlis
i zev jona povžis, miđ seni stavšis ešale i puktalema: mort-kuťšik
tasma pašta i kok-tšunšas i kirim-tšunšas. džor mort šuue: «vot
— šuuas — berji, kodi nalen.» verališ pi vi dźedlis i boštis kodi
vileňšanđžiksa i šuišis: «vot taje miđla ta-mindase kulin da vun-
dalin mortjasišliš?» džor mort vištavni kutis: «taje vot biđsen bi
korišjaslen i nekod ez kuž mene perjalni i povžedni, a te kodis mem
ješše ez-na šurli. miđ te mene vermin venni i vot ted me biđsen šeti.»

verališ pi pašibe šuišis džor mortli i munis baťšjas dine.
vojšis baťšjas dine i šuišis: «vot — šuuas — me šurli peklag, da
ladne aťšim veli; miđ veške bara kok-tšun-li miđ-li loži kolni.»
vokjas vi dźedlisni da tolke gerdedisni. sije pervoi džepšis kiskis
til-kert da biža-iz. šessa biža da pišťšal šetis baťli. «vot taja me-
nam aslam nažitka, a ješše miđ-ke em, sijes og-na petkedli. vai
— šuuas — pervoi biđás, šessa jāite pug.» naje biđásišni, jā
pujšišni i užnajttni kutišni. sije vištavni kutis: «vot — šuuas —
si dźi me bite perjali» i vištalis nali stavse. a vokjas vomse paš-
kedalisni i kilzenj i šuuenj: «vot — šuuas — div!»

séssa i tšet vok džepšis kiskis kok-tšun i špina-ku tšik, i džid vokjasli petkedle i šuue: «taje abu tiian? novte petkedle špinate da kokte.» vidlalni kutisni i puktisni i laskisni; bitte sés i vevlema! bat vi džedis, vi džedis i šuis girš džik piianli, miš «ti tadž-ke kutannid olni, tiian ne tolko ku tšiknid oz tirmi, i jajte bidšen loue šetavni», a i tšet pili šuue. miš «te louan mort i teiš bidšen kutasni polni i me tenid kola stav premišlajtan mesta i te kutan olni bura».

naje dir-na ješše veralisni i premisse telnas velen ledžšedisni gortas i vuzalisni kare i boštisni una dženka. bat stavniše et-koda jukis i asliš koli kulig kežlas. séssa sije regid kuli. olem kolis kik girš piianli. naje kutisni kidž šure u džalni i mujasis stavš izermisni, nániš ez kut arkmjni i enovtisni. med berin stavš, miš koli, vuzavlisni i ašniš munisni ki tšše-ke jezli u džavni kinem-pet vilas. i tšet pi olmedžšis zev bura i eni ole-vile.

A vadász fia.

Régen élt-volt egy vadászember. Neki három nagyon erős fia volt. Ők négyen elmentek messzire az erdőbe vadászni, császármadarat és mókust fogni. Nekik nagyon kezdett zsákmányuk akadni. A kenyérük elfogyott. Haza menni nagyon messze (volna), meg hó is esett egész arasznyi (magasságú). Az apa kérdezni kezdte fiaitól: «Mit fogunk most csinálni? Ki megy haza kenyérért?» A legkisebbik fiú mondja: «Atyám, kenyérért nekünk nem érdemes (tkp. 'semmiből' azaz: semmiért, nincs miért) lemennünk, húson fogunk élni. Hús sok van itt, kenyéret meg venni kellene otthon.» Az apa megdicséri a fiát: «Lám, te okos vagy, így helyes lesz.» Ők csak húson kezdtek élni. Zsákmányuk mindig nagyon erősen akad. Ők már tíz napig és még tovább élnek kenyér nélkül, de elmenetelük óta már három hónap (mult el).

A gyűjtőjük is elfogyott és tüzet gyűjtani nem lehetett semmivel. Ők most zavarba jutottak. Az időjárás hideg, hazamenni messze (volna), és enni (való) nincs semmi. Hús sok van, de nincs mivel főzni és kenyér nincsen. Az apa kezdett szólni a fiaihoz: «Ncs hát húzzunk sorsot, (hogy) ki menjen kenyérért meg tűzért.» A legkisebbik fiú megszólalt: «Nos hát

én felmászok ennek a legmagasabb fenyőfának a tetejére és körülnézek, nincs-e valahol a közelben lakós. Minek olyan messzire haza menni? És azután vessünk sorsot, hogy kire esik (a sors).»

Úgy is tettek. A legkisebb fiú felmászott a fenyőfa tetejére és kezdett körülnézni és valahol nagyon messze farkas-szem nagyságú (tkp. farkas-szemhez hasonló) tűz látszik és megszólalt: «Nézd csak, itt egyenesen tűz látszik és ember lakik ott (lakós van ott).» Bátyjai nem hiszik ezt el és ők maguk másztak fel és kezdtek körülnézni, és nagyon kis tűz látszik. Nagyon megörültek és leereszkedtek a fenyőfa tetejéről és elkezdtek tanácskozni, hogy ki menjen oda. Az atyjuk megszólalt, hogy a legidősebb fiú a legerősebb és ő leghamarább teheti meg az utat (jöhet). A legidősebb fiú megígérte (hogy elmegy). Fogta a vadászpuskáját, elindult tűzért meg kenyérért.

Indult egyenesen a tűz felé, a hogyan látható volt (a tűz), út nélkül. Megy egész nap és este felé kezdett látszani a tűz. Ő nagyon megörült és gyorsabban kezdett lépni és hamar egy kicsike házhoz jött, a hol tűz ég, a tűz fölött meg kicsike üst függ, a tűz mellett meg senki sincsen. Ő tüzet akart venni égő üszökkal és visszamenni. A házból valaki nagyon haragosan kiáltott, ő (úgy) megijedt, hogy elesett. Azután felkelt és körülnézett. Mellette egy nagyon nagy öreg ősz ember áll és mondja neki: «Miért lopsz te kérdezés és beszéd nélkül és (miért) akartál te tüzet vinni? Nosza ülj ide és mondd meg, ki vagy te és honnan jöttél.» A legidősebb fiú leült és kezdett beszélni: «Nézd, én onnan való vagyok, minékünk már három napja nincs se kenyérünk se tűzünk. Én tűzért meg kenyérért jöttem ide.» Az ősz ember megszólalt: «Ha tudsz, mesélj (valami) halhatlan (nem volt, lehetetlen) dolgot vagy nagyon nagyot hazudjál, akkor adok neked tüzet és kenyeret. De ha nem tudsz, szíjszélességben veszem a bőrödöt a hátadból (szíjszélességű bőrt hasítok a hátadból).»

A legidősebb fiú kezdett neki hazudozni (kezdte őt becsapni). Hazudozott neki sokáig, mindenféle módon, azután egy szót elhibázott. Akkor az ősz ember megharagudott, megfogta a legidősebb fiút a hajánál, megkapta és lába közé szorította, hátából szíjszélességű bőrt vett.

A legidősebb fiú nagynehezen szabadult, és a mint kiszabadult, gyorsan elfutott. Haza jött és mesélni kezdte atyjának és testvéreinek, hogy «ott az ördög lakik. Engem majdnem megévett, alig szabadultam; a tüzét el akartam rabolni, ő meg elvette és engem jól elvert».

Az apja megharagudott rá és mondja a második fiának: «Eredj hamar, menj, hozz akár csak tüzet.» A második fiú elment, épúgy eljutott a tűzhöz és akart (belőle) vinni. A magas ősz ember jobb lábának az újját levágta. Visszajött haza és panaszkodni kezdett apjának, hogy ott az ördög lakik!

A legkisebb fiú elkezdett szitkozódni: «Micsoda emberek vagytok ti, nem tudjátok őt becsapni, és őt magát verjétek el.» A bátyjai nevetni kezdtek és mondják: «Menj, próbáld meg, nem akad-e te elibéd is.» A legkisebb fiú mondja: «Csak nem fogunk itt éhen halni és a hidegben megfagyni!»

Fogta a fejszét és a puskáját és elindult. Eljutott az ősz emberhez. Az a házában fekszik. Az egyik sarokban van a feje, a másikban a lába. A vadászfiú mondotta neki: «Adjon isten, jó ember, nem engedsz-e meghálni?» Az ősz ember mondotta: «Gyere, hálj meg, csak a kemence mellé feküdj és mesélj nekem mesét, de lehetetlen dolog legyen (ne legyen megtörtént dolog)!» A vadászfiú mondja: «Csak figyelj és ne szólj. Ha szólsz, tíz csomót tépek ki a hajadból.» Az ősz ember mondja: «De ha te nem bírsz (becsapni), mind a két mutató újjadat levágom.»

És íme, ők úgy tettek. A vadászfiú kezdte mesélni, hogy «régén élt egy ember, az három évig repült és az égbe jutott, ott meg az emberek mind lábbal fölfelé járnak. Ő kérdezni kezdte tőlük: «Miért jártok ti így?» Ők azt mondják, hogy 'nekünk nincsen cipőnk és senki se tud varrni'. Ő kezdett nekik csizmát varrni, de csizmavarró sörtének az ősz emberek haját kezdte gyűjteni». Az ősz öreg, a kinek a vadászfiú elmondta a mesét, felkiáltott és mondta: «Úgy — mondja — nem lehet.» A vadászfiú akkor meghúzta az ősz ember haját, a mennyi kezébe akadt, és még mondotta: «Ne szólj!»

Az ősz ember megnyugodott. A vadászfiú megint hozzáfogott: «Lám — mondja — egy ember megy az úton és látja, nagyon sok zabpolyva röpök. Nosza kezdte összefogdosni. Fog-

dosta meg fogdosta, azután sok halmozódott fel. Most abból kötelet kezdett fonni. Nagyon hosszú (kötelet) font, úgyhogy az ő kötele egy nagyon nagy tavon ért keresztül. Most az ördögöket kezdte onnan kifogni. Az összes ördögöket kifogta. Nézd — mondja — az ördögöket mind (ide) hozza.» Az ősz ember megint felkiáltott és az ajtóhoz rohant és mondta: «Nincs ott senki, te — úgymond — hazudsz.» A vadászfiú mondja: «Én hazudásból élek, de te miért beszélsz?» Az ősz embernek megint egész csomó haját kitepte és így szólt: «Ha megint beszélsz, akkor egészen kopaszszá téplek.»

Az ősz ember megijedt és lefeküdt. Megint kezdett figyelni. A vadászfiú megint hozzáfogott. «Úgy — mondja — elmentem egyszer vadászni. Puskát meg fejszét vittem magammal és látam: egy fa tetején nagyon sok daru ül. Én el akartam őket fogni. Nagyon sokat elfogtam és mind fonálra kötöttem őket, magam a fonál végébe kapaszkodtam és felrebbentettem őket. Azok elkezdtek repülni és engem magukkal ragadni (tkp. röpdítetni, röpdíteni). Vittek sokáig fák, erdők fölött el, felhők között és elvittek egy nagyon nagy tó fölé és azon keresztül kezdtek velem röpdülni. Körülbelül a közepéig értek és az én fonalam elszakadt, én a tóba estem és kezdtem alámerülni, de úszni nem tudok. Ott nagyon sok kacska ül. Az egyiket megfogtam a lábánál. Az elvitt egészen a partig. Azután kiléptem a partra és elkezdtem gondolkozni: hová menjek? és hol van ő? Azonban nagyon erősen fázom, a gyufa megázott és nincs mivel tüzet gyújtani. Mit csináljak? Körülnézek: egy medve jön a tó mellett. Fogtam a puskámat és le akarom löni. A medve így szól: «Te ne lőj le engem, hanem a mire szükséged van, mondd meg.» De én még mindig célba veszem, ő meg mind közelebb jön és egészen közel jött hozzám. Én letettem a puskámat és mondom: «Nos, szerezz tüzet, én fázom.» Ő mondja: «Nekem nincs tüzem, de ha tetszik (ha kell), ülj (rám), én elviselek (oda), a hol van tűz.» Én ráültem a medvére és az most vitt engem erdőn, mocsáron keresztül és folyókon át és idehozott, de te nem akarsz (nekem) tüzet adni.» A vadászfiú nagyon hangosan kiáltotta: «Miska — mondja — gyere be, fojtsuk meg ezt az ősz embert!» Az ősz ember nagyon megijedt és felkiáltott és mondta: «No a mi kell, azt meg is adom, csak

meg ne fojtsatok!» De a vadászfíú mondja: «Megfojtlak, más-korra (másodszorra) tanuld meg, ne utasíts vissza senkit se.»

Az ősz ember így szól: «A mi kell, azt vidd el. Vidd a tüzedet is — itt van csiholó aczél és tűzkő, íme, ajándékba adok neked egy puskát, a mely minden lövésnél czélba talál. Itt van tűziszerszám, hogy ezentúl mindig lesz mindenféle vad (tkp. 'nem fog megszűnni, kevesbedni minden lövő dolog').» A vadászfíú átvette mindazt, a mit az ősz ember adott, és így szólt: «De azután hol van még az én bátyáimnak a lába újja és a hátuk bőre, azt hozd ide és kenyeret is hozz. Ha nem adsz, rögtön megfojtlak.»

Az ősz ember bevezette egy másik szobába és a vadászfíú oda benézett és nagyon erősen megijedt, mi minden lóg ott és van letéve: szíjszélességű emberi bőr és lábújjak és kezűjjak. Az ősz ember így szól: «Itt van — mondja — válaszd ki, a melyik az övék.» A vadászfíú körülnézett és fogta, a melyik a legújabb, és mondta: «Hát ezt miért húztad le mind (tkp. ennyit) és vágta le az emberekről?» Az ősz ember kezdte elbeszélni: «Nézd, ez mind tüzet kérőké és senki se tudott engem becsapni és rám ijeszteni, de te hozzád hasonló még nem került eléem. Hogy te ki tudtál rajtam fogni, íme mind odaadtam neked.»

A vadászfíú köszönetet mondott az ősz embernek és az apjáékhoz ment. Odajött az apjáékhoz és így szólt: «Íme — mondja — én a pokolba kerültem, de jó, hogy én magam voltam, (hogy) megint lábújjat vagy mit kellett volna ott hagyni.» A testvérek néztek és csak elpirultak. Ő először a csiholót és a kovát húzta ki a zsebéből. Azután a tűziszerszámot és a puskát odaadta az apjának. «Nézd, ez a magam nyeresége (szerzeménye), de még van valami, azt még nem mutatom meg. Nos — mondja — először gyújtsatok tüzet, azután főzzétek meg a húst.» Azok tüzet gyújtottak, húst főztek és vacsorázni kezdtek. Ő hozzáfogott az elbeszéléshez: «Nos — mondja — így csaltam ki a tüzet» és elmondott nekik mindent. A testvérei meg kitépték a szájukat és hallgatják és mondják: «Lám — mondják (tkp. mondja) — csoda (csodálatos)!»

Azután a legkisebb testvér a lábújjat és a hátbőrt húzta ki a zsebéből, megmutatja idősebb testvéreinek és így szól:

«Nem a tiétek-e e ez? Nos, mutassátok meg a hátatokat és a lábatokat. Nézegetni kezdtek és odaillesztették (t. i. az újjat) és rátették (t. i. a bőrt); mintha onnan való lett volna! Az apjuk nézett, nézett és azt mondta az idősebb fiának, hogy «ha ti így fogtok élni, nemcsak a bőrötök nem fogja kifutni, húsotokat is mind oda kell majd adnotok», a legkisebbik fiának pedig azt mondja, hogy «te belőled ember lesz (tkp. te ember leszel) és tőled mindenki félni fog és én rád (neked) hagyom az egész vadászterületünket és te jól fogsz élni».

Ők még sokáig vadásztak és a zsákmányukat télen lovon haza vitték és eladták a városba és sok pénzt kaptak. Az apjuk mindnyájuknak egyformán osztott (az egészet egyf. osztotta szét) és magának hagyott halála idejéig. Azután csakhamar meghalt. A vagyona két idősebb fiára maradt. (Úgy) kezdtek dolgozni, a hogy éppen ment, és földjeiket mind ellepte a gyom, gabonájuk nem nőtt és ők ott hagyták (nem törődtek vele). Legvégül mindent, a mi megmaradt, eladtak, ők maguk meg elmentek valahová idegeneknek szolgálni (dolgozni) eleségért. A legkisebbik fiú nagyon jól rendezkedett be és most él-van.

Jegyzetek. Ezt a mesét Ибъ (zürj. *ib*) falvában hallotta és ott készült feljegyzése alapján közölte velem Czember. Mindamellett hogy ez a falu Usztsziszolszktól már 50 versztnyire van délre a Sziszola mellett, a mesében néhány helyen mégis vicegdai *v-s* alakokkal találkozunk. Ezeket talán nem kell mind a vicegdai közlő rovására írunk; lehetséges, hogy a gyakori érintkezés — nagy ünnepeken és különösen télen sokat járnak arról a vidékről Usztsziszolsztkba — befolyással volt több szónak a kiejtésére.

Ennek a mesének ugyanattól a közlőtől származó változatát a már említett Komi мойдан кывъяс cz. füzetében adta ki mostan CZEMBER. Az ott *veralis mort da versa* 'a vadászember és az erdei manó' cz. alatt közölt mese néhány eltérést mutat a miénktől: A *džor mort* 'ősz ember' helyett mindig *versa* 'erdei manó' szerepel; 2. a vadászfiú harmadik elbeszélésében *turi* 'daru' helyett *gut*-ról ('légy'-ről) van szó; 3. az erdei manótól még *burdedan turun*-t 'gyógyító fűvet' kap, a melylyel bekeni a helyükre visszatett testrészeket. — Nyelvileg sokkal nagyobb az eltérés, mert a közlő sok helyütt más kifejezéseket használt. A vicegdai *v-s* alakok helyén rendszeren sziszolai *l-es* alakok vannak.

veralis pi 'сынъ охотника; a vadász fia' | *silen veli kujim*

pi zev joneš 'у него были три сына очень сильные' | *premiš* 'промысел, добыча' | *bidsa vēst* 'на целую четверть аршина' | *ñemiš lédššilnid* 'не стоит идти'. A második személy itt az általános alany kifejezésére szolgál. | *jai vilin olni* 'на мясе жить' | *ñante gortad loue ñebni* 'хлѣба дома приходится покупать' szintén 2. szem. általános alanyural. | *telka* 'толковый'.

biñasni 'огня достать' | *veliš, veliš* 'только теперь'; *veliš džugsisni* 'совсѣмъ, окончательно спутались, имъ совсѣмъ плохо стало (egészen, végleg zavarba jutottak, rossz dolguk lett)' | *povodda* < погоды (l. KALIMA 110) | *kodli velini* (russicismus) 'кому сходить' | *oliš* 'житель'.

kejin-bugil 'farkasszem'; *bugil* 'szemgolyó' | *veritni* < вѣрить | *džuzgan* (Uzsztzs.-ban ismeretlen szó) Frolov szerint 'маленькій, мерцающій огонекъ (kis, csillogó láng)', *džuzgan lamra* 'маленькая лампа, дающая слабый свѣтъ (kis lámpa, a mely gyöngө fénnyt ad)'; Czember szerint *džuzgan* jelentése talán 'világító bogár'; *džuzgan-kod bi* nagyon kis tüzet (*zev ištjet bi*) jelent itt. — Az említett változatban *džuzgan kod zel jugid* ('nagyon fényes') *bi* van, | *telkuiñi* < толковать ('вслухъ разсуждать') | *pištšal* (v. *piššal*) < пицаль.

bi vēšte 'a tűz felé, szembe a tüzzel; противъ огня'; *me vēšte puktisni samevar* 'противъ меня (передо мной) поставили сам.' | *riñja doris kutis tidarni bi* 'подъ вечеръ сталъ виденъ огонь'; éppigy *riñla-doris* (v. *dor*) *mi guláitim* 'este felé sétáltunk; мы подъ вечеръ гуляли' | *lomtišan pes* 'égő, tüzes fadarab; горящје полѣно, головешка' | *sije uštedž povžis* 'онъ испугался, что ноги подкосились'. (Az említett változatban *kok jivšis* [v-vel!] *uši* 'leesett a lábáról' van.) | *kesjan veli* 'хотѣлъ-было' = 'akarsz vala' | *vai* < давай | *miñan kujim lun ñin ñan ni bi abu* 'у насъ три дня уже ни хлѣба ни огня нѣтъ' | *vellitem* (V. *vevlitem*) *tor* 'небывальщина' | *perjāsni* helyére *perjās* kellene. A mesélő erre a szerkezetre gondolt: 'ha tudsz lehetetlen dolgot mesélni vagy nagyon nagyot hazudni'. Ebben az esetben természetesen *vištalli* helyett *vištalni* lenne a helyes alak. | *tasma-pásta špinašid ku tšiktę bošta* 'я свиму кожу со спины шириною съ ремень'.

edva < едва | *mijen mini* 'какъ освободился' | *tai-ke* 'майднем' | *norásni* 'жаловаться'.

vidtšini 'ругаться' | *miša* (V. *ku tšem*) 'milyen' | *da asse neite* itt is talán szerkezetkeveredés van *one verme* hatása alatt. (A változatban *neitni* van.) | *tattšę ñe-že tšigjen kulni* 'здѣсь не съ голоду-же помереть' | *olañ vilan* 'живешь можешь; здравствуйте' | *pletęñ* < плетень (vö. плетенка).

vurni ñekodli 'пить некому' | *sareg* < сапогъ | *tšetina vilas* 'на щетину' | *premišlajtis pi* 'сынъ промышленника' | *veli*

vistale 'было рассказываетъ' l. fönt | *aknitis* 'ахнулъ' | *traknitis* 'дернулъ' (< тряхнуть).

kil 'мякина, пелуха' | *keltni* 'ловить, неводить; ловить рыбу бреднемъ' | *uskedtsis e d'zegas* 'бросился въ двери' | *me perjássem vilas i ola* 'я на обманъ и живу' | *tselei lestuk* 'цѣлую прядь волосъ'; (*lestuk* ú. l. orosz eredetű szó; vö. or. лоскутъ és лепетокъ, лепестокъ DAL'). | *me tene stavnas kušta* 'я у тебя выдергаю волосы до гола'.

seris bošti 'съ собой взять' | *turi* 'журавль' | *isniti* 'я вспугнулъ; felriasztottam, felrebbentettem' | *kimjn* 'көрүлbelül'; pl. *tani nol surs kimjn jez* 'itt körülbelül 4000 ember van' | *meam sunisid, tiad usi* 2. szem. determinatióval. (Az eml. változatban: *meiam sunis i ori. me tiad usi.*) | *bereg (bereg) dore d'zid* szintén ezt a 2. szem. determinatiót mutatja; itt még megjegyezte a közlőm (C z e m b e r) — mikor itt próbaképpen figyelmeztettem a 2. szem. különös alkalmazására — hogy *dore d'zid* (3. szem. determ.) jobb volna. (De az eml. változatban is: *siye mené bereg d o r a d petkedis.*) | *ti pelem* 'по берегу, вдоль озера' | *metitni* < мѣтить | *d'zik dinedz* 'вплоть до меня' | *miška* = Мишка | *medis kezle veledtsi* 'къ другому разу учись' | *en jert nekodes* 'не отказывай (ни въ чемъ) никому; ne tagadj meg senkitől semmit'.

tiv-kert 'сталь; csiholó aczél' | *bina* 'кожаный мѣшочекъ (огниво и кремь), огнивица'. Az eml. változat szerint: *vot ted seta kutsik mošna, kis liisan keluj oz biral i nebni oz kol* 'nesze adok neked egy bőrzacskót, a honnan a lövő eszköz nem fogy ki és nem kell venni'. | *žir* 'жилое, жилое помѣщеніе' (l. KALIMA 175) | Szisz. *vilenšan* 'поновѣе, недавный'. — A változat szerint: *kodi vildzik-na* 'a melyik még újabb'. | *venni* 'перехитрить, переспорить'.

pašibe < спасибо | *batšjas* 'atyjác' | *pekla* < пекло | *ladne* < ладно | *nažitka* < нажитокъ (l. KALIMA 91) | *novte* 'ну-ка' | *laskisni* 'придѣпили; odaragasztották' | *bitte* (*bidte, bitte*; Szavv. *bitto**) < будто 'mintha' (l. KALIMA 45) | *kulig kezlas* 'на погребень' | *kidz sure* 'какъ попало' | *enovtisni* 'они совсѣмъ перестали обрабатывать поля; оставили, не стали работать' | *kinem-pet vilas* 'jóllakásra; за пропитанье' | *olmedtsis* 'зажилъ'.

17. *ku žma da roma.*

ku žma da roma kik vok velini. olemas lis-stanin. nija len velema omelik kišed šizim-das šizim demasa da šizim-das

* Ez valószínűleg sajtóhiba *bitte* (*bittö*) helyett.

šizim demasa sapeg. šéšša naje juksanis. etik vokisli, p o m a isli, voas omelik kišedis, a k u ž m a isli omelik sapegis.

p o m a munas ketš-gu garjini. ketš-gu garjas i med lunnas kijni munas. sili rutš šedas. rutš šuvas: «mene, p o m a, ledž, me tenid bur vetša.» p o m a le, džas.

rutš jag vjvti kutas vartedni. vomas boštas bumaga-tor. ketš panid šuras. ketš šuue rutšli: «mij-ne pe te ta-lun se, tšem rad?» — «menim sar šetis belet, me eni nekodiš og pov.» «mijanli-pe oz-e šet?» — «šetas; me tenę veleda, mij kole vetšni. tie pe šo ketš tšukertšše, da munam-pe sar orde.»

šo ketš tšukertššasni i munanis sar orde. rutš piras kerkaas, sarli šuvas: «tenid pe p o m a mededis šo ketš pedarki.» sar šuvas: «pet, egradae jertal.» rutš petas i šuvas ketšjasli: «pire-pe egradaas. ta lun pe sarisli nim-lun, ta-lun pe oz ešti šetni beletse. aski šetas.»

rutš bara munas jag vile. oš panid louas. «mij-pe ta-lun se, tšem rad?» — «me-pe eni nekodiš og pov, menim sar šetis belet.» oš kutas juuđšni: «gaške-pe i menim sarid šetas se, tšem beletse?» — «šetas. šo oš tšukertšše, da munam sar orde meked.»

šo oš tšukertššasni i bara nuvas rutš sar diņę ošjases. bara šuvas: «ovle-pe tateni, me-pe piralas sar ordas.» sarli bara šuvas: «tenid-pe bara mededis p o m a šo oš pedarki.» sar tšektas jertni egradae. rutš petas ošjas diņę da šuvas: «ta-lun pe sar-getirisli nim-lun. oz eštini šetni belette. pire egradae da askiedž (aski-e, džis) vidšišle.» ošjas pirasni. sar nežjeniken ošjases ketšjas moz natškalas.

rutš bara munas. kejin panid louę. sidž-že i kejinjases rutš perjalas i vajedas sarli šo kejin. bara piras sar diņę rutš i šuvas: «tenid-pe p o m a mededis šo kejin pedarki.» šéšša petas da šuvas kejinjasli: «ta-lun pe sar-nilisli nim-lun. ta-lun pe oz ešti sarid belette šetni. ovle askiedž egradaas.»

šéšša rutš piras sar orde korášni, sar-niles koravni p o m a saje. sar šuvas: «si-minda košin p o m a mededis menim, louę nijte šetni p o m a saje. mun inęš pe da lokte svadbaen.»

p o m a diņę munas rutš da šuvas p o m a li: «munam-pe sar orde.» p o m a ked mededššasni svadba vile. najali ju voas

p o m a l i r u t s š u u a s : « t a t t ſ e - p e k i ſ e d t e , o m e l i k t a z u v k o t e t ſ a p k i . »
 p o m a ſ u u a s : « t ſ a p k a - p e d a k i d ſ - n e m u n a k i ſ e d t e g i s ? » —
 « t ſ a p k i , t ſ a p k i , m e t e d (t e n i d) k i ſ e d v a j a . » p o m a t ſ a p k a s d a
 j u d o r a s p u k ſ a s a r u t ſ m u n a s s a r o r d e . s a r l i ſ u u a s : « m i - p e
 j u u a s v e j l i m , b u r p a r a v e v m i j a n v e j i s , k i ſ e d i k e m - k o t v e j i s
 b i d ſ e n . m u r t ſ a - p e m e u d i t i z e n i k t e p e r j i n i ſ e t i ſ . k u t ſ e m - k e k i ſ e d
 d a k e m - k o t v a i l i ! »

s a r ſ e t a s k i ſ e d d a k e m - k o t . ſ e ſ ſ a r u t ſ l e d ſ ſ a s d a k i ſ e d a s i
 k e m e d a s p o m a e s i ſ e ſ ſ a k a j a n i s s a r o r d e . k a j a s n i s a r o r d a s d a
 p i z a n ſ a j a s p u k ſ a s n i . p o m a a t ſ i s v i l e z e v j o n a v i d ſ e d e . ſ i l i
 z e v m i t ſ a k a z i t t ſ e p a ſ - k e m i s . s a r ſ u u e : « e z - p e b a r a t a l i p a ſ -
 k e m i d ſ e l e m v i l a s v o ? » r u t ſ ſ u u a s : « k i ſ - p e t a l i k a z i t t ſ a s p a ſ -
 k e m i d ? ! t a t ſ e m n a s - p e ſ i j e i v l a a s e z p e t a v l i v . »

v i l p a ſ - k e m s a r ſ i l i v a j a s m i t ſ a d ſ i k . p o m a a s v i l a s b a r a
 k u t a s j o n a v i d ſ e d n i . s a r ſ u u a s : « e z - p e b u r a - k e n b a r a p a ſ - k e m i d
 ſ e l e m v i l a s v o ? » r u t ſ ſ u u a s : « k i ſ - p e t a t ſ e m p a ſ - k e m i d k a z i t t ſ a s ? !
 t a j e - p e t a t ſ e m p a ſ - k e m t e i t ſ e t p r a z n i k a s e z p a ſ t a v l i v ! »

j e ſ ſ e m i t ſ a p a ſ - k e m s a r v a j a s , p o m a e s p a ſ t e d a s . r u t ſ
 ſ u u a s n e z j e n i k e n p o m a l i : « e n n i n p e a s v i l a d v i d ſ e d ! » ſ e ſ ſ a
 r u t ſ ſ u u a s : « m e - p e m u n a l e ſ e d t ſ i n i , ſ o j a n - j u u a n z a p t i n i . »

r u t ſ m u n a s . ſ i l i p a n i d l o u e u n a i z t ſ u k e r . j u u a l a s r u t ſ :
 « t a j e - p e k o d l e n i z j a s i s ? » — « t a j e - p e j o m a - b a b a l e n . » r u t ſ ſ u u a s
 i z - v i d ſ i ſ j a s l i : « t a t i - p e m u n a s n i s a r l e n ſ v a d b a e n . t i - p e b a r a ſ u u e
 i z t e p o m a l i ſ . »

r u t ſ v o d ſ e m u n a s . j o m a l i ſ m e ſ ſ e v i d ſ e n i . r u t ſ j u u a l a s :
 « k o d l e n - p e t a j e m e s - t ſ u k e r ? » — « t a j e - p e j o m a l e n . » « t a t i - p e s a r
 ſ v a d b a e n m u n a s . k o r t i i a n e s j u u a l a s k o d l e n t a j e m e ſ j a s ? , t i - p e
 ſ u u e : t a j e - p e p o m a l e n . »

b a r a r u t ſ v o d ſ e m u n a s . ſ i l i p a n i d l o u e v e v - t ſ u k e r . b a r a
 ſ i d ſ - z e r u t ſ t ſ e k t a s v e v - v i d ſ i ſ j a s l i v i ſ t a v n i s a r l i v e v j a s e s p o m a l i ſ .

ſ e ſ ſ a v o a s r u t ſ j o m a - k e r k a d i n e . k e r k a d i n i n j u d o r i n
 k u k a n j i r ſ e j o m a l e n . r u t ſ p o n d a s k u k a n t e j u a s ſ u i n i . k u k a n
 k u t a s b a k ſ i n i . j o m a k i l a s , n a n - p e z a ſ a n - z i r n a s u ſ k e d t ſ a s r u t ſ
 v i l e . r u t ſ j o m a e s v e j t a s j u u a s .

k e r k a a s p i r a s , ſ l u g a j a ſ l i ſ u u a s : « t a t t ſ e - p e l o k t a s ſ v a d b a e n
 s a r , t i - p e j o n a l e ſ e d t ſ e . t a j e k e r k a ſ e v i ſ t a l e p o m a l i ſ ! »

b e r s a r o r d e m u n a s r u t ſ . k o r e p i r u i t n i . ſ e ſ ſ a s a r l i i z - t ſ u k e r

panid loye. «taje-pe kodlen?» — «taje-pe p o m a len.» sidž-že suvasni mes-vi džisjas, da vev-vi džisjas, j o m a - slugajas. šésša piruítasni da ovmedtšasni, da gni oleni-vileni. a k u ž m a vek lis-stanin ole.

Kozma és Tamás.

Kozma és Tamás testvérek voltak (tkp. két testvér volt). Fenyőágakból való kunyhóban laktak. Volt nekik egy rossz, hetvenhét foltos felsőruhájuk és (egy pár) hetvenhét foltos csizmájuk. Azután osztozkodnak. Az egyik testvérnek, Tamásnak, a rossz ruha jut, Kozmának pedig a rossz csizma.

Tamás elmegy nyúlnak való gödröt (vermet) ásni. Nyúlvermet ás és másnap elmegy (a beleakadt nyulat) kifogni. Neki róka akad (a vermébe). A róka így szól: «Tamás, eressz el engem, én jót teszek veled (tkp. neked).» Tamás szabadon ereszti.

A róka az erdőben szaladni kezd. Egy darab papirost vesz a szájába. Elébe akad (találkozik vele) egy nyúl. A nyúl mondja a rókának: «Miért vagy te ma olyan vig?» — «Énnekem a czár írást adott, én most senkitől se félek.» «Nem ad-e nekünk (is)?» — «Ad; én kioktatlak, hogy mit kell csinálni. Gyűljetek össze nyulak százan (tkp. tíz száz nyúl gyűljetek össze), és menjünk a czárhoz.»

Összegyűl száz nyúl és elmennek a czárhoz. A róka bemegy a házba, a czárnak mondja: «Tamás száz nyulat küldött neked ajándékba.» A czár mondja: «Menj ki, hajtsd be őket a bekerített helyre (udvarba).» A róka kimegy és így szól a nyulakhoz: «Menjetek be az udvarba. Ma a czárnak nevenapja van, ma nem jut hozzá, hogy kiadja az írást. Holnap megadja.»

A róka megint kimegy az erdőbe. Medvével találkozik (tkp. medve lesz elébe, szembe). «Mit örülsz te ma annyira?» — «Én most nem félek senkitől se, énnekem a czár írást adott.» A medve elkezd kérdezősködni. «Talán nekem is ad a czár od ilyen írást?» — «Ad. Gyülekezzetek össze medvék százan, és menjünk velem együtt a czárhoz.»

Száz medve összegyűl és a róka megint elviszi a medvéket a czárhoz. Megint mondja: «Maradjatok (legyetek) itt, én bemegyek a czárhoz.» A czárnak megint mondja: «Tamás megint száz medvét küldött neked ajándékba.» A czár megparancsolja,

hogy hajtsa be az udvarba. A róka kimegy a medvékhez és így szól: «Ma a czárnénak van nevenapja. Nem érnek rá kiadni az írástokat. Menjetek be az udvarba és várjatok holnapig.» A medvék bemennek. A czár a medvéket éppúgy mint a nyulakat lassankint levágatja.

A róka megint elmegy. Farkassal találkozik. A róka a farkasokat is éppúgy becsapja és visz a czárnak száz farkast. A róka megint bemegy a czárhoz és így szól: «Tamás száz farkast küldött neked ajándékba.» Azután kimegy és így szól a farkasokhoz: «Ma a czár leányának van nevenapja. Ma a czár nem ér rá az írástokat kiadni. Maradjatok holnapig az udvarban.»

A róka azután bemegy a czárhoz a leányát megkérni, a czár leányát Tamás részére megkérni. A czár mondja: «Tamás annyi ajándékot küldött nekem, oda kell a leányomat adnom (tkp. oda kell a leányodat adni) Tamásnak. Menj hát és jöjjetek lakodalmas néppel.»

A róka Tamáshoz megy és így szól Tamáshoz: «Menjünk a czárhoz.» Tamással elindulnak a lakodalomba. Egy folyóhoz érnek (tkp. nekik folyó jön). A róka mondja Tamásnak: «Ide dobd be a ruhádat, a rossz *tažuvko*-ruhádat!» Tamás mondja: «Bedobom, de hogy menjek ruha nélkül?» — »Dobd be, dobd, én hozok neked ruhát.» Tamás bedobja és a folyó partjára ül, a róka meg elmegy a czárhoz. A czárnak mondja: «Mi a folyóba estünk, a mi jó két lovunk belefűlt, ruhánk és cipőnk mind alámerült. Alig bírtam a vőlegényedet onnan kihúzni. Adj (hozz) valamilyen ruhát és cipőt!»

A czár ruhát és cipőt ad. Azután a róka lemegy (a folyóhoz) és felöltözteti Tamást és rá adja a cipőt és azután felmennek a czárhoz. Felmennek a czárhoz és asztalhoz ülnek. Tamás nagyon erősen nézi magát (tkp. néz magára). Neki nagyon szépnek tetszik a ruhája. A czár mondja: «Ennek megint nem tetszik (nem felel meg, nem jutott szívére, nincs kedvére) a ruhád?» A róka mondja: «Hogyan tetszene ennek a te ruhád?! Ilyen ruhában (tkp. ilyennel) ő nem ment (volna) ki az utczára.»

A czár új ruhát hoz neki, szebbet. Tamás megint nagyon kezdi magát nézni. A czár mondja: «Talán megint nincs kedvére a ruhád?» A róka mondja: «Hogy is tetszene (neki) az ilyen ruhád?! Az ilyen ruhát ő kis ünnepen se vette volna föl!»

A czár még szebb ruhát hoz, Tamást felöltözteti. A róka halkan mondja Tamásnak: «Már ne nézd magad!» Azután így szól a róka: «Én megyek előkészületeket tenni, ételt-italt előkészíteni.»

A róka elmegy. Sok juh-nyáját talál (tkp. vele szembe lesz). A róka kérdezi: «Ezek (tkp. ez) kinek a juhai?» — «Ez a *joma*-asszonyé (boszorkányé).» A róka így szól a juhásztorokhoz: «Erre mennek a czár emberei lakodalmas menetben. Ti megint mondjátok a juhotokat Tamásénak.»

A róka tovább (előre) megy. A *joma* tehenét őrzik. A róka kérdezi: «Kié ez a tehénecsorda?» — «Ez a *jomáé*.» «Erre megy majd a czár lakodalmas néppel. A mikor kérdezni fog benneteket, 'Kiéi ezek a tehenek?', mondjátok: 'Ez Tamásé'.»

A róka megint tovább megy. Egy ménest talál. Megint éppen úgy a csikósoknak is megparancsolja, hogy azt mondják a czárnak, hogy a lovak Tamáséi.»

Azután a *joma* házához jön a róka. A ház mellett a folyó partján a *joma* borja legelészik. A róka a folyóba kezdi fullasztani a borjút. A borjú elkezdett bögni. A *joma* meghallja, a kenyérsütő lapáttal ráveti magát a rókára. A róka a *jomát* a folyóba fullasztja.

Bemegy a házba, a cselédeknek mondja: «Idejön a czár lakodalmas néppel, ti erősen készülődjeteK. Ezt a házat mondjátok a Tamásénak!»

A róka visszamegy a czárhoz. Meghívja őket vendégségbe (lakomázní). A czár ott találja a juhnyáját. «Ez — kérdezi — kié?» — «Ez a Tamásé.» Így beszélnek a tehénpásztorok és a csikósok, a *joma* cselédjei.

Azután lakomáznak és kezdenek élni és most élnek-vannak.

Kozma azonban mindig fenyőágakból való kunyhóban él.

Jegyzetek: Ez a mese is a Sziszola mellékéről (az Ustsziszolszktól 183 versztnyire délre fekvő Грива falvából) való. Tárgya az 1. sz. mesével rokon. A *poma* és a *joma* nevének rokon hangzása («a juhnyáj nem *jomáé*, hanem *pomáé*») ügyesebb teszi ezt a mesét. Nyelvére nézve vö. a 16. sz. mesére vonatkozó megjegyzéseinket. Feltűnök (de kétségtelenül helyesek) a *juksanis* 'osztzkodnak', *munanis* 'mennek', *kajanis* 'fölmennek' alakok, a melyeknek a vicsegdai nyelvjárásban *juksasni*, *munasni*, *kajasni* (*jukseni*, *muneni*, *kajeni*) felel meg. WICHMANN

szerint a többes 3. szem. ragja: «I. *-asnis, -enis*, U. V. Peč. S. *-asni, -eni* (U. auch *-asnis*), L. *-asni, -ene*, P. *-ase, -eni, -en*» és a praeteritumban: «I. *-isniš, -emaš*, U. V. Peč. S. L. *-isni, -emaš* (auch: U. *-isniš*, Peč. *-ini*, S. L. *-emni*, L. *-emaš*), P. *-ise, -emaš*» (W. St. 25—26).

kuźma = Кузьма; *poma* = Ома, Фома | *lis-staniņ* 'въ избушкѣ, сдѣланой изъ вѣтвѣй съ хвоеми словаго дерева' | *kešs-gu garjini* 'заячью яму копать'.

jag 'száraz, homokos terület; ilyen területen lévő fenyves, erdő' | *vartėdni* (Vics. *kotertni*) 'futni, szaladni' | *belet* < билетъ 'czédula, jegy' | *tie* (V. *ti*) 'ti' (Лутк. *ti, tie*; P. Rog. *tije*) | *pe-darki* < подароць | *egrada* < ограда | *oz ešti* 'нѣтъ времени ему'.

loqe niŋte šetni poma saje 'придется дочь выдать за Ому'. Általános, 2. szem. alany. A 2. személynek erre a használatára már több helyen figyelmeztettünk. | *ingš* 'же', pl. *mun-ingš* 'ступай-же', *šoi-ingš* 'кушай! кушай-же!' | *lokte svadbaen* 'прибжайте свадьбой' | *tažuvko* egy most már ismeretlen ruhának (верхняя одежда) a neve | *murtsa* 'только, чуть, едва' | *uditi* 'успѣль, могь'.

kažittše 'кажется, понравится' | *ez-pe bara tali pás-kemid šelem vilas vo* 'не пришлась ему видно одежда по душѣ' | *bura-ke, bura-ken* 'должно быть, развѣ' | *lešedtišini* 'готовиться къ свадьбѣ'.

joma-baba ('Яга баба') l. Fuchs, KSz. XII. 244 | *jiřse* 'пачется' | *piruiŋni* < пировать.

18. *pev-kuža pi.*

važen ovlis-vjolis krėstānin. krėstāninlen niŋ ni pi ez vev, a zev jona veli kole. ašniš perišėš niŋ; miž vetšni? pukšisni i dumāitēni, davaļ jenliš korni, i jen ez šet. nalen kevmem ez tirmi. bara dumāitēni, a verdīš vek abu i tšig kuvni ņe okota. mužik i šuqe babaišli: «vai-že mi si, dži vetšam, oz-e miž-ke arkmī...važ jez šulemni: ,nem-tor pe abu arkmitem tor mu vilin', daške mižan arkmas že. petal, vai žitni tšasiđ gente. sijes pukti tšumanad i patšer-vilad kated, a tšid settše kai da vod da pelalni kut, a me vetla pesla, lokta da patšte lomta, med šoniddžik loqe.»

baba sidž i vetšis, a mužik munis pesla. vajis pes i patš lomtis, a baba vek patšer-vilīn tšumanis gen pelale. mužik juvale babališ: «miž-ke artme, oz?» baba oz šiudis i vek pelte. mužik šėšsa nem oz šiās i kajas mu gerni.

mu gere i dumāite: «pižd-ke veške veli, me eške pukši etaje

i džid mir vilas i kuti semjn naraditni!» džinjis ez-na gersí i kile, kod-ke zev jona síle, a mort oz tidal.

mužik gerig kostiis babalen gen-tšumanas tšuzis pi pev kuža. mijen tšuzis, pir i šornitni kutis. «mame, šuue, me, šuvas, vetla peslaid, a te patšte lomti, šéssa nánte pežal.» mam zev rad loji. «vot, šuue, i dīve! eni-na tšuzis a pesla nīn međe, da ješše ku,tšēm presuž!»

pi vetlis pesla a mam nébid náñ pežalis i kesje katedni mužikli geran inas. pi i šuue: «mame, me kateda.» mam šuue: «te vošan i on addži, da kiltše ta-izda verman si ilae munni?!»

pi ez kivzi, vužja tšumane náñ tetšis i medis batli náñ katedni, mune i zev jona síle. vot i bat kile sílem i oz addži keni. pev-kuža pili kanava vojis a vudžnis oz vermi i davai gorzini: «bate, bate, vu,džed!» batli mort oz tidav i divuittše, keni kodi kile, geles em, a mort oz tidav. keni kodi, davai koršni. munis bat kanava dorē i vi,džede. medar doras mort sulale. náñ-naberuška boštis i sijes moz-doras vu,džedis i juvale: «te kodlen i kiltše munan?» pev-kuža pi i šuue: «me — šuvas — vot settše tšuzi, gen-tšumane, i ted náñ vaji.»

bat zev rad loji i nujis geran-ine pies i puktšedis vev vilas; a sije ledžsis bež ulas i kuttšis is bežas i zev jona kutis šivni. bat gere, a pi síle i vev vetle.

drug matiniked seti pop mune. kilis sílemse i juvale geris mužiklis: «ken kodi tejad ta,tšēm mi,tšaase síle?» a tšis oz addži. mužik šuue: «e, tajē, pope, mejam pi ta,tšēmis.» — «a ken-ne pe sije?» «a vot — šuvas — vev-bež ultas.»

pop šuue: «norte petkedli, a to on-e vuzav?» — «tšev — šuue mužik — tajē mejam abu vuzes; mort oz pož vuzavni, a vežni pože. stav olemte ke šetan, vežsam.»

pop jurse gižjalni kutis: «kidž sije pože. a vot vai vuzav, kujim šo šeta.» a pi gušniken batšli šuue: «šet mene, me te orde ber pišja.» mužik šetas. kujim šo popliš boštis i popked preššaitšis.

pop zev rad loji. pev-kuža pies žeptas šujis i mededšis gortas i dumáite: «vot — šuvas — mem šuris ku,tšēm dīve! žepťe tere, a bidsa mort! a ješše ku,tšēm lešida síle! babaej jona oškas.» mune i dumáite, a žepse oz vidli, a pev-kuža pi pop-žeptis gušniken petas. pop oz i tedli.

pop gortę voas i šuęe babašlį: «vot — šuąas — popadđa, me miį vaji, tak veškįd dįve! pįral-že — šuąas — meįam źepte da vidli, tolke ńežjeńik, en doįd!»

popadđa kįrim źepte šuąas, a seni tįriš sit. davaį popes vidni! «se,tšęm, ta,tšęm — šuąas — te a,tšįd — šuąas — pop a źeptad novledlan sit. da ješše mene įledlan!» boštas kokeľukase i davaį popes kutškalni kįttše šure, da ješše šuąalni: «vot ted ,en doįd', vot ted ,en doįd'!»

pop edva i miņę. šęšša davaį pišjįni muźik dįęę, muźikęs vidni, miųla sije perjalis.

pev-kuźa detina bergedťsis bat dinas i bara pįris vev-beź ultas, šįlnį i šutlarnį kutis.

mune seti suđđa para velen i kįlis: kod-ke lešįda šįle. vi,dźede: muźik gere, i siliš juąalis: «kodi ta,tšęm mi,tšaa šįle?» muźik šuęę: «taje meįam pi vev-beź ultįn.»

barin vi,dźedlis, zbįl em i koris ńebni. «on-ę vuzav? kujim šo šeta.» muźik zev rad loįi kujim šo vile. pi šetis i vevše le,dźis, verźęm vile pukšis i mededťsis gortę.

sili panįd loįi popįd. muźik berdni kutis, miį siliš piše, kodes popli vuzavlis, ku,tšęm-ke suđđa mįrdďis. pop juąale: «keni sije? davaį vetędam!» lok omęlik muźik-vev vile kiken pukšisni i kutisni vetťsisni, vetťsisni, vetťsisni, vev konjasis i usi. muźik šuni kutis: «miųla te, pop, mentšim vev lokiš vetlin da natškin? me muna, javita giriš jezli.» pop povzis i šuęę: «en! na ted šo šait.» muźik dęęga boštis i munis gortas. ńebis jon veles, šęšša viľ kerka strejitis. babašlį palto da tšįšjan boštis, a,tšis terguįtnį kutis i eni terguįte.

a pięs barin gortas nuįis da si saje nivse šetis. sije ješše burdźika ovmedťsis.

a pop jeįmis i popšis tšęvtisni i vot bįdsen mestae voįisni.

A hüvelykújj-nagyságú fiú.

Régen élt-volt egy parasztember. A parasztembernek se leánya, se fia nem volt, pedig nagyon erősen kellett (volna neki). Ők maguk már öregek; mit csináljanak? Leültek és gondolkoznak, istentől kérnek, de isten nem adott. Az ő imájuk nem volt elegendő (nem teljesedett). Megint gondolkoznak, de

fenntartójuk (fiuk) csak nincsen, és éhen halni nincs kedvük. Az ember mondja a feleségének: «No majd így teszünk, nem lesz-e valami sikere (nem sikerül-e valami)... A régi emberek mondogatták: „Semmi sincsen, a mi nem sikerül a földön (mindent meg lehet csinálni)“, talán a miénk (a mi dolgunk) is sikerül. Menj ki, hozz a kamrából pelyhet. Azt tedd a nyírhékosárba és tedd föl a kemenczére, te magad menj föl oda és fekdj le és kezd (a pelyhet) fújni, én meg fáért megyek, visszajövök és befütök a kemenczébe, hogy melegebb legyen.»

Az asszony úgy is tett, a férje meg elment fáért. Hozott fát és befütött a kemenczébe, az asszony meg a kemenczén egyre fújja a nyírhékosárban a pelyhet. A férj kérdi a feleségétől: «Lesz-e belőle valami vagy sem?» Az asszony nem felel és egyre csak fúj. Az ember azután semmit se szól és elmegy a mezőre szántani (földet szántani).

Szántja a földjét és gondolja: «Ha fiad lenne, én ideülnék erre a nagy tuskóra és csak parancsolnék». Még a fele nem volt fölszántva és hallja, valaki nagyon hangosan (tkp. erősen) énekel, de ember nem látszik (senki se látható).

Mialatt az ember szántott, az asszonynak a tollas kosárban egy hüvelykujj nagyságú (tkp. hosszúságú) fiú született. A mint megszületett, rögtön beszélni is kezdett. «Mama, mondja, én, mondja, fáért megyek, te meg fűts be a kemenczébe, azután süss kenyeret.» Az anya nagyon megörült. «Lám, mondja, csodálatos! Alighogy megszületett (tkp. még csak most született) és máris fáért megy, és még milyen okos!»

A fiú fáért ment, az anya meg puha kenyeret süttött és el akarja vinni urának a szántó helyére (oda, a hol szántott). A fiú így szól: «Anyám, én viszem el.» Az anya mondja: «Te el fogsz tévedni (tkp. el fogsz veszni) és nem találsz oda, meg hogyan tudnál ilyen nagyságú (létedre) olyan messzire menni?!»

A fiú nem hallgatott rá. Fonott (tkp. gyökérből való) kosárba kenyeret tett és elindult atyjának kenyeret vinni. Megy és nagyon hangosan énekel. Az atya is hallja az éneket és nem látja, hogy hol. A hüvelyknagyságú fiú egy árokhoz ért, de átmenni nem tud és nosza elkezd kiabálni: «Atyám, atyám, vigy át!» Az atya nem lát senkit se (tkp. az atyának ember nem látszik) és csodálkozik, ki hol hallatszik, hang hallatszik (tkp.

van), de ember nem látszik. Kezdi keresni, hol (van az és) ki (az). Az apa az árokhoz ment és látja, a másik oldalon egy ember áll. A kenyeres kosarat fogta, őt meg ölében átvitte és kérdezi: «Te kinek vagy (a fia) és hová mész?» A hüvelyknagyságú fiú mondja: «Én — mondja — ott a tollas kosárban (tkp. oda...-ba) születtem és kenyeret hoztam neked.»

Az apa nagyon megörült és elvitte a fiát a szántó helyére és a lóra ültette; az azonban a (ló) farka alá ereszkedett és belekapaszkodott a (ló) farkába és nagyon hangosan kezdett énekelni. Az apa szánt, a fiú meg énekel és a ló megy.

Egyszerre közel hozzájuk arra megy a pap. Meghallotta az éneket és kérdezi a szántó embertől: «Kicsodád hol énekel ilyen szépen?» Ő maga nem látja. Az ember mondja: «Ej, ez, pap, az én fiam ilyen (az).» — «De hol van ő?» «Hát — mondja — itt a ló farka alatt.»

A pap mondja: «Nos hát, mutasd meg, és hát nem adod-e el?» — «Hallgass — mondja az ember — ez nem eladó; embert nem lehet eladni, de becserélni lehet. Ha ideadod az egész vagyonodat, cserélünk.»

A pap elkezdte a fejét vakarni: «Hogy lehetséges ez? De nézd csak, add el, háromszáz (rübelt) adok.» A fiú azonban halkán mondja az atyjának: «Adj oda engem, én visszaszököm hozzád.» Az ember odaadja. Háromszázat kapott a paptól és elbúcsúzott a paptól.

A pap nagyon megörült. A hüvelyknagyságú fiút a zsebébe dugta és haza felé indult és gondolja: «Lám — mondja — micsoda csodára akadtam! Belefér a zsebembe, és egész ember! és még milyen szépen énekel! A feleségem nagyon meg fog dicséreni.» Megy és gondolkodik, de a zsebet nem nézi, a hüvelyknagyságú fiú meg a pap zsebéből titkon kimegy. A pap nem is veszi észre.

A pap hazajön és így szól a feleségéhez: «Nézd csak — mondja — papné, mit hoztam, olyan igazi csodát! Nyúlj be — mondja — az én zsebembe és nézd meg, csak óvatosan, (hogy) kárt ne tégy benne!»

A papné beledugja kezét a zsebébe, de ott csupa ganaj van. Nosza kezdi a papot szidni! «Ilyen amolyan — mondja — te magad — mondja — pap vagy és a zsebedben ganajt hor-

dasz. És még be is csapsz engem!» Fogja a szénvonót és kezdi a papot ütni, a hol éppen éri, és még mondogatja: «Nesze neked ,kárt ne tégy benne', nesze neked ,meg ne sértsd'!»

A pap alig tud kiszabadulni. Azután elfutott az emberhez és elkezdte az embert szidni, miért csapta be őt.

A hüvelyknagyságú fiú visszatért az atyjához és megint a ló farka alá ment, elkezdett énekelni és füttyörészni.

Arra megy egy bíró két lóval és meghallotta: valaki szépen énekel. Körülnéz: egy ember szánt, és megkérdezte tőle: «Ki énekel ilyen szépen?» Az ember így szól: «Ez az én fiam a ló farka alatt.»

Az úr megnézi, ez valóság, és meg akarta venni (kérte venni). «Nem adod-e el? Háromszáz (rúbelt) adok.» Az ember nagyon megörült a háromszáznak. Odaadta a fiát, a lovát kifogta, felült a ló hátára és elindult hazafelé.

Szembejött vele a pap. Az ember elkezdett sírni, hogy az ő fiát, a kít a papnak eladott, valamilyen bíró elrabolta. A pap kérdezi: «Hol van ő? Nos hamar üldözzük!» A parasztnak rossz, sovány gebéjére ők ketten ráültek és kezdték őket üldözni. Üldözték, üldözték, a ló megbotlott és elesett. Az ember így szólt: «Miért hajtottad te, pap, az én lovamat oly nagyon és (miért) ölted meg? Én megyek, följelentem (a dolgot) a hivatalnokoknál.» A pap megijedt és mondja: «Ne (jelents föl)! Nesze száz rúbel.» Az ember átvette a pénzt és haza ment. Erős lovat vett, azután új házat épített. A feleségének kabátot megkendőt vett, ő maga elkezdett kereskedni és most (is) kereskedik.

A fiút azonban az úr haza vitte és hozzá adta a leányát. Ő még jobban kezdett (ott) élni.

A pap azonban megbolondult és elcsapták a papságából és így mind megkapták azt, a mire rászolgáltak (tkp. mind a helyükre jutottak).

Jegyzetek: Ez a mese ugyanolyan eredetű, mint a 16. sz., tehát szintén Sziszola-vidéki. — Tartalmilag csak kevésbé tér el tőle a mesének CZEMBER (КОМИ МОЙДАН КЫВЪЯС cz.) füzetében *per kuža pi cz.* alatt megjelent hosszabb, részletesebb változata, úgyhogy ez is körülbelül olyan viszonyban van a mi mesénkhez, mint a CZEMBER *ворагысь морт да ворса cz.* meséje a 16. sz. mesénkhez.

ez tirmi 'не было достаточно, не хватило' | *verdís* 'кормилец' | *arkmíni* 'удаваться'. — Az említett változatban *oz-e mi-ke artmi* van. (Lejebb itt is *mi-ke artme*.) | *šulemni* praeteritum-alakhoz l. a 17. sz. meséhez tartozó jegyzetet. | *nem-tor abu arkmitem tor mi vilin* 'ничего нѣтъ такого, чего нельзя сдѣлать на землѣ' | *žitni, tša* < житница, 'амбаръ' | *tšuman* 'коробочка, корзина изъ бересты'.

artme 'выходить, удается' | *oz šiudás* 'не откликается' | *naraditni* < нарядить. — Az eml. változatban: *indalni*. Még hozzátesszi: «*vot — šuca — seti sidž, a vot, tati tadž*» 'нѣзд — mondanám (mondom) — arra úgy, és nézd, erre így'. | *ez-na gersí*, 'még nem volt fölszántva'; *mi gersé* 'кончается паханіе поля'.

mužik gerig kostiis 'въ то время, когда мужикъ пахалъ' (változatunkban *kosti*) | *pev kuža* 'ростомъ съ большой палецъ' | *mijen tšuzis* 'какъ родился' | *peslaid* (változatunkban a *rendes peskida* alak van) 'fáért' | *presuž* < просужій 'умный, толковый'.

kittše ta-izda verman si ilag munní 'куда такой маленькій можешь такъ далеко идти' | *vuđžnis személyragos inf.-hoz* vö. a IV. dal 39. sorához való jegyzetet. | *naberuška* < наберушка 'корзина' | *moz-dor* 'охапка'; *sijes moz-doras vuđžedis* 'его на рукъ прижавши къ груди перетащилъ'.

matijüked prolativus; *matijük* 'недалеко' | *ta, tšem mi, tšaase šile* 'такъ хорошо поетъ'; éppígy *keni kodi, ta, tšem mi, tšaase u, džale?* 'ki hol dolgozik ilyen szépen?'.

a to < a to | *vuzes* 'товаръ, продажное' | *vezšam* 'про-мѣняемся'.

popked presšajttšis 'съ попомъ попрощался' | *en dojd* 'не ушиби' | *ilédlan* 'обманываешь' | *kokeluka, kokoluka* 'клюка' | *sudda* < судья 'bíró', de tágabb értelemben hivatalnokot is jelent.

veržem vile pukšis 'верхомъ (на лошадь) сълѣ' | *popid* 2. szem. determinatio | *konjásis* 'споткнулась' | *lokis* 'изо всей силы, быстро, сильно; teljes erőből, gyorsan, erősen'; vö. WIED. *lok pyrys* 'noch mehr, gar sehr, sehr arg' (az én feljegyzéseim szerint *lok piris* 'сердито; haragosan'; pl. *me vile lok piris vi, džede* 'на меня сердито смотреть; haragosan néz reám') | *giris jez* 'előkelő, befolyásos emberek; hivatalnokok'.

popšis (v. *pop-tšinšis*) *tševtisni* 'его уволили' | *bidsen mestag voizisni* 'всѣ получили, что заслужили, всѣ на мѣсто попали'.

19. *griša*.

važen ovlis kreštānin i silen veli kujim pi. naje olisni bura i batli veli zev lube, kodir pižan u, džalasní i dēnga šetasni batli. no pižan jonmisni, a bat perišmis i pižan batliš ez kutni kilžini.

med i,tšet pi med nart loji i diš. muked dirja bidsa lun pattšer vilas veli kuilas, a istini kutasni, vek veli šuue: «me og mun nekittše, a me kiš-ke tšukeren bošta dēnga.» bať i vokjas dezmisni si vile i sijes vetlišni as nān vilas. mamisli veli zev žal i,tšet pi i sije vuris mešek i settše puktis kos nān i mededis sijes tui vile. i,tšet pies veli šuueni grišaen.

vot griša mededšis tui vilti i dumāite: «kiš-ke eske mem šure-ke so tšelkeveť, seki jona že lešid loue.» sije mune lun i med i nānis birni kutis, a u,džavni diš. kerkae užni oz piral, a korni mileština oz list. miť vetšni? a tšis oz ted. kinemis šumavni kutis. mune i vi,džede: kerkajas ne-ken oz tidalni, jez ne-ken oz vetlini. semin ne-i,džid ju viziote, a ju dorin melni,tša sulale, valānis peliūtšema, perni kesje. griša zev rad loji, šuas: «tattše me pira, a tani busis una em, me sijen užnāita i uža. aski muna vo,džē.»

sije piris melni,tšae, a seni nem abu, tolke kišsem tšanjas da iz-ki goz i sije potema nol pelē. griša boštis ros i tšanjas-pelešis tšukertis busse i sijen užnāitis. šessa med i,džid tšanas piris i užni vodis. «miť louas?» — šuue sije — «šouasni-ke, med!»

mudž vivšid sije regid unmovšis, ne-dir užis, šessa drug kutis kivni zev i,džid zik. sije sadmis i kile, kodjas-ke melni,tša vilis kumas šorniteni i sije kutas jondžika kivzini; sije šorni i kile. eti zev kiz gelesa juvale medliš: «te — šuvas — kodes vermin mutitni?» — «me — šuvas — kujim vo nin etik pos-ve,tšišes mutita; esten sije ju vomen pos ve,tše. silen artmilas nin džikedž, a me — šuvas — sijes ilēda vina juni i sije enovtas pomavtegis i u,džališjas pišjasni i poskid kiššas, a muked dirji u,džališjasse ilēda i a tšim pos ulšis šurjajasse netška i pos bara kiššas. una nin sije pos-ve,tšiš settše dēnga vi,džis i jortlišis, a telk nem abu i pos vek kiššema. a sili semin veške kole etar-medar ponas krest suvtēdni.»

sijes i,džid tšert oškis i ješše dēnga šetis. šessa zavoditis medliš juvašni: «te — šuvas — kodes mutitin?» med tšert šuue: «me — šuvas — važen nin etik popliš gušali pirtšangižedse, a eni naje gižedtegis kesjeni getralni tšoja-vokaes i jezis šuueni, oz pož, miť taje tšoja-voka, i nalen šum i zik i daže sudittšeni, vot tšeleť vo nin. naje toiteni sijen, a telk ne-ku,tšem abu. a pop-gižedis eske škap sajas i em viškoas da oz addžini.»

sijes bara i.džid tšert oškis i dēnga setis. sēsša kutis juuavni koimediš : «te — šuuas — kodes vermin mułitni?» sije i šuuę : «me se tšęm šum lepi etik kerkaę, miđ oz vermini torjedtšinis košlais. vot — šuuas — sije kerkaın kujim vok da mam em, a batıs kuli ta vo, i batıslen koli una dēnga. kuligas vištalis : ,vot — šuuas — meam simda kole dēnga‘ i mestase vištalis keni, a me nališ bošti sije mestasiš i pukti medlaę, džodž ulas, a naje kvatitšisni, važ mestaas abu i kutisni međa medse šuni, miđ ,te boštın‘ i mamę kutisni šuni, miđ ,te boštın‘ i nalen lıbi šum i koš. vot kižed lun nin pir-na et-koda košaseni i šumiteni i dēngase koršeni, a dēnga nali oz šurli, kitišedž me og inđi.»

i.džid tšert i šuuę : «te — šuuas — en inđi, med košasasni da šumitasni naje, a ted me šeta una dēnga da ješše vot ted pi-pu metal.» sēsša i.džid tšert šuiš : «ta-lun tırmas juuasemiš, a vot bara tšukertšam das lun berti.» sēsša perıda aslanis mestag posniđ tšertjas razedtšini kutisni i se tšęm šum leptisni, miđ mel-ni, tša stavis kutis turalni.

a griša pir tšanın kivzis, miđ tšertjas šorıtisni i sijes ez geger-voni vi.džedlini. kor stav tšertjas razedtšisni, sije guše-niken tšanıš petis i geger vi.džedlis, abu-e ken-ke ješše tšertjas i sēsša mededtšis munnı šuiga-viv tujed. munis sije lun-šeredž kimin verst das-vit. vi.džede : zev unaęn ne-i.džid ju vomen ve tšeni pos. sije voıis pos dore i šuiš u.džališjaslı : «med otšallas tiıanli jen!» a naje nem oz šıalni, a tolke miđ vermeni, jorttšeni da vidtšeni i tšertę otšalni koreni.

griša munis mate.džik i juualis : «keni tiıan i.džid pidđis, med — šuuas — volas me dinę.» u.džališjas i šuuęni : «miıla? sije te dinę oz lok, silen teteg una em u.džis i miđ sije taje posse ve tše, kujim vo nin, da tidale, ku tšęm-ke tšert narošne košale. vot obštas da kišsas bara. a tšis vot mu tšittše da miıanes tšetš mu tšite, a pos vek oz suvt i miđtem nin dēnga vi.džis, a telk abu.» griša i šuni kutis : «mem ke — šuuas — šo tšelkeveı kesjas setni. me silı posse pir i suvtęda i nemis oz kišši.»

u.džališjas munisni, vištalisni i.džidli, miđ vot se tšęm mort voıis i kesjiše pos suvtędni. i.džid u.džališ voıis i juuale grišališ, miđ «džikedž verman sultędni? verman-ke taje pos sultędni, me og žalit ted kik-šo!» i vot naje ve tšisni gižed, miđ etikišli dēnga setni, a medisli pos sultędni, i kirımašisni.

šéssa griša munis pos dore i veťšis kik krest puis i sulťedis i šuiis: «vot taje krestis kittšedž oz per, settšedž pos sulťalas, a pere, viľiš sultedej, a das lun berti lokta te orde.» i šéssa kirimášisni i munis sije vo,dže.

munis ritedž i vojis viťsko dore i kilze: viťskoin zev jona šumiteni, i settše sije piris. a seni pop-dak zev vidťšeni i miť-ke korseni. i sije juualis sterezisliš: «miť taje veťšeni i miľla vidťšeni?» sterez i šuuę: «taje vot voťemni gižed i oz addžini, keni, a aski veňšáitni kesjeni i oz tedni najes, kuťšem jez.»

sije munis pop dine i sili šuiis: «miť — šuuas — mem šetan? me — šuuas — ted inđa gižedte.» pop šuuę: «mem nem abu žal, tolke inđi.» i naje dakenisked telkuitisni i sili šetisni šo tselkevegi i sije najes nuis škap dinas i tšektis škapse košalni i škap saišis addžis pirťšan niga (gižed). «vot — šuuas — taje!»

vidlisni, sije i em, i nigaiš addžisni, miť getrašišjas zbiľedž tšoja-voka. seki popjas zev radeš lojšisni i ješše sodtisni sili tšelej kiž-vita. sije pašibe šuiis i bara munis vo,dže.

askinas sije vojis med grezde i kilę: etik kerkain zev jona matkeni, vidťšeni i košaseni. sije settše piris, a seni stavis girdeš vetleni, a mamis berde poreg doras. i sije juualis etiliš, miľla naje ta,dži košaseni i miť jukeni? sili mamis kutis viťtalni berdig tirji: «vot — šuuas — batš tajejasli kolis una deňga i viť-talis mesta, a mestaas abu i deňgais voši i vot eni tajejas morta mortse šuueni gušalię, a naje oz šušini. kod-ke ke eške inđas, jona že bur louę!»

griša kutis šuni, miť «mem vited jukense ke šetasni, korša i addža, tolke med kesjisasni pižanid.» pižanes mam koris i viť-talis, miť «vot taje mort kesje addžini batliš deňga i kore vited juken.» naje zev radeš lojšisni i šuueni: «tolke korš, oge žalite džinse, mižan ket košis bire.»

sije tšektis biđasni i lomžedni jon šis i ledžšini si beris gebeťšas. naje sidž i veťšisni i sije piris gebeťše i tšektis leptini džodž-ul kerse, i sije setiš kiskis zev i,džid tšuker deňga i pe-tisni gebeťšis ber. šéssa pukšisni pižan dore i kutisni liddžini deňga i seni veľema deňga una, miť grišali vojis vited pašis tšelej kujim-šo i ješše kuťšema sijes oškisni i verdisni i juktalisni i zev bura mededšisni.

griša eni ozir i gortas mededťšis i dumáite: «vot — šuuas —

ki, dži udaitšis taje vetlem! a das lun bertli bara settše muna, oz-e muked tšertjasis bara mi-ke vištalni a eni muna gorte i batli šeta etik šose, aslim ješše na kole kujim-šo, da ješše pos-ve, tšis šetas etik šo.»

sije voiš gorte, sije že paš-kemen. bat i vokjas sijes priñi-maitisni omela i daže ez velni rades loktem vilas, kittšedž batli sije ez šet šo tšelkeveji. a kor šetis, naje stavniš bugilše paškedisni i vi, džedeni, kidž taje vermis ta tšem regiden naževitni, i juvašni kutisni. a sije davañ nali vištalni: «vot — šuvas — se tšem-se tšem mestain em melni, tša, a melni, tšaas oleni tšertjas i settše ku tšem mort volas i vermas ke seni užni, sili šeteni šo tšelkeveji.»

vokjas telkuitisni gušeničen i munisni sije lune, kod lune sije tšektas. i vot dased lun kutis rñni i naje mededšisni kujim vok tšertjasliš šorñi kivzini i voišni melni, tšae. i tšet vok šuni kutis: «me pira etije tšanas, a ti estšše i med ez vel veržema i mi naje kutasni vešni, bidsen kivzini.»

i vot das-etiked tšas i tšertjas tšukertšisni kutisni. tšukermisni stavis i vot i, džid tšert juvašni kutis. kujim tšert, kodjas vodždžik vištalsni, naje sulaleni bokjn i kilzeni i dumaiteni, mi loze nali, mi najeliš ku tšem-ke dėtina udžše starše torkis i vot voiš i nali rad.

i, džid tšert i juvalni kutis: «no ti mi vek-na najees muti-tannid?» (a a tšis eske tede ñin veli.) naje kutisni vištalni, mi najes torkis ku tšem-ke dėtina i oz tadni. šessa i, džid tšert dezmis na vile i tšektis najees vini (neitni), kuškalni, mijen šure, muked tšertjasišli. nalen seni šum, koš i kutisni košasni kodes kodi verme i kutisni šiblašni, mijen šure.

griša veli muderdžik i mijen šumitni kutisni, sije pir i pišjis, a muked vokjas vek seni oleni.

etik tšert skermis jona i kvatitit tšanse, keni veli pukale d i, džid vok, i lijis medli i setis i, džid vok gegilšis muas. seki mijen addžisni kujim tšert, mi seni mort, naje uskedšisni si vile i kiskini kutisni sijes i, džid tšertli. med tšert bara addžema med vokse i sije bara sijes kiske. a naje seni gorzeni i pravdaitšeni, mi «mi seki ege vele». najees šessa tšertjas boštisni i kutisni žugedni, vini, jur-šijasse ñetškini, šessa boštisni da kiskisni melni, tšasšis i šibitisni vaas, ašnis munisni seš. naje kik vok vojñn bergalisni, bergalisni i vejisni džikedž.

i, tšet vok griša munis pos-ve, tšis i, džid orde i boštis silis šo tšelkevei i ješše sili sodtis veti mines i pašibe suis, miž ne-ke sije, pos ez i suvli.

šéssa griša munis gorte i silis kutisni juvalni, kittše vok-jasse voštis sije. griša kutis vištalni, miž «melhi, tšain tšertjas najees džagedisni, a me uđiti pišjini.»

šéssa munisni jezen melhi, tšae i kutisni koršni najees, a seni tolke nalen jur-si-pleteňjasis i viris džo, džas. šéssa kutisni koršni vaš i adžisni kikaniseg i kikanisli kertalema golaas iz-ki-torjen. šéssa najes džebisni-idralisni.

griša olmedtšis aslas muderen i eni ole-vile.

Gergely.

Régen élt egy parasztember és neki három fia volt. Ők jól éltek és az atyjuknak nagyon kellemes volt, mikor a fiai dolgoznak és atyjuknak pénzt adnak. De a fiúk megerősödtek, az apjuk meg megöregedett és a fiúk nem hallgattak már az apjukra. A legkisebbik fiú a legbüszkébb lett és lusta. Néha egész nap a kemenczén feküdt, de (ha) el akarják küldeni, mindig (azt) mondotta: «Én nem megyek sehova, hanem én valahonnan egy csomó (csomóval, rakással) pénzt kapok majd.» Az apja és a testvérei megharagudtak reá és elkergették őt, hogy a maga kenyérére éljen (tkp. a maga kenyérére). Az anyja nagyon sajnálta kis fiát és zsákot varrt és száraz kenyeret tett bele és elkísérte őt az útra. A legkisebbik fiút Gergelynek hitták.

Gergely hát útnak indult (elindult az úton) és gondolja (magában): «Hogyha valahonnan akadna nekem száz rúbelem, az (tkp. akkor) nagyon kellemes lenne (tkp. lesz).» Egy napig megy és másnap is, a kenyere fogytán volt (tkp. kezdett kifogyni), de dolgozni lusta. Házba nem megy be meghálni, alalmazni meg nem mer kérni. Mit csináljon? Ő maga sem tudja. Megéhezett. Megy és körülnéz: házak sehhol nem látszanak, emberek sehhol nem járnak. Csak egy nem-nagy folyó folyik, a folyó mellett meg egy malom áll, a víz felé hajlik, majdnem összedől (össze akar dőlni). Gergely nagyon megörült, mondja: «Ide bemegyek, itt sok lisztpor van, abból vacsorát készítek és meghálok. Holnap tovább megyek.»

Bement a malomba, de ott semmi sincsen, csak széthányt kádak és két malomkö, az is négy részre volt összetörve. Gergely söprűt fogott és a kádak sarkaiból összesöpörte a lisztport és vacsorát készített belőle. Azután a legnagyobb kádba ment be és lefeküdt aludni. «Mi lesz» — mondja — ha megesznek, hát legyen (nem bánom).»

Fáradtságában hamar elaludt. Nem sokáig aludt, akkor egyszerre nagyon nagy lármát hallott. Fölébredt és hallja, a malom felső magtárában valaki beszélget (tkp. valakik beszélgetnek) és ő erősebben kezdett figyelni; a beszédet meg is hallja. Egy nagyon mélyhangú (vastaghangú) kérdezi egy másiktól: «Te — mondja — kit tudtál bűnre csábítani?» — «Én — mondja — már három éve kísértek egy hidépítőt; ott ver ő hidat a folyón át. Már egészen elkészül (a munkája), de én — mondja — pálinkaivásra csábítom őt és ő ott hagyja befejezetlenül és a munkásai megszöknek és a híd összeomlik, máskor meg a munkásait csapom be és magam tépem ki a híd alól a pilléreket és a híd megint összeomlik. Az a hidépítő már sok pénzt költött ott és átkozódott, de azért semmire sem megy (tkp. semmi értelem nincsen) és a híd (még) mindig összeomlva (fekszik ott). Pedig neki csak keresztet kellene állítania a két (tkp. egyik-másik) végére.»

Az öreg (tkp. nagy) ördög megdicsérte őt és még pénzt adott (neki). Azután a másodiktól kezdte kérdezni: «Te — mondja — kit csábítottál bűnre?» A második ördög mondja: «Én — mondja — már régen elloptam egy papnak a keresztelő irását (anyakönyvét), és most a nélkül a könyv nélkül testvéreket (nővért-fivért) akarnak összeházasítani, és az emberek azt mondják, hogy ezt nem lehet, hogy ezek testvérek (nővérfivér), és most lárma és veszekedés (van) náluk, sőt már egy egész éve pörlekednek (egymással). Ezzel kínlódnak, de semmire sem mennek. Pedig a papnak az anyakönyve a szekrény mögött van a templomban és nem találják meg.»

Őt megint megdicsérte az öreg ördög és pénzt adott (neki). Azután a harmadiktól kezdte kérdezni: «Te — mondja — kit tudtál bűnre csábítani?» Az meg feleli: «Én olyan veszekedést támasztottam egy házban (tkp. házba), hogy nem tudnak szétválni a veszekedéstől. Lám — mondja — abban a házban

három fűtestvér van és az anyjuk; az apjuk meghalt az idén és az apjuknak sok pénze maradt. A mikor halálán volt, azt mondta: „Lám — mondja — annyi pénzem marad” és megmondta a helyet, hogy hol, én azonban elvettem előlük arról a helyről és máshová tettem a padló alá, de ők egyszerre csak azon vették észre magukat, (hogy) nincs a régi helyén és egyik a másikáról (tkp. másikat) kezdte mondani, hogy „te vitted el” és az anyjukról (tkp. anyjukat) kezdték mondani, hogy „te vitted el” és láрма és veszekedés keletkezett náluk. Most már huszadik napja még mindig ugyanazon mód veszekszenek és lármáznak és keresik a pénzüket, de a pénzük nem kerül meg, a míg én meg nem mutatom.»

Az öreg ördög meg mondja: „Te — mondja — ne mutasd meg, hadd veszekedjenek és lármázzanak, én meg sok pénzt adok neked és azonkívül még itt van neked egy nyárfa-érem.» Azután így szólt az öreg ördög: „Ma elég lesz a kérdésből, majd tíz nap múlva megint gyűljünk össze.» Erre a kis ördögök hamar elszéledtek a maguk helyére és olyan lármát csaptak, hogy az egész malom belerendült.

Gergely azonban mindvégig hallgatta a kádban, a mit az ördögök beszéltek, őt azonban nem is gondoltak rá hogy nézék. Mikor az ördögök mind elmentek, óvatosan kijött a kádból és körülnézett, nincsenek-e még valahol ördögök, azután pedig elindult a bal felé eső úton. Ment körülbelül délig tizenöt versztet. Körülnéz: nagyon sokan hidat vernek egy nem nagy folyón át. A hídhoz ért és így szólt a munkásokhoz: „Isten segítsen meg (a munkátokban)!” De azok semmit se szólnak, hanem csak, ahogy tudnak, káromkodnak és szitkozódznak és az ördögöt híjják segítségül (tkp. segíteni).

Gergely közelebb ment és kérdezte: „Hol van a ti felügyelők (a legnagyobb helyett, legnagyobbul való), hadd — mondja — jöjjön hozzám.» A munkások meg felelik: „Minek? Ő nem jön hozzád, neki nálad nélkül is sok dolga van és (annak), hogy ezt a hidat csinálja, már három éve, és látszik, valamilyen ördög szándékosan lerontja. Most, lám, egy ideig megáll, azután megint összeomlik. Ő maga kínlódik és minket is kínoz, de azért a híd még mindig nem áll és mennyi pénzt költött már, de semmire sem ment.» Gergely meg így felelt: „Ha — mondja —

megigéri, hogy száz rúbelt ad nekem, én rögtön fölépítem (megállítom) a hídját és az soha össze nem omlik.»

A munkások odamentek, megmondták a felügyelőjüknek, hogy íme, egy olyan ember jött és az ajánlkozik, hogy fölépíti a hidat. A munkások felügyelője (tkp. a nagy munkás) odajött és kérdezi Gergelytől, hogy «valóban föl tudod építeni? Ha ezt a hidat föl tudod építeni, nem sajnálok tőled (tkp. neked t. i. adni) kétszáz (rúbelt)!» És most szerződést kötöttek (írást csináltak), hogy az egyiknek pénzt (kell) adnia, a másíknak meg a hidat fölépítenie, és aláírták a nevüket.

Erre Gergely odament a hídhoz és két keresztet csinált fából és felállította és így szólt: «Nézzétek, a míg ez a kereszt le nem dől, addig a híd meg fog állni, ha ledől (a kereszt), újra állítsátok föl. Tíz nap múlva pedig (vissza)jövök hozzád.» Erre elbucszúztak egymástól (kezet fogtak) és ő tovább ment.

Estig ment és egy templomhoz jutott és hallja: a templomban nagyon erősen lármáznak, és ő bement oda. Ott meg a pap és a káplán nagyon veszekszének és valamit keresnek. Megkérdezte az őrtől: «Mit csinálnak ezek és miért veszekszének?» Az ör meg mondja: «Elvesztették az anyakönyvet és nem találják meg, (hogy) hol (van), pedig holnap esketni akarnak és nem ismerik őket, hogy milyen emberek (nem rokonok-e).»

Ő a paphoz ment és így szólt hozzá: «Mit — mondja — adsz nekem? Én — mondja — megmutatom neked a könyvedet.» A pap feleli: «Én semmit (semmi összeget) se sajnálok, csak mutasd meg.» És ők a káplánnal tanácskoztak és száz rúbelt adtak neki, ő meg a szekrényhez vezette őket és megparancsolta, hogy a szekrényt szedjék szét, és a szekrény mögött (tkp. mögől) megtalálta a keresztelő-könyvet. «Lám — mondja — ez az!»

Megnézték, az volt és a könyvből látták, hogy a házasulandók valóban testvérek. Ekkor a papok nagyon megörültek és még hozzátettek (adtak neki) egy egész huszonötöst (25 rúbelt). Ő megköszönte és megint tovább ment.

Másnap egy másik faluba jutott és hallja: egy házban nagyon erősen káromkodnak, szitkozódnak és veszekszének. Bement, ott meg mind véresen (véresre verve) járnak, az anyjuk meg a küszöb mellett sír. És ő kérdezte az egyiktől, miért ve-

szekszenek ezek így és min osztozkodnak? Az anya sírva kezdte neki elbeszélni: «Lám — mondja — az apjuk ezeknek sok pénzt hagyott és megmondotta a helyét, de nincs a helyén és a pénz elveszett és most ezek egyik a másikáról mondják, hogy az lopta el, de ők azt tagadják (nem mondják magukról). Ha valaki megmutatná, nagyon jó lenne (tkp. lesz)!»

Gergely kezdte mondani, hogy «ha nekem az ötödrészt adják, megkeresem és megtalálom, csak ígérjék meg a fiaid.» Az anya odahitta a fiait és elmondotta, hogy «íme ez az ember igéri, hogy megtalálja az apátok pénzét és az ötödrészt kéri.» Azok nagyon megörültek és felelik: Csak keresd meg, nem sajnáljuk a felét (sem), ha csak megszünik a mi veszekedésünk.»

Ő megparancsolta, hogy tüzet gyűjtsanak és erős viaszgyertyát gyűjtsanak és menjenek utána a (padló alatti) pinczébe. Így is tettek, ő bement a padlóaljba és felemeltette a padló alatti gerendát és onnan nagyon nagy rakás pénzt húzott elő és a pinczéből visszamentek. Azután az asztalhoz ültek és elkezdték a pénzt olvasni; ott meg sok pénz volt, úgyhogy Gergelyre ötödrészü (tkp. részéből) teljes háromszáz (rúbel) jutott, azután még mennyire megdicsérték őt és etették meg itatták és nagyon jól eresztették útnak.

Gergely most gazdag és hazafelé indult és gondolja: «Lám — mondja — ez az út hogyan sikerült! De tíz nap múlva megint odamegyek, nem mondanak-e el más ördögök megint valamit. Most pedig hazamegyek és az egyik száz (rúbelt) az atyámnak adom, magamnak még marad háromszáz, és még a hidépítő ad majd (egy) százat.»

Haza jött, ugyanabban a ruhában (tkp. -val). Az apja és a testvérei rosszul fogadták őt, sőt nem is örültek az ő hazajöttének, a míg száz rúbelt nem adott az apjának. A mikor azonban odaadta (a száz rúbelt), mind tágra nyitották a szemüket és (nagyot) néznek, hogyan tudott ő ilyen hamar (pénzt) keresni, és kérdezni kezdték. Ő meg elmondta nekik: «Lám — mondja — ezen meg ezen (tkp. olyan-olyan) a helyen van egy malom, a malomban meg ördögök laknak és a melyik ember oda jön és ott meg tud hálni, annak száz rúbelt adnak.»

A testvérek halkan tanácskoznak és elmentek azon a napon, a melyikre ő parancsolja. És íme, a tizedik nap kezdett

eltelni, és ők hárman testvérek elindultak az ördögök beszélgetését kihallgatni és eljutottak a malomba. A legkisebbik testvér megszólalt: «Én bemegyek ebbe a kádba, ti meg oda és ne mozduljatok, és a mit azok csinálni fognak, mindenre figyeljetek (tkp. mindent figyelni).»

És íme a tizenegyedik óra, és az ördögök gyülekezni kezdtek. Összegyűltek mind és íme az öreg ördög elkezdett kérdezősködni. A három ördög, a kik előbb jelentették (a tetteiket), azok oldalt állnak és figyelnek és gondolkoznak, (hogy) mi lesz velük (tkp. nekik), hogy az ő munkájukat valamilyen fiú mind elrontotta, és most rájuk került a sor.

Az öreg ördög kérdezni kezdte: «Nos ti még mindig kísértetek őket?» (de ő maga már tudta). Azok most elmondották, hogy őket valamilyen ember megzavarta és nem ismerik. Erre az öreg ördög megharagudott rájuk és megparancsolta a többi ördögöknek, hogy őket üssék, verjék azzal, a mi éppen kezük ügyébe esik (tkp. a mivel éppen akad). Ott lárma, verekedés (keletkezett) náluk és kezdtek egymást verni kiki a kit tud és kezdtek dobálódzni azzal, a mi éppen akad.

Gergely okosabb volt és a mint veszekedni kezdtek, rögtön megszökött, a többi testvér azonban még mindig ott marad.

Az egyik ördög nagyon megharagudott és fölkapta azt a kádat, a hol a legidősbik testvér ült, és a másakra dobta és a legidősbik testvér kigurult onnan a földre. Erre mihelyt a három ördög meglátta, hogy ott ember van, neki estek és az öreg ördög elé kezdték őt hurcolni. Egy másik ördög megint a másik testvért látta meg és ő megint azt hurcolja (oda). De ezek ott ordítanak és igazolják magukat, hogy «mi nem voltunk akkor (itt).» Ekkor az ördögök fogták őket és elkezdték őket ütni, verni, hajukat tépni, azután fogták és kihúzták a malomból és beledobták a vízbe, ők maguk elmentek onnan. Az a két testvér éjjel sokáig vergődött (forgolódott, forgolódott) és végleg elmerült.

A legkisebbik testvér, Gergely, elment a hídépítő felügyelőhöz és száz rúbelt kapott tőle és (az) még ötvenet adott hozzá és köszönetet mondott, hogy ha ő nincs, a híd nem állt volna meg.

Gergely azután hazament és kezdtek tőle kérdezni, (hogy)

hová tette (tkp. veszítette) a testvéreit. Gergely elmondotta, hogy «a malomban megfojtották őket az ördögök, de én még idejében elmenekültem (el tudtam menekülni).»

Erre sokan (néppel, népül) mentek a malomba és keresni kezdték őket, de ott csak hajcsomóik és vérük (volt) a padlón. Azután a vízben kezdték őket keresni és megtalálták mindkettejüket és mindkettejüknek egy-egy malomkődarab volt a nyakába kötve. Erre eltemették őket.

Gergely élni kezdett a maga okosságával és most (is) él-van.

Jegyzetek: Ez a mese ugyanattól a közlőtől való, mint a 16. és 18. sz. mese.

griša = Гриша (Григорій) | *batli veli zev lube* 'отцу было очень любо' | *muked dirja, muked dirji* 'más időben, néha'; pl. *muked dirji deniga oz ovli* 'по временам денег не бывает' | *veli kuilas* 'fekszik vala' l. fönt | *tsukeren bošta deniga* 'кучей деньги возьму' | *vetlisni as nain vilas* 'выгнали на свой хлеб' | *veli šuceni grišaen* 'было зовутъ Гришей'.

tselkeveji < цѣлковый 'ezüstrübel' | *mune lun i med* 'идеть день и другой' | *kinemis šumavni kutis* 'a hasa éhezni kezdett' | *pelintšema* 'наклонилась' | *perni kesje* 'свалиться хочеть' | *buisis una em* 'пыли (мучн.) много есть' | *sijen užnaita* 'этимъ поуживаю'.

melni tša-vilis kumas 'въ вехрнемъ чуланѣ' | *mutitni* 'смутить на грѣхъ, соблазнить на грѣхъ, мучить' | *esten* 'тамъ' | *silen artmilas nin džikedž* 'у него работа до конца уже приходит' | *iledni* 'megcsalni, megtéveszteni, kísértésbe hozni, elcsábitani' | *poskid* 2. szem. determ. | *jortšsis* 'ругался' | *telk nem abu* 'толку все нѣту'.

pirtšan-gižed 'метрическая книга' | *tšoja-roka* 'братъ съ сестрой' | *suditšeni* 'судятся' | *toiteni* 'толкуются' | *oz vermini torjedtšinis košlais* (v. *košisla*) 'не могутъ разойтись изъ за драки, вследствие драки' | *kvatitšisni* 'схватились' | *indini* (rendesen *indini*) 'указать'.

tot ted pi-pu metal 'вотъ тебѣ осиновою медаль' | *turalni* 'дрожать' | *ez geger-voni vi,džedlini* 'его посмотрѣть не догадались'.

i,džid pidšis 'за старшаго' | *narošne* < нарочно | *olistas* 'поживеть' | *kirimāšisni* 'подписались; попросились за руки'.

pop-đak 'попъ и дячокъ (и діаконь), весь причтъ' | *sterež* < сторожъ | *voštēnni* прѣт. l. fönt | *venšaitni* < вѣнчать | *oz tedni najes ku,tšem jez* 'не знаютъ ихъ, вѣнчающихся, какою народъ, родственники между собой или нѣтъ' | *telkuitšisni* 'потолковали' | *škapse košalni* 'шкапъ разобратъ'.

matkeni 'матюгаются' | *girdeš* 'окровавленные (съ синяками)' | *morta mortse šuveni gušalig* 'друг друга говорят укравшимъ' | *oz šušini* 'не сознаются' | *tem vited jukense ke šetasni* 'мнѣ если пятую часть дадутъ' | *džodž-ul ker* 'бревно подъ поломъ'.

udaitšis taje vetlem 'удалась эта ходьба' | *ez velni radeš loktem vilas* 'не были рады на его приходъ' | *med ez vel veržema* 'не трогайтесь'.

dětina < дѣтина | *torkis* 'испортилъ; спуталъ' | *vinj L. S. 'ütni, verni', V. 'megölni, agyonütni* | *mijen šure* 'чѣмъ попало'.

pravdaitšeni 'оправдываются' | *šugedni* 'ломать' | *bergalisni* 'вертѣлись (кружились)'.

jur-si-pleteňjasis 'пряди волосъ' | *iz-ki-torjen* 'по куску жернова' | *džebisni-idralisni* 'скрыли-убрали, похоронили'.

Függelék.

I.

A VIII. sz. dal dallama :

II.

A IX. sz. dal dallama :

Ezt a két dallamot egy Usztsziszolszokban tartózkodó orosz egyetemi hallgató jegyezte le számomra, mialatt egy zürjén leány (Jekatyerina Vaszilyevna Popova) többször elénekelte előttünk e két dalt.

III.

k o m i n i v l i .

mi, tsa nile, je, džid nile!
en te se, tsem nora sív!
med mi, tom jez, oge kile
tentsíd jona šogšan kiv.
 5 *ted mi, eni berdan tor,*
gažedšini kole kor?

en-na šogši, a, en dinin!
jona šornit zonjasked:
as bur gortsa vokjas piin
 10 *on-na gudir vain ped.*
en te šogši! en te berd!
šinmid abu-na med gerd!

eštištan-na perišlánin
kistni assid šin-va tor,
 15 *kor te loan veres sajin,*
šivnid loas sek ne-kor!
gaža, džika nile sív!
musa nile, komi niv!

A zürjén lányhoz.

Szép lányom, fehér lányom,
 ne dalolj oly szomorúan!
 Ne halljuk mi, fiatal emberek,
 a te nagyon bánatos szavadat.
 5 Mit (kell) neked most sírnod,
 mikor örvendeni kell?

Ne szomorkodjál még, (míg) szüleidnél (vagy)!
 Többet (tkp. erősen, nagyon) beszélj a legényekkel,

a te jó földieid, testvéreid (tkp. házi testvéreid) között
10 nem fúlsz még meg a zavaros vízben.

Ne szomorkodjál! Ne sírj!

A szemed ne legyen még vörös!

Ráérsz még öregkorod felé (öregkorodban)

a könnyeidet ontani,

15 a mikor férjnél leszel,

akkor sohase lehet majd dalolnod!

Vígabban dalolj, lányom!

kedves lányom, zürjén lány!

Jegyzetek: Ez a dal, éppúgy mint a következő három, már nem nép-, hanem műdal. Három versszakból áll, rím-elhelyezése ababcc. Szerzőjük az egyik zürjén nyelvemsterem: A. A. Cseuszov. Ezek a dalok már megjelentek az Этнографическое Обзорѣние LXI. kötetében (1904. 158—160. l.). Cseuszov újra leírta számomra ezeket a dalait. (L. KSz. XII. 231.) Kiadásukat szükségesnek tartottam, mivel az említett kiadásban az orosz betűvel írt zürjén szövegbe sok hiba csúszott bele, az ott közölt orosz fordítás meg olyan szabad, hogy az eredetinek inkább a gondolatmenetét adja, mintsem a fordítását.

5. *berdan tor* 'síró dolog'; 'mit neked most síró dolog, sírás?' | 9—10. 'между своихъ хорошихъ домашнихъ братьевъ еще не задохнешься въ мутной водѣ'; az Этн. Обзор. fordítása szerint: 'среди своихъ земляковъ, бѣлокурыхъ братьевъ, рѣзвась, волна мутной воды охватить твой станъ?' | 13. az orosz kiadásban *estisitan* helyett *uditan* van; *perislánin* 'подъ старость' | 16. 'пѣть тогда будетъ некогда'.

IV.

petem berin.

1. *musa vokej!*
vangam lok!
tsegis kokej,
boštis šog.

2. *mi mem kerni,*
og me ted.
matin perni
šis puked.

Távozás után.

1. Kedves testvérem!
Gyere beszéljünk!
Eltörött a lábam,
bánat fogott el.

2. Mit csináljak,
nem tudom.

Közel (vagyok) az elpusztuláshoz (tkp. elesni)
mint a korhadt fa (tkp. a korhadt fával együtt).

Jegyzetek: *petem berin* 'послѣ выхода' | 1. *vangam* 'поговоримъ', Этн. Обзор. LXI: 159 'полечечемъ' | 2. *sis pu v. sis pu* 'korhadt fa'.

V.

me «veledís».

1. <i>eni lovzi:</i>	2. <i>ovni ponda</i>
<i>«veledís»!</i>	<i>kužni nin!</i>
<i>og nin povzi</i>	<i>eni kovma</i>
<i>ninemis:</i>	<i>jona nin</i>
<i>biš, vaiš,</i>	<i>kovma: aslim,</i>
<i>lok mortiš,</i>	<i>gortsali,</i>
<i>variš-kajiš,</i>	<i>siktiv-tasli,</i>
<i>šelemiš!</i>	<i>komili!</i>

Én «tanító» (vagyok)!

- Most föléledtem,
«tanító» (vagyok)!
Már nem félek
semmitől:
(se) tüztől, (se) víztől,
(se) rossz embertől,
(se) ölyvmadártól,
(se) szívtől.
- Élni kezdek
majd (jobban) tudni.
Most szükséges (azaz hasznos ember) leszek
már nagyon;
szükséges leszek: magamnak,
családomnak (tkp. az otthoniaknak),
a Sziszola-vidékieknek,
a zürjéneknek!

Jegyzetek: CSEUSZOV egy ideig tanító volt, most azonban otthon *vil-gort* ban gazdálkodik.

1. *lovzi* 'ожиль' | 2. *ovni ponda kužni* 'въ жизни буду я искусѣ; ügyesebben, okosabban fogok élni' | *kovta* 'я буду нужень' | *gortsali* 'для домашнихъ' | *siktiv-tasli* 'Сысольскому краю'; I. LUTKIN (szótár 99. l.): «Слово *tas* служить для обозначения живущихъ по рѣкамъ»; pl. *ež va-tas* 'a Vicsегда mellett lakók, Vicsегда-mellékiek (живущие по р. Вычегдѣ или Вычегодцы)'; WIED. (Zusätze, Bulletin de l'Acad. imp. des sciences de St.-Petersb. XXXI: 304) *tas* 'Gegend'.

VI.

šil an kiv.

šondi banej, olemej!
i,tšet dirša vorsemej
as-kod' tšetšja posnidked!
semin-taj me melpištšša,
 5 *i,džid šin-raen berddža.*
nem-ponnim taj koterte,
etare taj lebede.
regid-na taj-ne olim,
kor-ke gu berde voim.
 10 *ege tedle olemse,*
koknid-lešid olemse.
kesjim taj-ne ovni-na,
gortje vodni kole šin!
šondi banej, olemej!
 15 *jugid šondi olemej!*

Dal.

Napom, életem!

Kiesi korombeli játékom (azaz: mikor gyermek-
 koromban játszottam)

magam-fajta (velem) egyidős kicsinyekkel!

Csak gondolok (rátok),

5 (és máris) nagy könnyeket hullatok (tkp. nagy
 könnyekkel sírok).

Életünk vége bizony siet,

egyre visz bennünket szárnyain (tkp. röpit).
Pedig még keveset (tkp. gyorsan) éltünk,
és egyszer már a sírhoz értünk.

- 10 Nem ismertük meg az életet,
a könnyű, kellemes életet.
Mi még élni akartunk,
és már koporsóba kell feküdnünk!
Napom, életem!
15 Fényes nap, életem!

Jegyzetek: Ez a dal a fönt közölt X. sz. népdalnak utánzása. Az orosz kiadásban (Этн. Обзор. LXI. 159) a cím elé oda is van téve: Подражание народному (népdal utánzása).

1. *šondi banež, olemež* 'жизнь, ярко сияющая сторона солнца' | 4. *sem in tai me melpištša* 'только о васъ я подумаю' | 15. *jugid šondi olemež* 'жизнь, свѣтящаяся солнце'.

VII.

*važ vi,džedem mu vile, olem vile, važ vi,džedem
komi mortlen (komi jezlen).*

1. med vodža šuəm.

a)

*rua, pemid; geger oz tidav etik lovja tor, bidman tor. kuš
etik gulu, mištša jugid-lez gulu lebalis. ez etšid sije šetli assis
šorniši, kešjemen panidavni lovja tor. gulu veli etnas, gulu veli
zev gažtem, ez etšid — unaiš pondišlis sije šibittšini lebalan
vilissan, šibittšini, žugedttšini, ponavni assis etka-olem.*

*so-ne aslas gorzem vile kile sije, jela moz, aslas gorzem-kođ
šorniši, šorniši mortliš. edje lebžisni, mededttšisni meda medli
panid. šušisni vokjasen, musaen. šornitisni-šujisni vidlini pidesse
pemidliš, ruisliš.*

*etik gulu addžis mu, med gululi šuris nuīt. etik gulu aslas
nižis le,džis šurem-tor (šuran-tor) mu, mu-torjas berdin pondisni
tšukertttšini muked torjas, regid pondis loni di, pondis tirni
bidman-torjen. nuīt petkedttšis.*

*vezavni pondis med gulu, ninem ez šu, med vodž-ne pondis
korni med gulues, u,džavni etlain.*

med-voddža gulu veli jen, jon-vermiş lovja tor, med gulu ne veli omel, vežaljš-vintem lovja tor.

mij jen veli vežlas lunnas, omel miršis tšikedni voinas.

med jona omel pessis tšikedni mortes. mavis sijes aslas dulnas, kesjis džikedž, med mort ez vermij vijedž šornitni, kuš džin-vije sije vermiş mortes tšikedni. jen geđer-vojis omellis olas-nogse, vetlis sijes dinšis.

A zürjének régi világnézete [tkp. a régi nézés a földre, az életre, a régi nézete a zürjén embernek (a zürjén népnek)].

1. Első monda.

a)

Köd, sötétség (tkp. ködös, sötét). Köröskörül nem látszik semmi élő lény, (semmi) növény. Csak egy galamb, egy szép világos-kék galamb röpködött. Nem egyszer hallatta a maga hangját, élő lényenyl akarván találkozni. A galamb egyedül volt, a galamb nagyon szomorú volt, nem egyszer — sokszor akarta magát levetni a magasból, a hol röpült, levetni és összezúzni magát, befejezni a maga egyedül-létét.

Egyszerre (tkp. nézd csak) a maga kiáltására visszhang gyanánt a maga kiáltásához hasonló hangot hall, embernek a hangját. Hamar egymás felé röpültek, siettek. Testvéreknek, kedvesnek mondták egymást. Megbeszéltek, hogy megvizsgálják a sötétségnek és a ködnek a fenekét.

Az egyik galamb földet talált, a másik galamb elé iszap akadt. Az egyik galamb a csőréből kibocsátotta a megtalált földet, a földdarabok mellett más darabok kezdtek gyűlni, hamar sziget keletkezett (tkp. kezdett lenni), (és ez) növényenyl kezdett megtelni. Az iszap elenyészett.

A másik galamb irigykedni kezdett, semmit se szólt, először a másik galambot kérni kezdte, hogy együttesen dolgozzanak.

Az első galamb *jen* (Isten) volt, az erős-hatalmas lény, a másik galamb *med omel* (az ördög) volt, az irigy-erőtlen lény.

A mit *jen* nappal teremtett, azt *omel* éjjel erőlködött megrontani.

Leginkább (tkp. legerősebben) az embert iparkodott *omel*

megrontani. Bekente őt a maga nyálával, egészen akarta, hogy az ember ne tudjon egyáltalán beszélni, csakhogy csak félig tudta az embert megrontani. *Jen* észrevette *omel* törekvését (tkp. élete módját) és elkergette őt maga mellől.

b)

*muked vištalem nogen legásém, urgem lojis šorendžik, sek-
nin, kor di veli tirema bidman torjasen, turunjasen, kor kik vok,
jen omelked petisni itškini.*

Egy másik monda szerint a veszekedés és lárma későbbben keletkezett, már akkor, mikor a sziget tele volt növényekkel, füvekkel, a mikor a két testvér, *jen* és *omel* kimentek kaszálni.

2. meg sűgm.

a)

*jen omelked jukisni itškan-in kik pele, šeri.
jen petis ezinen, omel boštis itškan tor. omellen regid-
džik estis udžis, sije mirden piris (uškedžsis) jen-juked vile.*

Második monda.

a)

Jen és *omel* fölosztották a rétet két részre, két félre.
Jen vésővel ment ki, *omel* kaszát vitt. *Omel*-nak hamarább készült el a munkája, ő erőszakkal bement a *jen* részébe.

b)

*jen kuzis vetšni itškan tor, omel-ne ezin. itškan-in na
kostin ez vev jukema, itškem turun kole veli loni udžalislen. jen
itškis undžik, omel-ne voinas silis turunse gušalis.*

Jen tudott kaszát készíteni, *omel* meg vésőt. A rét nem volt közöttük fölosztva, a lekaszált fűnek a munkásának kellett lennie (azénak, a ki lekaszált). *Jen* többet kaszált le, de *omel* éjjel ellopta az ő fűvét (szénáját).

3. koimed suem.

jen vezjis omelli vetšni olem etlain. omel panidásis, ez kezji. kor-ne addžis, miž jenlen biđ tor artme bura, koris sije jenmes ledžni ponavni olem-veťsem. omel veťšis stav mištem, stav nogtem torjas, kezjig tirji, miž jen addžas mištem-lun olem-liš, stavse žugedas.

jen ez vermi lešedni ber omelše omellis si vesna, miž sije olem veťšedž assis vinse veli dženiđema nin.

Harmadik monda.

Jen (azt) ajánlotta *omel'*-nak, hogy együtt teremtsék meg a világot. *Omel'* visszautasította ezt (ellenkezett), nem akarta. A mikor azonban látta, hogy *jen*-nek minden dolga jól sikerül, kérte ő *jen*-t, hogy engedje, hogy ő fejezze be a világ teremtését. *Omel'* minden rűt és csunya dolgot (lényt) teremtett, azt akarván, hogy (ha) *jen* meglátja a világnak csunyaságát (tökéletlenségét), az egészet elpusztítsa.

Jen nem tudta jóvá tenni (visszaigazítani) *omel'* rosszaságát (rossz alkotásait) azért, mert (tkp. hogy) ő a világ megteremtéséig (befejezéséig) már korlátozta volt a maga hatalmát.

4. noled suem.

kik vok — jen omelked — suisni vetšni olem. jen veťšis mortes, šondi, telis, kođžuv, jujas; omel-ne aslas veťšemin loji vintemđžik: veťšis lovjases, pondis veškedlini telen.

omel koris aslis ver, jujas ozirlunliš jukedse. kiknanis veťšisni aslinis olan-injas. jen lez veť vilin, ilindžik lez veť saišis.

jen aslas kadjasin voštivle lez veť, petkedlivle jezli assis olan-in. seki lez veť lomđže una-šikas bijasen (voj-vivsa jug-jalem).

Negyedik monda.

Két testvér — *jen* és *omel'* — elhatározták, hogy megteremtik a világot. *Jen* megteremtette az embert, a napot, a holdat, a csillagokat, a folyókat; *omel'* azonban a maga teremtésében gyöngébb lett: szellemeket teremtett, széllel kezdte őket igazgatni.

Omel magának kérte az erdő és folyók gazdagságának egy részét. Mindketten lakóhelyet teremtettek maguknak: *jen* a kék égen, messzebb a kék ég mögött.

Jen időnként megnyitja a kék eget, megmutatja az embereknek a maga lakóhelyét. Ilyenkor a kék ég sokféle (színű) tüzekkel ég (az északi fény).

5. vitéd *šuem*.

jen šuiš vešni olem. omel šeręktis. kor-ne addžis, mi jenlen bid tor artme, omel koris jenmes sili vešsem, olem-vešsem ponavni. jen leđžis.

omel veli šušluntem, vintem, veššis stav mištem vešsem torjas, petkedžšan torjas.

Ötödik monda.

Jen elhatározta, hogy megteremti a világot. *Omel* kinevette őt. A mikor azonban látta, hogy *jen*-nek minden dolga sikerül, *omel* kérte *jen*-t, hogy ő fejezi be a teremtést, a világ teremtését. *Jen* megengedte ezt.

Omel ügyetlen, erőtlen volt, minden rút teremtményt és jelenséget teremtett meg.

6. kvaítéd *šuem*.

jenli veli gažtem; jen šuiš vešni olem. omelli veli musa,đžik etken-olem, pemid olemteg. jen veli abusis vešše, omel-ne veli kuš žugedle.

si vesna olemlen emeš mištem-ponavtem torjas.

Hatodik monda.

Jen szomorú volt (tkp. *jen*-nek szomorú volt); *jen* elhatározta, hogy megteremti a világot. *Omel*-nak kedvesebb volt az egyedüllet, a sötétség élet nélkül. *Jen* a semmiből teremtett, *omel* meg csak pusztított.

Ezért vannak a világnak csunya-tökéletlen dolgai.

Jegyzetek: Ezek a kosmogoniai mondák, a melyekre már a tanulmányutamról szóló jelentésemben (KSz. XII.

255—57) figyelmeztettem, az *Этногр. Обзорѣніе* 1903. LVII. kötetében (80—82. l.) (Нѣкоторыя черты изъ языческаго міро-созерцанія зырянъ) jelentek meg orosz nyelven. Minthogy zürjén földön való tartózkodásom egész ideje alatt hiába kutattam ezeket a mondákat, végre az orosz szöveget fordítottam le a már többször említett Cseuszovval. A többi — eredeti szöveggel szemben ennek a fordításnak a függelékbe kellett kerülnie.

1. a) *lebalan vilissán* 'съ высоты полета' | *petkedtšis* 'распустилась'.

2. a) *mirden piris* . . . 'ворвался на сѣнокосъ къ Ену'.

3. *stav mištem, stav nogtem torjas* 'всѣ безобразныя, уродливыя существа' | *veli džekhedema* 'ограничилъ'.

4. *aslas veštšemin loji vintemdzšik* 'въ искусствѣ оказался слабѣе' | *veštšis lovjases* . . . 'создалъ духовъ и взялся руководить вѣтромъ' | *ilindžik*: az orosz tanulmányban vѣrнѣ van | *aslas kadjasin* 'время отъ времени'.

5. *veštšem torjas* 'созданія' | *petkedtšan torjas* 'явленія'.

6. *jen veli abušis veštše*: az orosz tanulmányban csak ez van: Енъ созидаль.

FOKOS DÁVID.